



T.C.

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL RİSK ALGISI VE
ÇEVRESEL TUTUMLARININ BELİRLENMESİ**

MERT ALPEREN DEĞERLİ

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Dr.Öğr.Üyesi NİHAL SUNAL

İSTANBUL - 2018

TEŞEKKÜR

BaŐta bu araştırma s¼recinde gerek bilgisi ve deneyimi gerekse yorumlarıyla bana her zaman destek olan, tez danıŐmanım ve hocam Dr.Őgr.¼yesi Nihal SUNAL'A, araştırmada kullanılan ¼lçeklerin kullanım iznini veren ve ¼nerileri ile yol g¼sterici olan Sayın Doç.Dr. Esin Atav S¼MER'E ve Dr.Őgr.¼yesi Erdoğan ŞAMA'ya, anket çalıŐmama g¼n¼ll¼ olarak katılan İstanbul Medipol ¼niversitesi Sağlık Bilimleri Fak¼ltesi ¼ğrencilerine ve her zaman desteklerini hissettiğim aileme çok teŐekk¼r ederim.

İÇİNDEKİLER

| | Sayfa No |
|---|----------|
| TEZ ONAYI | i |
| BEYAN | ii |
| TEŞEKKÜR/İTHAF | iii |
| KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ | vi |
| ŞEKİL VE TABLOLAR LİSTESİ | viii |
| 1- ÖZET | 1 |
| 2-ABSTRACT | 3 |
| 3-GİRİŞ VE AMAÇ | 5 |
| 4 - GENEL BİLGİLER | 7 |
| 4.1. Çevre ve Sınıflandırılması..... | 7 |
| 4.1.1. Biyolojik Çevre..... | 7 |
| 4.1.2. Fiziksel Çevre..... | 8 |
| 4.1.3. Sosyal Çevre..... | 9 |
| 4.1.4.Kültürel Çevre..... | 9 |
| 4.2. Çevre Sorunları | 10 |
| 4.2.1. Türkiye’deki ve Dünyadaki Çevre Kuruluşları..... | 12 |
| 4.2.2. Çevre Sorunlarına Karşı Çözüm Arayışları | 16 |
| 4.3. Halk Sağlığı Hemşireliğinin Çevre Sağlığındaki Rolü..... | 19 |
| 5-METOT VE MATERYAL | 21 |
| 5.1. Araştırmanın Amacı ve Şekli | 21 |
| 5.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi..... | 21 |
| 5.3. Veri Toplama Araçları..... | 22 |
| 5.3.1. Öğrenci Bireysel Kişisel Özellikleri Formu..... | 20 |
| 5.3.2. Çevresel Risk Algısı Ölçeği (ÇRAÖ)..... | 22 |
| 5.3.3. Çevresel Tutum Ölçeği (ÇTÖ)..... | 24 |
| 5.4. Verilerin Toplanması..... | 27 |
| 5.5. Araştırmanın Etik ve Yasal Yönleri..... | 27 |
| 5.6. Verilerin Değerlendirilmesi..... | 28 |

| | |
|--|----|
| 6-BULGULAR | 29 |
| 6.1. Öğrencilerin Bireysel Özellikleri ve Çevre Sağlığına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular..... | 29 |
| 6.2. Öğrencilerin Ölçekler ve Alt Boyutlarından Aldıkları Madde Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular..... | 31 |
| 6.3. Öğrencilerin Bireysel Özellikleri ve Çevre Sağlığına Yönelik Görüşleri ile Ölçeklerden Alınan Madde Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular | 32 |
| 6.4. Öğrencilerin Bireysel Özellikleri ve Çevre Sağlığına Yönelik Görüşleri ile ÇRAÖ'nin Alt Boyutlarından Alınan Madde Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular..... | 39 |
| 6.5. Öğrencilerin Çevresel Risk Algıları ve Çevresel Tutumlarına Ait Bulgular..... | 45 |
| 6.6. Öğrencilerin Çevresel Risk Algıları ve Çevresel Tutumları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Bulgular..... | 47 |
| 7-TARTIŞMA | 48 |
| 7.1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ve Çevre Konularına Yönelik Görüşlerinin Tartışılması | 48 |
| 7.2. Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı ve Çevresel Tutumlarının Tartışılması..... | 51 |
| 7.2.1. Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı..... | 51 |
| 7.2.2. Öğrencilerin Çevresel Tutumları..... | 55 |
| 7.3. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile Çevresel Risk Algıları ve Çevresel Tutumları Arasındaki İlişkinin Tartışılması | 57 |
| 7.4. Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı ile Çevresel Tutumları Arasındaki İlişkinin Tartışılması | 65 |
| 8-SONUÇ | 67 |
| 9-KAYNAKLAR | 70 |
| 10-EKLER | 78 |
| 11-ETİK KURUL ONAYI | 83 |
| 12-ÖZGEÇMİŞ | 86 |

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

| | |
|----------------|--|
| AFAG | : Akdeniz Foku Araştırma Grubu |
| ANOVA | : ANalysis Of VAriance |
| CI | :Conservation International (Uluslararası Koruma) |
| ÇEKÜL | : Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı |
| ÇEVKO | :Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı |
| ÇRA | : Çevresel Risk Algısı |
| ÇRAÖ | : Çevresel Risk Algısı Ölçeği |
| ÇT | : Çevresel Tutum |
| ÇTÖ | : Çevresel Tutum Ölçeği |
| DDT | :(diklorodifenol tıkloroethan) Çok zehirli ve inatçı bir böcek öldürücü. |
| DHKD | : Doğal Hayatı Koruma Derneği |
| DOÇEV | : Doğa ve Çevre Vakfı |
| FFI | :Fauna and Flora International (Uluslararası Fauna ve Flora) |
| GDTÜ | : Genetiği Değiştirilmiş Tarım Ürünü |
| HEAL | : Sağlık ve Çevre Birliği |
| IUCN | : Uluslararası Doğa Koruma Birliği |
| KAD | : Kuş Araştırmaları Derneği |
| KEW | : Kraliyet Botanik Bahçeleri |
| OECD | : Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü |
| RSPB | : Kraliyet Kuşları Koruma Derneği |
| TÇV | : Türkiye Çevre Vakfı |
| TDK | : Türk Dil Kurumu |
| TEMA | : Türkiye Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma Vakfı |
| TURMEPA | : Deniz Temiz Derneği |
| TÜDAV | : Türk Deniz Araştırmaları Vakfı |
| TÜÇEV | : Türkiye Çevre Koruma Vakfı |

TÜRÇEK
Kurumu

:Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme

TÜRÇEV

: Türkiye Çevre Eğitim Vakfı

WCS

: Doğal Hayatı Koruma Derneği

WWF

: Doğal Hayatı Koruma Vakfı

X±SS

: Ortalama ± Standart Sapma



TABLULAR LİSTESİ

| Tablo | Sayfa |
|---|-------|
| Tablo 4.2.2.1. Birleşmiş Milletler'in Organizasyonu ile Uluslararası Sürdürülebilir Toplantıların Kronolojik Sırası..... | 19 |
| Tablo 5.3.2.1. Çevre Risk Algısı Ölçeğinin Alt Boyutları | 24 |
| Tablo 5.3.3.1 Çevresel Tutum Ölçeğinin Olumlu-Olumsuz Maddelerini Puanlama Kriterleri..... | 26 |
| Tablo 5.3.3.3: ÇRAÖ ve ÇTÖ Madde Dağılımı ve Croanbach's Alfa Değerleri..... | 27 |
| Tablo 6.1.1: Öğrencilerin Bireysel Özelliklerinin Dağılımı..... | 29 |
| Tablo 6.1.2: Öğrencilerin Çevre Konularına Yönelik Görüşlerinin Dağılımı..... | 30 |
| Tablo 6.1.3: Öğrencilerin Çevre Sağlığına Yönelik Bilgi Kaynaklarının Dağılımı.. | 31 |
| Tablo 6.2.1: Çevresel Risk Algısı Ölçeğine Ait Puan Ortalamaları..... | 31 |
| Tablo 6.3.1: Öğrencilerin Bireysel Özellikleri ile ÇRAÖ ve ÇTÖ Madde Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması..... | 33 |
| Tablo 6.3.2: Öğrencilerin Çevre Sağlığına Yönelik Görüşleri ile ÇRAÖ ve ÇTÖ Madde Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması..... | 36 |
| Tablo 6.3.3: Öğrencilerin Çevre Sağlığına Yönelik Bilgi Kaynakları ile ÇRAÖ ve ÇTÖ Madde Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması..... | 37 |
| Tablo 6.4.1: Öğrencilerin Bireysel Özellikleri ve Çevre Sağlığına Yönelik Görüşleri ile ÇRAÖ Alt Boyutlarına Ait Madde Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması..... | 40 |
| Tablo 6.5.1: Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı Ölçeğine Ait Puan Ortalamaları | 45 |
| Tablo 6.5.2. Öğrencilerin Çevresel Tutum Ölçeğine Ait Puan Ortalamaları | 46 |
| Tablo 6.6.1. Öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ Madde Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki | 47 |
| Tablo 7.2.1.1. Son Yıllarda Gerçekleştirilen Çevre Risk Algısı araştırmalarına Göre İlk Onda Yer Alan Çevre Sorunları..... | 54 |

1.ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL RİSK ALGISI VE ÇEVRESEL TUTUMLARININ BELİRLENMESİ

Bu araştırma, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin, çevreden kaynaklanan sorunlara ve çevrenin kirlenmesine yol açacak risklere karşı bilgi düzeylerinin ve duyarlılıkları ölçülmesi amacıyla yapıldı. Bu çalışma; İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde, 1586 gönüllü öğrenciye, 21 maddelik "Çevresel Tutum Ölçeği" ve 23 maddelik "Çevresel Risk Algısı Ölçeği" ile "Öğrenci Bireysel Özellikleri Bilgi Formu" sorularından oluşan anketler uygulandı.

Araştırma sonucunda ulaşılan bilgilerin istatistiksel analizleri, elektronik bilişim ortamında SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) for Windows 21.0 paket programı kullanılarak gerçekleştirildi. Çalışmada; ÇRAÖ puan ortalaması (Max.7), $5,45 \pm 1,05$ toplam puan ortalaması ile iyi olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin alt maddelerinden "Radyasyon; nükleer enerji üretiminden ortaya çıkan radyoaktif maddelerin etrafa yayılması" 5,892 puan ortalaması ile en yüksek puan ortalamasını almıştır. ÇTÖ puan ortalaması (Max.5) $3,71 \pm 0,55$ toplam puan ortalaması ile orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin alt maddelerinden "Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir." 4,24 puan ortalaması ile en yüksek puan ortalamasını almıştır.

Öğrencilerin okumakta olduğu sınıf, yaş grupları, aile tipi ailenin yaşadığı bölge arasında anlamlı bir ilişki bulundu. Çevre sağlığına ilgisini çektiğini belirten öğrencilerin, çevresel risk algılarının anlamlı derecede ve çevresel tutumları da anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görüldü. Üniversitede çevre ile ilgili dersi gerekli gören, öğrencilerin çevresel risk algısı ve çevresel tutumlarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlendi ($p < 0,05$). Yine aynı şekilde çevre sağlığına yönelik kuruluşlara üye olan öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ ortalamaları anlamlı derecede yüksek olduğu belirlendi. Kolmogorov-Smirnov testi ile ÇRAÖ ve ÇTÖ ile alt boyutlarının normal olmayan dağılım ($p < 0,05$) gösterdiği tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar bize öğrencilerin çevresel tutum puanları ile çevresel risk algısı seviyelerinin pozitif yönlü ancak aralarında istenilen kuvvetli bir bağ içerisinde

olmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle; "Çevresel risk olarak algıladıkları tehlikeler karşısında bu tehlikelere karşı eyleme geçme duyarlılıklarını tutum olarak gösteremediklerini" ortaya konulmuştur. Çevresel risklerin neler olduğuna dair bilgi seviyelerinin artmasına bağlı olarak, çevresel duyarlılığın bir davranış şekli olarak ortaya çıkması zaman alacaktır. Bu nedenle, uzun vadede istenilen sonuçlara ulaşmak için, okul öncesi eğitimden başlayarak tüm öğretim kademelerinde ve özellikle üniversitelerde, çevre konularını içeren görsel ağırlıklı dersler okutulmalıdır. Çevre risklerine karşı farkındalığı arttırmak için de; seminer, toplantı, panel, konferans gibi etkinliklere katılmaları sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Çevresel Risk Algısı, Çevresel Tutum, Çevresel Duyarlılık, Çevre Sorunları, Üniversite Öğrencileri.

2.ABSTRACT

ENVIRONMENTAL RISK ASSESSMENT OF UNIVERSITY STUDENTS DETERMINATION OF ENVIRONMENTAL CHEERS

This research was carried out to measure the level of knowledge and sensitivity of the students at the Faculty of Health Sciences of the Medipol University of Istanbul to the problems caused by the environment and the risks that would cause pollution of the environment. This work; Questionnaires were conducted at the Faculty of Health Sciences of Medipol University of Istanbul, consisting of 1586 voluntary students, a 21-item "Environmental Attitude Scale" and a 23-item "Environmental Risk Perception Scale" and a "Student Individual Characteristics Information Form".

The statistical analysis of the information obtained by the research was carried out using SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) for Windows 21.0 package program in the electronic computing environment. Study; ÇRAÖ point average (Max.7) was found to be good with a mean of $5,45 \pm 1,05$ total points. "Radiation, the spread of radioactive materials from nuclear energy production", from the subscales of the scale, received the highest score average with a mean of 5,892 points. ÇTÖ point average (Max.5) was found to be moderate with a total score average of $3,71 \pm 0,55$. "The thinning of the ozone layer threatens all people" from the subscales of the scale, with a score of 4,24 points.

There was a significant relationship between the classroom where the students were reading, the age groups, and the area where the family type was living. It was seen that the students who stated that they had taken an interest in environmental health were significantly higher in environmental risk perceptions and in environmental attitudes. It was determined that the environmental risk perceptions and environmental attitudes of the students, who needed lessons in the university environment, were significantly higher ($p < 0,05$). In the same way, it was determined that the students who are members of the institutions for environmental health are significantly higher than the ÇÖÖ and ÇTÖ averages. The Kolmogorov-Smirnov test showed that the subscales showed an unusual distribution ($p < 0,05$) with the ÇRAÖ and ÇTÖ.

These results show us that the environmental attitude scores of the students and the environmental risk perception levels are positive but not strongly related to each

other. In other words; "They were not able to demonstrate their attitude towards action against these threats as perceived as environmental risk". Depending on the level of knowledge about what environmental risks are, it will take time for environmental sensitivity to emerge as a behavior. For this reason, in order to reach the desired results in the long term, visual-lecture courses including environmental subjects should be taught at all levels of education, especially at universities, starting from pre-school education. To raise awareness of environmental risks; seminars, meetings, panels, conferences.

Key Words: Environmental Risk Perception, Environmental Attitude, Environmental Sensitivity, environmental problems, University students.



3. GİRİŞ VE AMAÇ

İnsan ve çevre arasındaki uyumdan kaynaklanan doğal denge, özellikle son birkaç yüzyılda, insanlardan kaynaklanan nedenlerden dolayı çevre etkilenmiş, çevresel sorunlar meydana gelmiştir. İnsanlık, bugün insan sağlığını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen çok sayıda çevre sorunları ile karşı karşıya kalmıştır (1). Günümüzde doğal çevresel dengenin zarar görmesi sonucu dünya çapında; Küresel iklim değişikliği ve kutuplarda buzulların erimesi, ozon tabakasının incilmesi, tropik ormanların tahribi ve biyolojik çeşitliliğin azalması, nükleer santrallerden kaynaklanan radyoaktif kirlenmeler, suyun kirlenmesi, doğal kaynakların tükenmesi, en güncel ve önemli küresel çevre sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel çapta olmasa da bir çok ülkeyi etkileyen ve uluslar arası boyutlarda; asit yağmurları, erozyon ve çölleşme, toksik atıklar, tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan ilaç kirlenmeleri, petrol taşıyan tankerlerin sebebiyet verdiği denizlerdeki kirlenmeler ve denizlerdeki civa kirlenmeleri gibi sorunlar da günümüzde görülen çevre sorunlarıdır (2). Çevre sorunları sağlık sorunlarına ve hastalıklara yol açmaktadırlar. Bu hastalıkların bireye olduğu kadar topluma da yüklediği bir maliyeti olmaktadır. HEAL (2013), (The Health and Environment Alliance) raporunda yayınlanan yeni sayısal veriler, Avrupa Birliğinde her yıl 18 200'den fazla erken ölüm, yaklaşık 8 500 yeni kronik bronşit vakası ve 4 milyonun üzerinde kayıp iş günü olduğunu göstermektedir. Avrupa Birliği'nde kömür kullanımından kaynaklanan sağlık etkilerinin ekonomik maliyetinin yılda 42,8 milyar avro olduğu tahmin edilmektedir (3,4).

Çevreden kaynaklanan sorunlar ile mücadelede en etkili ve kalıcı çözüm çevreye karşı sorumlu bireyler yetiştirmektir. Çevreyle ilgili sorumluluk sahibi bireylerin yetişmesi için etkili yöntem "iyi bir çevre eğitimidir" (1). Etkili bir çevre eğitiminin en önemli aşmalarından biriside; Çevre eğitimi verebilecek nitelikteki eğitimcilerinin yetiştirilmesi gerekmektedir. Çevre konusunda gelecekte karar alacak kuşakları eğitecek olan öğretmenlerin yetiştirilmesi, toplumun tüm kesimlerine hayat boyu verilmesi öngörülen çevre eğitiminin en önemli aşmalarından birini oluşturmaktadır. Bu eğitimlerde hedef, kişilerin çevrelerine yönelik yaklaşımlarında istenilen çevresel tutumu göstermelerine olanak sağlamaktır (5). Yaşanabilir bir çevre, toplumları oluşturan bireylerin çevresel farkındalıklarının ve çevreye yönelik tedbir almalarının gerçekleştirilmesi ile mümkün olmaktadır. Ulusal ve uluslararası

örgütler ve oluşumlar çevresel sorunlara karşı duyarlılığın geliştirilmesi için çevre eğitiminin önemine sıkça gündeme getirmektedir. Toplumda çevresel farkındalık yaratma ve geliştirme ve herkesi yaşadığı çevreyi korumaya teşvik etme, çevresel sorunların çözümü için önemli bir adım niteliğindedir (6).

Toplumun en duyarlı kesimi olarak kabul edilen üniversitede eğitim gören öğrencilerden yola çıkılarak; “acaba günümüz üniversite öğrencileri çevresel sorunlara ve çevresel risklere karşı ne kadar ilgili?” sorusunun cevabının araştırılması bu yüksek lisans çalışmasının araştırma amacı olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın örneklemini olarak İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde okuyan öğrenciler olarak belirlenmiştir. İstanbul Medipol Üniversite Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin çevresel sorunlara karşı gösterdikleri tutumlarını değerlendirmek amacıyla “Çevresel Tutum Ölçeği” (Ek-3), “ Sosyo-Demografik Anket ” (Ek-1) ve çevresel risk algılarını ölçmek amacıyla da “Çevresel Risk Algısı Ölçeği” (Ek-2) anketleri uygulanmıştır.

Çevresel sorunlara karşı, takınılan tutumu ölçmeyi amaçlayan çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları ilköğretimde eğitim gören öğrencilere (7,8) , bazıları ise üniversite öğrencilerine yönelik yapılmıştır (9). Bu çalışmaların bir kısmında da bu çalışmada da kullanılan, Dr.Öğrt.Üyesi Erdoğan Şama'nın çalışması sonucunda geliştirilen “Çevresel Tutum Ölçeği (Ek-3)” üniversite gençliğine uygulayarak öğrencilerin çevresel sorunlara yönelik takındıkları tutumlarını ölçerek değerlendirmişlerdir (10).

Çevresel risk algısını değerlendiren Türkçe çalışma ise yok denecek kadar azdır. Bahattin Deniz ALTUNOĞLU ve Esin ATAV ortaöğretim öğrencilerinin çevresel risk algısını ölçmek için Slimak ve Dietz in ortak çalışması ile geliştirdikleri “Çevresel Risk Algısı (Ek-2)” ölçeğini kullanmışlardır (11).

Akademik literatür araştırmaları sonucunda; Üniversite öğrencilerine yönelik “Çevresel Risk Algısı Ölçeği” kullanılarak yapılan çalışmalar çok azdır. Ayrıca yine akademik yayın taramaları sonucunda; Üniversite öğrencilerinin hem “çevresel risk algıları” hem de “çevresel tutumlarının” beraber ölçüldüğü ve aralarındaki ilişkinin değerlendirildiği çalışmalar çok azdır (2) .

Bu çalışma ile, çevresel risk ve çevresel tutum ölçeklerini, sosyodemografik anketle beraber aynı anda kullanarak, üniversite gençliğinin çevresel tutumlarının ve çevresel risk algılarının hangi düzeyde olup olmadığı ölçülerek değerlendirilecektir.

4. GENEL BİLGİLER

4.1. Çevre ve Sınıflandırılması

Çevre, canlıların yaşamsal faaliyetlerini sürdürdükleri ve karşılıklı etkileşim içersinde buldukları yaşam ortamı olarak tanımlanmaktadır. Ekolojik anlamda, çevre; canlıların birbirleri ve çevreyle ilişkilerini inceleyen bilim dalıdır. Ekosistem olarak tanımlanan doğal çevre; canlı-cansız varlıkların ortak alanda yaşadığı alan olarak da tanımlanmaktadır.

Doğal çevre, içinde insan etkisinin görülmediği, doğal çevreyi etkileyen iklim koşulları, bitki örtüsü, hayvan ve insanların yaşamsal ortak alanlarıdır. Doğal çevrede yaşayan insanlar, doğal çevredeki kaynakları, teknolojiyi kullanarak doğal çevreden farklı olan suni çevreyi oluştururlar. İnsanoğlu kendi eliyle oluşturduğu suni çevre içindeki yaşam koşullarını geliştirmeye ve değiştirmeye çalışırken, çevre ile sürekli bir karşılıklı etki halindedir (12).

İnsan ve çevre arasındaki bu karşılıklı etkileşim, insanın kendisine ait yapay çevre oluşturmaya başlamasından bu yana sürekli doğal çevrenin bozulmasına sebebiyet vermektedir. Doğal çevre ve yapay çevre arasında adeta bir savaş yaşanmaktadır. Bir yandan doğal çevre azalmakta, diğer yandan yapay çevre alanı artmaktadır (13).

Teknolojik ilerlemelerde ve sanayileşmede çevre faktörünün göz ardı edilmesi, umursamaz ve duyarsızca davranılması, dünyadaki ekolojik dengeleri bozmuştur. Bunun neticesinde çevresel kirlenme, canlı türlerinin yok olması, enerji kaynaklarının tükenmesi, kullanılabilir tarım alanlarının azalması, nükleer tehlike, hızlı nüfus artışı, hastalıklar gibi çevreden kaynaklanan sorunlar ortaya çıkmıştır (12).

Çevre kavramı genel olarak 4 grupta sınıflandırılır. Bunlar; biyolojik, fiziksel, sosyal ve kültürel çevredir (14).

4.1.1. Biyolojik Çevre

Biyolojik çevre beden dışı ve beden içi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Beden Dışı Biyolojik Çevre: İnsanın biyolojik çevresi, evrenin biyolojik ve fizik öğelerinden kuruludur. Biyolojik çevre en geniş anlamıyla insanın evrende dış doğa

ortamı içindeki konumunu içerir. Evrendeki beden dışı biyolojik çevre dört sınıfta incelenebilir (15).

Mikroorganizmalar: Mikroskopla görülebilen tek hücreli canlılardır. İnsan sağlığına ciddi zarar veren kolera, tifo, tüberküloz, çocuk felci, kızıl, AIDS gibi birçok bulaşıcı hastalıkların nedenidir. Doğadaki azot döngüsünün oluşmasında büyük rolleri vardır. İnsanların hastalanmasına neden olsalarda ekosistemde yaşamın devam edebilmesi için oldukça önemlidirler.

Vektörler: Bunlara taşıyıcılarda denilmektedir. Vektörler, hastalığa neden olan mikroorganizmaları, insan vücuduna sokan sivrisinek, karasinek, tatarcık, tahtakurusu, pire, bit, hamamböceği ve kene gibi canlılardır. Vektörleri yok edebilmek için öncelikle vektörlerin çoğaldıkları yerin yok edilmesi gerekir. Örneğin; Karasinekler açıkta olan çöplerde daha çok üremektedirler. Dolayısıyla çöplerin ortada bırakılmamasına ve temizliğine dikkat edilmesi gerekmektedir.

Bitkiler ve hayvanlar: Bunlar içerisinde insan sağlığına zararlı olanları vardır. Örneğin; zehirli mantarlar, yılan, akrep, zehirli örümcekler gibi canlılar insan sağlığı için büyük tehlike oluştururlar.

Hayvansal ve bitkisel besinler: İnsanın yaşamsal gereksinimlerinden biri olan besinlere patojen mikroorganizmaların bulaşması ve bu besinlerin tüketilmesi neticesinde insanlarda tifo, dizanteri, besin zehirlenmesi gibi ciddi sağlık sorunları ortaya çıkabilir.

Beden İçi Biyolojik Çevre: Beden içi biyolojik çevre; yaş, cins, ırk, kalıtım, zeka ve güdüleme gibi kişisel özellikleri kapsar. Canlıların hücre ve dokularını inceleyen fizyolojik süreçleri, bedensel büyüme ve gelişmeyi, bedenin koruma mekanizmalarını, alışkanlıkları, ruhsal durumu ve davranışları kapsar. Örneğin; mineralizasyon yokluğunda kemiklerin yumuşaması durumu olan osteoporoz, herhangi bir yaşlıda olası bir tehlikedir ve onu büyük kırıklarla daha fazla karşı karşıya bırakabilmektedir. Orak hücreli anemi, kırmızı kan hücrelerinin bazen orak gibi oldukları kalıtsal bir kan hastalığıdır ve bu hastalık zencilerde, Akdeniz insanlarında, Araplar ve Güney Asya kökenlilerle Kafkasyalılarda daha sık görülmektedir.

4.1.2. Fiziksel Çevre

Aydınlatılabilen ve ısıtılabilen, çevre düzenlemesi yapılabilen yapay yolla desteklenebilen veya geliştirilebilen ortamdır. Çevre kirliliği, tüm dünya

lkelerinde en önemli bir toplum sağlığı sorunu haline gelmiştir. Ülkemizde özellikle büyük şehirlerde evre kirliliği çok fazla oranda yaşanmaktadır. Gürültü kirliliği de günümüzde artan bir sorundur. Bedensel rahatsızlığa sebep veren ses yüksekliği eşiği 80 desibel olarak saptanmıştır. 80 desibelin üzerindeki ses yüksekliği gürültü kirliliğine yol açmaktadır. Gürültü, organizma için önemli bir stres kaynağıdır ve temizlik olanaklarının yetersizliği de sağlığı olumsuz yönde etkilemektedir (15).

4.1.3. Sosyal evre

İnsanın kültür aracılığıyla davranış ve tutumlarını etkileyen, kişinin etkileşim halinde olduğu topluluğa sosyal evre diyoruz. Sosyal çevrenin diğer bir tanımıda; insanın yakın (aile), toplumsal ve evrensel çevresi ile etkileşim sürecine bağlı kişinin toplumsallaşmayı sağlayan bir ortamdır. Kişinin anne-bebek iletişimi ile başlayan sosyal çevresi, eğitim kurumu, çalışma hayatı gibi sosyal gruba ve topluma katılması ile giderek gelişir(15).

Anne babanın kalitesi, ailedeki ocuk sayısı, ailenin ekonomik durumu gibi aileyi ilgilendiren pek çok özellik insanın gelişiminde önemlidir. Günümüzde parçalanmış aile, genç yaşta anne baba olma gibi durumlara sıkça rastlanmaktadır. Yine ağırlaşan ekonomik koşullar aile içi iletişimde sıkıntılara yol açmaktadır. Ayrıca parasal açıdan yetersiz olma yeterli beslenme ve sağlık bakımına erişilemeyeceği anlamına gelir. Olumsuz koşullara sahip bir aile ortamında yetişen bireyin, toplum çevresi içerisinde sıkıntılar yaşaması kaçınılmazdır (2).

Holmes ve Rahe'ın yaptıkları bir araştırmaya göre; işsizlik, taşınma, iş değişikliği, boşanma, eşin ölümü dolayısıyla yalnız yaşama gibi sosyal desteğin kesilme durumunu yaşayan insanlar bu durumları yaşamayan insanlara nazaran 1 yıl içerisinde daha fazla rahatsızlanmaktadır. Sonuç olarak; sosyal evre bireyin gelişiminde ona sosyal destek ortamları sağlaması açısından oldukça önemlidir. Sosyal çevrenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için de aile çevresinin gerçekten sağlıklı olması gerekir (15).

4.1.4.Kültürel evre

Kültür nesiller boyunca devam ettirilen sosyal ve etnik grup davranışlarını, inançlarını ve tutumlarını içerir. Din, dil, aile yapısı, çocuğun eğitimi ve beslenme

alışkanlıkları toplumlara göre büyük ölçüde değişiklik göstermektedir .

Bireyin sağlık ve hastalığı algılayışı, tepkileri, uygulamaları kültürün etkisi altındadır. Örneğin; kırsal kesimlerde hastalıklar geleneksel yöntemlerle tedavi edilmeye çalışılırken, kentsel kesimlerde sağlık kuruluşuna gitme alışkanlığının olması gibi. Bireyin değerleri ve dinsel inancı da acı çekme, hastalığa anlam verme, yetersizlik hissetme ve ölümü kabul etmede etkilidir (15).

Dünyada her geçen gün etkisini daha çok hissettiren ve kaygılandıran çevrenin kirlenmesinden kaynaklanan sorunlarının temelinde; İnsanın doğaya karşı sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal alandaki tutum ve davranışlarının olumsuz bir şekilde yansımalarıdır. Bu sorunun ortadan kaldırılması, diğer bir ifadeyle insan kaynaklı çevre kirliliğinin doğaya zarar vermeyecek bir boyuta çekilmesi için toplumsal davranışlarımızı oluşturan ve bu davranışlara yön veren; inanlarımız, değerlerimiz, çevresel etik, kültür, yasalar gibi üst kavramların yeniden biçimlendirilmesine bağlıdır (16).

4.2. Çevre Sorunları

Çevreden kaynaklanan sorunlar, insanların yaptığı faaliyetler nedeni ile çevresel değerlerin zarar görmesi sonucunda ortaya çıkmışlardır. Çevreden kaynaklanan sorunlar, hava, su ve toprağın zamanla niteliğinin bozulması canlıların hayati aktivitelerini olumsuz yönde etkileyen sağlık sorunlarıdır. Çevreden kaynaklanan sorunlar daha çok karşımıza çevre kirliliği olarak çıkmaktadır. "Çevre kirliliği, çevremizde meydana gelen ve canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekolojik dengeyi bozan her türlü istenmeyen etkidir" (17). Beş çeşit çevre kirliliğinden bahsedebiliriz, bunlar; Hava, su, toprak, katı atık (çöp) ve gürültü kirliliğidir.

İnsan kaynaklı çevre sorunları dışında ; Şiddetli Yağmur ve sellerin sebep olduğu doğal afetler, volkanik aktif yanardağlar, vb. olaylar sonucu çevre sorunları ortaya çıkabilmektedir. Çevreden kaynaklanan sorunlarının varlığı ve olumsuz etkileri artık tüm dünya ülkeleri tarafından kabul edilmesiyle, bölgesel olmaktan çıkarak küresel bir hale dönüşmüş, " çözümü için uğraş gerektiren bir problem " haline gelmiştir. Küresel çaptaki çevre sorunları, " bütün dünya ülkelerini hep beraber ilgilendiren ve etkileyen, bugünden geleceğe de taşınabilecek nitelikte olan büyük ölçekli sorunlara denmektedir" (18).

Son yıllarda çevre kirliliğiyle beraber; Atmosferdeki sera etkisiyle oluşan küresel ısınma, iklim değişikliği, ozon tabakasının incilmesi, su kaynaklarının azalması, asit yağmurları, nükleer santrallerdeki radyoaktif kaçaklar, elektromanyetik kirlilik güncel çevre sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır (14).

Çevre; kitlesel üretime geçilmesi, nüfusun kentlerde toplanması neticesinde artan enerji ihtiyacı nedeniyle kirlenmiştir. Çevre sorunlarının ortaya çıkmasıyla yeni enerji kaynaklarının araştırılması, Endüstriyel üretim sürecinde kullanılan doğal kaynakların "yenilenebilir ya da yenilenebilir olmayan kaynaklar" olarak ayırma tabi tutulmasına yol açmaktadır. Çevreden kaynaklanan sorunların en önemli nedeni; kaynakların yenilenebilir olmaması, yani kaynakların giderek tükenmesidir. Bu durumda, insanlığın aynı zamanda yaşamını sürdürmek için ihtiyaç duyduğu enerji için çevre tüketilmekte ve yok edilmektedir. Çevre dostu yenilebilir enerji, var olan kaynakların kullanımı ile tekrar üretilebilen, sürdürülebilir enerji kaynaklarıdır. Yenilebilir enerji kaynaklarının üretimi esnasında karbondioksit emisyonları, petrol, kömür gibi fosil yakıtlara nazaran yok denecek kadar azdır. Dünyada sürdürülebilir doğa dostu halen kullanılan enerji kaynakları şunlardır; Güneş enerjisi, rüzgar enerjisi, jeotermal enerji, hidroelektrik enerji, hidrojen enerjisi, dalga enerjisidir. Çevresel kirlenme ve bozulmanın yol açtığı zararın uzun dönemli etkileri de dikkate alındığında; yalnız tek bir kişiyi değil, herkesi, hatta gelecek kuşakları, tek bir ulusu değil bütün ulusları, yalnız insanları değil tüm canlıları ve ekolojik dengeyi etkilemektedir (18). Çevrenin korunması çalışmalarında; hem mevcut durumun korunması ve hem de zararlı durumu bertaraf etmesi hedeflemelidir.

Dünyanın ve tüm canlıların yaşamını tehdit eden en önemli yaşanan küresel çevre sorunları şunlardır; Ozon tabakasındaki incelme, asit yağmurları, küresel iklim değişikliği vb. yer almaktadır. İklim değişikliğinin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ndeki tanımında da; "insan etkinlikleri sonucu küresel atmosferin bileşiminin bozulmasına" vurgu yapılmaktadır (19). Ayrıca Doğal Afelerden; Depremlerin artışı, dünyanın manyetik alanının kayması, Tsunamiler, fırtınalar vb. küresel felaket iddialarını gündeme getirmektedir. Çevreden kaynaklanan sorunların ortaya çıkışının en önemli faktörü; insanın doğanın sahibi olarak kendisini görmesidir. Doğal kaynakların yağmalanırcaasına kullanımı ve tüketimi, insanlığın bu sorunlarla karşı karşıya gelmesine sebebiyet vermiştir.

Çevre kirliliğinin diğer bir nedeni de gelişen teknolojidir. Gelişen teknoloji günlük

yaşamımıza getirdiği kolaylıkla beraber, çevreye verdiği kirliliğin boyutu da her geçen gün artmaktadır. Nükleer santrallerden çıkan radyoaktif kalıntılar, katı, sıvı ve gaz halindeki kirlenici maddeler; Hava, su ve toprakta birikmesi çevre kirliliğine sebebiyet vermektedir. İletişim araçlarından her geçen gün kullanımı artan cep telefonları, 3G teknolojisi, televizyonlar, bilgisayarlar, mikrodalga fırınlar v.b "Elektromanyetik Kirlilik Kaynakları" olarak karşımıza çıkmaktadır (20).

Çevre, insanlığın ve diğer tüm canlıların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan en önemli öge iken; artan çevre sorunları, çevrenin kendini yenileyebilmesini önlemektedir. Çevre sorunları, bölgesel olmaktan çıkmış, ülkelerin tek başına çözemeyeceği kadar büyümüş; sadece insanlığın değil, tüm canlı türlerini ve dünya yaşamını yok edecek seviyeye ulaşmıştır. Çevre sorunları, küçük alanları etkileyen boyuttan çıkıp büyük alanları etkileyen boyuta taşınmış ve dünyadaki canlı yaşamını tehdit eden küresel felaketler halini almıştır. Geline bu noktada, sadece barışçıl bir dünya istemek yeterli olmamakta, aynı zamanda yaşanabilir ve sürdürülebilir bir dünya istenmektedir. "Çevrenin sürdürülebilirliğini sağlamak ve var olan sorunların çözüme kavuşturulabilmesi için uluslararası diyalogun ve kararların acilen alınması yolunda gerekli adımlar atmamak gereği ortaya çıkmıştır" (20).

4.2.1. Türkiye'deki ve Dünyadaki Çevre Kuruluşları

Ülkemizdeki çevresel kirlenmeye sebep olacak her türlü olumsuz çalışmayı, ülke genelinde izlemek ve denetlemek, Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığının görev ve sorumlulukları içerisinde yer almaktadır. Ayrıca ülkemizde sivil toplum örgütleri kapsamında, dernek ve vakıf olarak kurulmuş birçok çevre kuruluşu da mevcuttur. **Bunlar;**

Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)

1992 yılında kurulmuş olan TEMA Vakfı; Toplumun bütün kesimlerinin desteğini alarak, erozyonla mücadelenin kuruluş savaşı mücadelesi gibi kabul edilmesi gerektiğini belirten sivil toplum kuruluşudur. Vakıf, toprakla birlikte su, orman, bitki ve hayvan çeşitliliğinin korunması ayrıca insan kaynaklı çevresel kirliliğin sebep olduğu, küresel çevre sorunlarına karşı toplumu bilgilendirici çalışmalar yapmaktadır.

Türkiye Çevre Koruma Vakfı (TÜÇEV)

2001 yılında Ankara da kurulmuştur. Vakfın amacı; Çevresel sorunlardan kaynaklanan hastalıklara karşı insan sağlığının korunması ve çevrenin iyileştirilmesi, çevre kirliliğinin önlenmesi, ülkenin doğal bitki ve hayvan varlığı ile tarihi zenginliklerin yaşatabililmesi için her türlü katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV)

Deniz kenarında bulunan kıyı ve marinalara "Mavi Bayrak Programını" ülkemizde başlatabilmesi için 1993 yılında Turizm Bakanlığının koordinesiyle kurulmuştur. 1996 yılında Avrupa Çevre Kuruluşu (FEE) tam üyelik başvurusunu kabul etmiştir. TÜRÇEV; Okullarda çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik, Çevrenin Genç Sözcüleri, Eko Okullar, Okullarda Orman çalışmalarını sürdürmektedir.

Çevre ve Kültürel Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)

ÇEKÜL 1990 yılında, ülkemizin doğal kaynaklarını kültürel mirasını korumak amacıyla kurulmuştur. Vakıf, doğal ve kültürel çevreyi korumak için çeşitli mikro-makro alan ölçeğinde projeler uygulamaktadır.

Doğa ve Çevre Vakfı (DOÇEV)

Denizli'de yaşayan hayırsever işadamı İsmet ABALIOĞLU tarafından 1996 yılında kurulan DOÇEV; Ağaçlandırma çalışmaları ile erozyonun önüne geçebilme, ağaçlık alanlarda yaban hayatını destekleme (kuş yuvaları), çevreyi kirleten elektronik atıkların, pillerin toplanarak geri dönüşümünün sağlanması, Büyük Menderes Havzasının korunması gibi birçok çevreyi koruma çalışmaları yapmaktadır.

Türkiye Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV)

1997 yılında İstanbulda kurulan vakıf; Deniz ve tatlı su bilimleri konusunda araştırmalar yapmak, deniz yaşamını korumak, deniz kültürü ve deniz sevgisini gelecek kuşaklara taşımak ve korumak faaliyetlerinde bulunmaktadır. Ülkemizin kıyı şehirlerinde denizlerdeki çöpleri temizleme, denizlerdeki biyoçeşitliliği korunması, küresel ısınmanın deniz canlılarına etkisi gibi projeleri bulunmaktadır.

Doğal Hayatı KorumaDerneği (DHKD)

DHKD' nin kuruluş amacı, ülkemizdeki zengin çeşitliliği bulunan bitki ve hayvan türleri ile bunların yaşam alanlarının koruma altına alınmasıdır. DHKD bu amaçla kamu ve özel sektörle işbirliği yapmaktadır. Dernek faaliyetlerini; toplantı, kamuoyunu aydınlatma, yayın, eğitim, burs, proje uygulama ve araştırmalarla sürdürmektedir.

Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu (TÜRÇEK)

İlk gönüllü çevre kuruluşlarından birisi olan TÜRÇEK, 1972 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Artan çevre sorunları karşısında faaliyetlerini ülke genelinde sürdürmektedir. Yerleşim merkezlerindeki yeşil alanların korunması, içme suyu havzalarının yerleşime açılmaması, deniz, göl ve akarsulardaki su kirliliğine karşı etkin mücadele edilmesi ve çözüm önerilerinin sunulması, doğal varlıkların ve yaşama ortamlarının korunmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Doğa ile Barış Derneği

Dernek, çevreyi korumayı bir yaşam felsefesi olarak kabul eden, bilinçli üreten ve tüketen eğitilmiş insanların sayısını arttırmak istemektedir. İnsanların çevresine, tüm canlılara karşı sevgi, saygı, hoşgörü ile davranmalarını, doğal kaynakların titizlikle korunmasına, çevresine ve gelecek kuşaklara karşı sorumlu ve eğitilmiş kişilerin sayısını arttırıcı eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir.

Deniz Temiz Derneği (TURMEPA)

1994 yılında kurulan TURMEPA; Denizlerin kirlenmesini önleyerek nesli tükenmeye yüz tutmuş deniz canlılarını korumak, geçim kaynağı deniz olan insanlara yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. Dernek, okullarda öğrencilere ve öğretmenlere uygulamalı eğitim vermektedir.

Kuş Araştırmaları Derneği (Doğa Araştırmaları Derneği)

1998 yılında Ankara da kurulan dernek; Kuşları araştırmak, korumak ve bu konuda toplumsal bilinci geliştirmek amacıyla kuş gözlemcileri ve araştırmacıları tarafından 2011 yılında Doğa Araştırmaları Derneği adını alarak Türkiye genelinde çalışmalarına devam etmektedir (21).

Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN)

1948 yılında en eski ve en büyük küresel çevre örgütü olan IUCN; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda gözlemci statüsüne sahip olan tek çevre koruma kuruluşudur. Kuruluşun en çok bilinen çalışması; 2002 yılında yayınlanan “Nesli Tehlikede Olan Türlerin Listesi (Red List of Threatend Species)”dir.

Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF) (World Wide Fund For Nature)

Ülkemizde dahil olmak üzere 50 ülkede şubesi bulunan WWF 1961'de Londra'da kurulmuştur. Dünyanın en etkili ve saygın çevreyi koruma vakıflarındandır.

Doğal Hayatı Koruma Derneği (WCS)

Dünyanın en eski çevre koruma derneklerinde olan WCS, 1895 yılında "New York Zooloji Derneği" adıyla kurulmuştur. New York da hayvanat bahçeleri ve akvaryum işleten WCS, hayvanat bahçelerinin doğal hayatı korunması için önemli olduğunu iddia etmektedir.

Greenpeace

Protesto yöntemleriyle çevre kirliliğinden kaynaklanan sorunları dünyanın gündeminde üst sıralarına taşıyan Greenpeace, 1971 yılında Amerika'nın Alaska'da yapacağı nükleer denemelere protesto etmek için kurulmuştur.

Uluslararası Kuşları Koruma Konseyi (Birdlife International)

Merkezi Cambridge'te bulunan konsey, dünyadaki kuşları koruma örgütlerinin bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Konsey, bir çok ülkede kuş türünün korunması ve kuş çeşitliliği için önemli alanların araştırılmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Kraliyet Botanik Bahçeleri (KEW) (Royal Botanic Gardens)

Merkezi Londra'da bulunan KEW, bitki çeşitliliğinin devamı için yaptığı çalışmalar; Bitki genlerinin klonlanılarak çoğaltılması, soyu tükenmek üzere olan bitkilerin yetiştirilmesi, ekonomik değeri olan bitkilerle ilgili bilgi toplanması, sürdürülebilir kırsal yerleşimler geliştirilmesidir. En son çalışması ile 24 bin bitkinin tohumlarının saklanacağı bir tohum bankası oluşturmuşlardır.

Durrel Doğal Hayatı Koruma Birliği (DWCT) (Durrell Wildlife Conservation Trust)

Zoolog Gerald Durrell "Jersey Hayvanat Bahçesi" adıyla 1959 yılında kurmuştur. Soyu tükenmek üzere bulunan hayvanların üremesi ve doğaya geri dönmesine hizmet etmek için hayvanat bahçelerinden faydalanılması gerektiği düşüncesini savunmaktadır (21).

4.2.2. Çevre Sorunlarına Karşı Çözüm Arayışları

Sanayi devrimine kadar insan çevre etkileşiminde çevre sorunlarıyla karşılaşmazken, sanayi devrimiyle başlayan hızlı üretim artışı hammadde arayışlarına gereksinimini getirmiştir. Doğal kaynakları aşırı kullanımı, çevreye bırakılan kirleticiler, fosil yakıtlarla enerji ihtiyacının karşılanması, savaşlar, kentleşmenin getirdiği olumsuzluklar ile hava su ve toprak kirlenmiştir. Çevre kirliliği beraberinde iklim değişikliğine, ozon tabakasının delinmesine, çevreden kaynaklanan hastalıklara, kutuplarda buzul tabakalarının erimesine sebebiyet vermiştir. "Doğayla insanoglu arasındaki etkileşimde, denge doğanın aleyhine bozulmaya başlamış, insanlığın elindeki üretim, metod ve araçları karşısında doğanın kendini koruma ve yenileme özelliği azalmış ve bazı bölgelerde çevresel bozulma geridönüşü olmayan bir hal almıştır" (22).

Günümüzde çevre sorunları artık bir bölgeyi veya ulusları değil, yeryüzünün her yerinin etkilemesine neden olmaktadır. Daha önceleri çevresel kirlenme olarak adlandırılan gün geçtikçe dünyanın her yerinde etkisi hissedilen çevre sorunları küreselleşmiştir. "Bu yüzden günümüzde yeryüzünün karşı karşıya bulunduğu çevre sorunlarının küreselleşmesi, tüm canlılar için en büyük tehdit oluşturmaktadır" (23).

Yapılan araştırmalar havadaki karbondioksit yoğunluğunun sanayi devrimi öncesine göre yüzde yirmialtı arttığını, yılda onyediy milyon hektar ormanlık alanlarının yok edildiğini göstermektedir. Küreselleşen çevre sorunlarının en önemlileri; "Çevrenin kirlenmesi, nüfusun hızla artması, toprağın aşınması, çölleşme sonucu olarak; tarımda ürünlerin azalması, tropikal ormanların kaybı, canlı türlerin soylarının yok olması, az gelişmiş ülkelerdeki hızlı nüfus artışı, tatlı su kaynaklarının kirlenerek azalması, deniz habitatlarının bilinçsiz avlanmayla bozulması, besin zincirinde biriken organik kirleticiler ve tarım ilaçlarının insan sağlığı üzerinde yarattığı olumsuz etkiler, sera etkisi ve iklim değişimleri, asit yağmurları, ozon tabakasının incelmeye, nükleer kazalar ve atıkları, enerji sorunları olarak sıralanabilir" (24).

Çevre sorunlarının büyümesi ve kalıcılığı, insanlığın bir numaralı sorunu olarak karşımıza çıkması, "çevreden kaynaklanan sorunların çözümünde, ulusal ve uluslararası alanda çabaların gerekliliğini öne çıkarmıştır." (25).

"Denizler ve nehirlerdeki su kirliliği, asit yağmurlarına yol açan hava kirliliği, sera etkisi sonucu oluşan küresel iklim değişikliği gibi birçok ülkeyi etkileyen sorunlar, ülkelerin ortak stratejiler geliştirmesi gerekliliğini göstermiştir" (26). "Çevre

sorunlarına karşı alınacak önlemlere yönelik arayış ve girişimler, 1960'lı yıllardan başlayarak hem ülkelerin gündemlerini, hem de küresel düzeydeki çevre politikalarının belirlenmesinde etkisini göstermiştir." (27). Birleşmiş Milletler, AGİT, OECD, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar, bünyelerinde çevreden kaynaklanan sorunlarla ilgili bölümler oluşturarak çevre sorunlarının çözümü için politikalar oluşturmaya başlamışlardır.

Gelecek kuşaklara yaşanabilir bir çevre bırakabilmek için, bir takım önlemlerin alınması gerektiğinin tüm ülkeler tarafından kabul edilmesi, "sürdürülebilir kalkınma" kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sürdürülebilir Kalkınma açısından en önemli başlangıç girişimi; Birleşmiş Milletler bünyesinde "Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu"nun 1983 yılında kurulmasıdır. Komisyon Başkanlığına Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland getirilmiştir (28). Sürdürülebilir kavramı ilk kez 1987 yılında Brundtland¹ "Ortak Geleceğimiz" isimli raporunda; "Bugünün ihtiyaçlarını gelecek kuşakların ihtiyacını karşılama yeteneğini ödün vermeden karşılanmasıdır" şeklinde Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Bildirgesinde yer almıştır (29). "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramının tanınması ve kullanılmaya başlanması bu rapor sayesinde olmuştur (30). Brundtland Raporunda; Nüfus kontrolü, yoksulluğun ortadan kaldırılması, doğal kaynaklardan elde edilen yararın paylaşılması, çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesinin, sürdürülebilir kalkınmanın ilkeleri olarak belirtmiştir.

Çevrenin korunması ile ilgili yapılan ilk önemli girişim; "Birleşmiş Milletlerin organizasyonu ile 1972 yılında yapılan Stockholm Konferansı'dır" (31). Yüzonüç ülkenin Konferansa katılması, çevreden kaynaklanan sorunların etkileri konusunda tüm insanların algılarının geliştirilmesinde ve uluslararası seviyede çevre sorunlarına karşı alınacak önlemlerin tartışılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Konferans'ta, ekonomik kalkınmanın çevreyle uyum içerisinde yapılması gerektiği, çevresel kirlenmenin önüne geçilmesiyle tüm canlıların yaşam kalitelerinin artacağı, teknolojik kalkınmanın çevrenin korunmasıyla çelişkili bir yanının olmadığı gibi konular tartışılmıştır. Sonuç olarak; "ülkelerin gelişmişlik farklılıklarının, çevre koruma girişimlerinin ülkelerin kalkınma amaçlarını engelleyici bir unsur olarak

¹ Dr. Gro Harlem Brundtland Eski Norveç Başbakanı ve "sürdürülebilir kalkınmanın anası" olarak isim yapmıştır, ayrıca Birleşmiş Milletler'in çevre ve sürdürülebilir kalkınma toplantılarına esas teşkil eden "Brundtland Raporu"nu hazırlamıştır.

görülmemesi gerektiği ortaya konulmuştur" (24). Sonunda, "az gelişmiş ülkelerin kalkınma hızlarını düşürmelerini istemek ve onları yoksulluklarıyla baş başa bırakmak sorunların daha da büyümesine yol açacaktır" (32). Konferans bildirgesiyle çevre sorunlarının evrenselliği kabul edilmiş "tek bir dünyamız var" sloganı ile bildirge sonlandırılmıştır.

"Sürdürülebilir kalkınmanın merkezinde insan ile günümüz ve gelecek kuşaklar arasındaki dayanışmanın yer alması" (30), çevre ve kalkınma sorunlarına farklı bir bakış açısı getirmiştir. Brundtland Raporu'nun sunulduğu BM İnsan Çevresi Bildirgesinden sonra 1992 yılında Rio da yapılan konferansı'nın konusu da sürdürülebilir kalkınma olmuştur. Konferansın ardından sunulan Rio Bildirgesi ile; "Küresel Eylem Planı Gündem 21, İnsan Kaynaklı Faaliyetler Sonucu Oluşan İklim Değişikliğini Önleme Sözleşmesi, Biyolojik Çeşitliliğin Korunması Sözleşmesi ve Orman Varlığının Korunması Gerekliliği, katılımcılar tarafından kabul edilmiştir (26). Sürdürülebilir kalkınma, toplantıya katılan ülkelerin yapması gereken ödevleri içeren yaptırımlar, hem de onların çevrenin korunması ve ülkelerinin gelişmesi için izleyeceği yöntemleri belirleyen temel kurallara haline gelmiştir . Konferansın en önemli sonuçlarından birisi de; Sürdürülebilir kalkınmanın, küresel işbirliği anlayışı içinde gerçekleştirilebileceği, bundan dolayı "Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu" kurulmasına karar verilmiş olmasıdır.

Rio Konferansından sonra, 26 Ağustos-4 Eylül 2002 tarihleri arasında Johannesburg'da yapılan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde; Rio Konferansında alınan kararlarının, tüm ülkelerde daha etkin uygulanması için yapılması gerekenler tartışılmıştır. Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Siyasi Bildirisi'nde; "Yoksulluğun önlenmesi, sürdürülebilir olmayan üretim ve tüketim metodlarının değiştirilmesi, ekonomik ve sosyal kalkınmada doğal kaynakların korunması, sürdürülebilir kalkınma için kurumsal yapının oluşturulması gerekliliğine değinilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma için istenilen sonuçlara ulaşmada karşılaşılan zorluklar; Zenginler ve yoksullar arasındaki farkın açılması, biyolojik çeşitliliğin azalması, küreselleşen çevresel sorunların olumsuz etkilerine değinilmiştir. Zirvenin bildirisinde; Toplumlar arası işbirliğinin ilerletilmesinde dayanışmanın önemi vurgulanmış; temiz su kaynaklarının korunması, yenilenebilir enerji üretiminin yaygınlaştırılması, sağlığın korunması ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, gıdaya

ulaşımda kolaylığın getirilmesi ve biyolojik çeşitliliğin korunması konularında uluslararası işbirliğiyle olumlu sonuçlar elde edilebileceği belirtilmiştir" (24).

Birleşmiş Milletlerin organizasyonu ile günümüze kadar yapılan Sürdürülebilir Kalkınmaya ait uluslararası toplantıların kronolojik sırası aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 4.2.2.1.Birleşmiş Milletler'in Organizasyonu ile Uluslararası Sürdürülebilir Toplantıların Kronolojik Sırası (24,33,34).

| | |
|------|---|
| 1994 | Nüfus ve Kalkınma Konferansı (Kahire) |
| 1996 | Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II (İstanbul) |
| 1997 | Rio-5 Zirvesi (San Jose) |
| 1997 | Kyoto Protokolü (Kyoto) |
| 2002 | 1.Dünya Kentsel Forumu (Nairobi) |
| 2004 | 2.Dünya Kentsel Forumu (Barselona) |
| 2005 | Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi |
| 2006 | 3. Dünya Kentsel Forumu (Vancouver) |
| 2008 | 4. Dünya Kentsel Forumu (Nanjing) |
| 2010 | 5. Dünya Kentsel Forumu (Rio de Janeiro) |
| 2012 | Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20) |
| 2015 | Küresel Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, G20 (Antalya) |

4.3. Halk Sağlığı Hemşireliğinin Çevre Sağlığındaki Rolü

Birey, aile ve toplumlara etkili sağlık hizmetlerinin sunulmasında, ekip çalışması içerisinde Halk Sağlığı Hemşiresinin etkin olarak görev alması gerektiği vurgusu ilk kez Kazakistanın Alma-Ata şehrinde yapılan yapılan Temel Sağlık Hizmetleri Konferansında² gündeme getirilmiştir. Son yıllarda yapılan Sağlık-Maliyet araştırmalarında Halk Sağlığı Hemşirelerinin gerekliliği de ortaya konulmaktadır (35).

Halk sağlığı hemşireliğinin hizmet amacı "sağlıklı nüfus", hizmet alanı "bu nüfusun yaşadığı her yer", hizmet biçimi ise "bu nüfusa sunulan her türlü çağdaş hizmet"

² 1978 senesinde Eylül ayının on ikinci gününde Alma Ata'da yapılan Temel Sağlık Hizmetleri konulu uluslararası konferans, dünyadaki tüm insanların sağlıklarını korumak ve daha iyi bir duruma getirmek için tüm hükümetlerin, tüm sağlık ve kalkınmada görevli olanların ve dünya toplumlarının en kısa bir zamanda gerekli işlemlerin yapılmasına olan gereksinmeyi belirleyen bildiri yayınlamıştır.

yaklaşımıdır (36). Amerikan Halk Sağlığı Derneği halk sağlığı hemşireliğini; "Halk sağlığı bilimi ve profesyonel hemşirelik kuramlarından oluşan bir biresimdir" şeklinde tanımlamaktadır (37).

Dünya Sağlık Örgütü'nün toplum sağlığının geliştirilmesine yönelik Kanada'nın Ottawa şehrinde düzenlediği I.Uluslararası Sağlığın Geliştirilmesi Konferansı'nda³; "Sağlık hizmetlerinin verilmesinde, toplumla işbirliğinin güçlendirilmesi, destekleyici bir çevrenin yaratılması, kişisel becerilerin geliştirilmesi temel inceleme alanı olarak ele alınırken, sağlık çalışanlarının özellikle de halksağlığı hemşirelerinin toplum sağlığının koruyucusu olmaları gerektiği önemle vurgulanmıştır."

Günümüzde toplum daha kaliteli ve daha etkili bir sağlık hizmeti istemektedir (38). Halk sağlığı hemşireleri, sürekli değişen sağlık ihtiyaçları karşısında, eğitim, danışmanlık, liderlik ve araştırma fonksiyonlarını daha etkili ve geniş kapsamlı olarak yerine getirmek zorundadır. Nitekim; Küreselleşen çevre sorunlarına karşı , halk sağlığı hemşireleri bilişim ve kitle iletişim araçlarını kullanarak, halk eğitimleri düzenleyerek çevre ve sağlık arasındaki ilişkiyi dile getirip, toplumu çevresel risklere karşı bilinçlendirebilirler, duyarlı hale getirebilirler. Aynı zamanda gazetelere, dergilere inceleme araştırma yazıları yazarak, yerel yöneticilerle iletişim kurarak çevre ile ilgili konuların toplumda gündeme getirerek gerekli önlemlerin alınmasını sağlayabilirler. Yakın bir zamanda yürürlüğe giren; Halksağlığı Hemşirelerinin, Toplum Sağlığı Merkezleri ve Bağlı Birimler Yönetmeliğinin⁴ Görev ve Yetkileri bölümünde de, "çevre sağlığı hizmetleride" yer alması Halksağlığı Hemşirelerinin Çevre Sağlığında Rolünün ne kadar önemli olduğu göstermektedir.

³ DSÖ 1986 yılında Kanada'nın Ottawa şehrinde düzenlediği I.Uluslararası Sağlığın Geliştirilmesi Konferansı bildirisi.

⁴ 5.Şubat.2015 tarihinde Resmi Gazete Yayınlanan Toplum Sağlığı Merkezleri ve Bağlı Birimler Yönetmeliği.

5-METOT VE MATERYAL

5.1. Araştırmanın Amacı ve Şekli

Bu araştırma, Özel bir Üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesinde okuyan öğrencilerinin çevresel risk algısı ve çevresel tutumlarının belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı tipte planlanmıştır.

Yapılan çalışmalarla ilgili literatür taramaları göstermiştir ki; Çevresel kirlenmeden kaynaklanan birçok sorunun insanların çevre konularına ilişkin yetersiz ilgi, bilgi, tutumun etkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca çevreye ilişkin umursamaz tavırlı, yanlış risk algısına sahip olan bireylerin çevreye karşı istenilen davranış göstermede yetersiz kaldıkları belirtilmektedir.

İnsanın yaşadığı doğal çevreye karşı duyarlı ve çevreci bir yaklaşım geliştirmesinde etkili olduğu düşünülen çevresel risk algısı ve çevresel tutumunun üniversite öğrencilerinde araştırılması, algı ve bilgi düzeylerinin belirlenmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışma aynı zamanda yükseköğretime ilişkin ulusal olarak benimsenmiş çevre eğitimi politikasına olan ihtiyacı duyurmada katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde 2017-2018 Öğretim yılında öğrenim gören ve mezun veren bölümler arasında her sınıf seviyesindeki öğrencilerin, çevresel risk algısı ve çevresel tutumlarının belirlenmesi nedeni ile yapılmış istatistiksel ilişki arayıcı özellikte bir çalışmadır.

5.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinin Lisans Bölümlerinde öğrenim gören 1947 öğrenci oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmamıza katılmayı kabul eden 1586 gönüllü öğrenci araştırmamızın örneklemine oluşturmuştur.

5.3. Veri Toplama Araçları

Veri, ölçme araçları ile toplanmış değerler işlenmemiş bilgi olup, belirli analizlerden geçirildikten sonra anlamlı hale getirilen bilgilerdir. Bu çalışmada, başlıca veri toplama araçlarından biri olarak anket kullanılmıştır. Anketler ölçülmek istenilen bir amaca yönelik olarak, bir düzen içinde olmak üzere bilgi toplamak üzere inceleme yapacak kişiler tarafından geliştirilir (39).

Çalışmada İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin, çevresel sorunlara sebep verecek tehlikelerin risk algıları kabiliyetini ölçmek için Slimak ve Dietz tarafından oluşturulan ve Bahattin Deniz Altunoğlu⁵ ve Esin Atav⁶ tarafından dilimize çevrilen “Çevresel Risk Algısı Ölçeği (ÇRAÖ)” ile çevresel tutumu ölçmek için Erdoğan Şama⁷ tarafından güvenilirlik ve geçerlilikleri test edilerek geliştirilen “Çevresel Tutum Ölçeği (ÇTÖ)” kullanılmıştır. Öğrencilerin bireysel kişisel özellikleri ile çevresel konulara yaklaşımlarını içeren; Sosyo – Demografik anket formu literatür taramaları ve tez danışmanı hocam Nihal Sunal’ın⁸ katkısıyla tarafımdan düzenlenmiştir.

5.3.1. Öğrenci Bireysel Kişisel Özellikleri Bilgi Formu (Ek-1)

Araştırmacı tarafından, literatür doğrultusunda geliştirilen öğrenci kişisel bilgi formunda; öğrencinin sosyo-demografik özelliklerini içeren yaşı, cinsiyeti, sınıfı, ailenin özelliği, kardeş sayısı, anne-babanın eğitim seviyesi, yaşadığı bölge ve yerleşim birimi, ekonomik durumunu belirlemeye yönelik 9 soru ve öğrencinin çevre konularına yönelik görüşleri, çevre ile ilgili ders alıp almadığı, çevre kuruluşlarını bilme, üyelik ve aktif katılma durumlarıyla ilgili 4 soru olmak üzere toplam 13 soru yer almıştır.

5.3.2. Çevresel Risk Algısı Ölçeği (ÇRAÖ) (Ek-2)

Duyusal algılar tarafından alınan risk ve tehlikelerle ilgili bilgileri, bireyin zihinde işleyerek değerlendirilmesi Risk Algısını oluşturur. Çevresel kirlenmeden kaynaklanan tehlikelerin azaltılmasında çevresel riskleri algılayabilen, çevresel

⁵ Dr.Öğr.Üyesi Bahattin Deniz Altunoğlu, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi.

⁶ Prof. Dr. Esin Atav, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi.

⁷ Dr.Öğr.Üyesi Erdoğan Şama, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi.

⁸ Dr.Öğr.Üyesi Nihal Sunal, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi.

sorunlara duyarlı insanların yetiştirilmesi önemlidir . Bu konuyla ilgili yapılan akademik çalışmalar, çevre konularına ilişkin düşük ilgi, bilgi, tutumun ve çevreye karşı düşük ya da yanlış risk algısına bağlı olduğunu, ayrıca çevreye karşı duyarlı davranış oluşturmada çevresel risk algısının etkili olduğu göstermiştir (11).

Slimak ve Dietz tarafından (2006) geliştirilen çevresel risk ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Altunoğlu ve Atav (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçekte; "Ekolojik Riskler", "Kimyasal Atık Riski", "Kaynakların Tükenmesi Riski" ve "Küresel Çevre Riskleri" olmak üzere 4 alt boyut ve toplam 23 ifadeden oluşmaktadır (Tablo 5.3.2.1.). Ölçekteki her ifade 1'den (hiç önemli değil) 7'ye (çok önemli) puanlanmaktadır ve madde toplam puan ortalaması alınarak değerlendirilmektedir. Anket sonucu alınabilecek en yüksek puan ortalaması 7, en düşük puan ortalaması 1'dir. Öğrencinin ankette aldığı puanın ortalamasının yüksek olması çevresel risk algısının yüksek olduğunu, düşük olması ise çevresel risk algısının düşük olduğunu göstermektedir (11).

Tablo 5.3.2.1. Çevre Risk Algısı Ölçeğinin Alt Boyutları

| Maddeler | Faktörler | | | |
|--|---|------------------------|------------------------------|------------------------|
| | 1- Ekolojik Riskler bozulması | 2- Kimyasal Atık Riski | 3- Kaynakların Tükenme Riski | 4- Küresel Çevre Riski |
| 17- Sulak alanların kaybı | Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması 0,9 | | | |
| 13- İstilacı türler | | | | |
| 15- Habitatların bozulması | | | | |
| 12- GDTÜ (Genetiği Değiştirilmiş Tarım Ürünleri) | | | | |
| 14- Ormanlarda kesim | | | | |
| 16- Baraj yapımı | | | | |
| 18- İç suların kimyasal kirliliği | | | | |
| 10- Ötrofikasyon | | | | |
| 5- Tehlikeli atık alanları | Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması 0,89 | | | |
| 6- Radyasyon | | | | |
| 8- Ağır metaller | | | | |
| 7- Kalıcı organik bileşikler | | | | |
| 11- Kanalizasyon | | | | |
| 9- Pestitler | | | | |
| 21- Sportif avlanma | | | | |
| 22- Ticari balıkçılık | | | | |
| 20- Aşırı otlatma | Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması 0,84 | | | |
| 23- Nüfus artışı | | | | |
| 1- Asit yağmuru | | | | |
| 2- Sera etkisi | Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması 0,88 | | | |
| 3- Ozon tabakasının incelmesi | | | | |
| 4- Petrol çıkarma | | | | |
| | | | | |

5.3.3. Çevresel Tutum Ölçeği (ÇTÖ) (Ek-3)

Tutum, kişinin herhangi bir olaya, insan veya insan grubuna, eşyaya ve davranışa karşı olumlu ya da olumsuz davranış gösterme durumudur (40). Özkalp (2004) Tutumun tanımını; Eşyalara, görüşe veya duruma karşı birinin sahip olduğu duygu, düşünce ve sergilediği davranışlar olarak tanımlamıştır (41). Tavşancıl (2010) tutumu tanımlarken; Tutumları düşünce, duygu ve davranış eğilimi unsurlarından oluştuğunu ileri sürmüştür (42).

Tutumun bileşenleri ise; bilişsel, duyuşsal ve davranışsallıktır (42,43). Farklı kaynaklardan alınan bilgiyi özümseme denilen bilişsel bilgi azlığı, tutumun geliştirilmesinde en önemli faktörlerdendir. Herhangi bir konuyla ilgili olumlu tutum geliştiren kişinin, olumlu davranışlarda bulunması beklenir. Tiflis Bildirgesinde

(1977) yer alan çevresel tutumla ilgili tanımda; "Toplumun ve bireylerin çevrenin korunmasıyla ilgili değerler oluşturmaları, çevre için endişe duymaları, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi faaliyetlerine aktif olarak katılma motivasyonuna sahip olmaları olarak tanımlanmıştır" (43).

Bu çalışmada kullanılan çevresel tutum ölçeği ; Şama tarafından (2003) üniversite öğrencilerinin çevresel tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Alt boyutları bulunmamakla birlikte 21 ifadeden oluşmaktadır. 10 olumlu, 11 olumsuz ifade yer almaktadır (Tablo 5.3.3.1). Ölçeğin değerlendirilmesinde olumlu maddeler için; kesinlikle katılıyorum(5), katılıyorum(4), kararsızım(3), katılmıyorum(2), kesinlikle katılmıyorum(1) ve olumsuz maddeler için; kesinlikle katılmıyorum(5), katılmıyorum(4), kararsızım(3), katılıyorum(2), kesinlikle katılıyorum(1) şeklinde puanlandırılır ve madde toplam puan ortalaması alınarak değerlendirilmektedir. Olumsuz ifadeler ters puanlanmaktadır. Ölçeğin en yüksek puan ortalaması 5, en düşük puan ortalaması 1'dir. Öğrencinin anketten aldığı puan ortalamasının yüksek olması çevresel tutumunun yüksek olduğunu, düşük olması ise çevresel tutumunun zayıf olduğunu belirtmektedir (10). Ölçekteki olumlu ve olumsuz ifadelerin dağılımı ve Croanbach's alfa değerleri Tablo 5.3.3.3'de verilmektedir.

Tablo 5.3.3.1. Çevresel Tutum Ölçeğinin Olumlu-Olumuz Maddelerini Puanlama Kriterleri

| Maddeler | Kesinlikle Katlıyorum | Katlıyorum | Kararsızım | Katılmıyorum | Kesinlikle Katılmıyorum |
|--|-----------------------|------------|------------|--------------|-------------------------|
| 1-Türkiye'de desteklenmesi gereken daha önemli projeler olduğu halde, Dünya Bankası'nın hava kirliliğini ölçme projelerini desteklemesi gereksizdir.(-) | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 2-Konut ve işyerlerinde doğalgaz kullanmanın hava kirliliği sorununun çözümüne bir katkısı olamaz.(-) | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 3-Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir.(+) | 5 | 4 | 3 | 2 | 1 |
| 4-Ozon tabakasına zarar veren, teknoloji ürünlerinin protesto edildiği toplantılar düzenlenmelidir.(+) | 5 | 4 | 3 | 2 | 1 |
| 5-Deniz, akarsu ve göllerin kirlendiği haberleri abartılıdır.(-) | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 6-Büyük kentlerdeki içme suları, evlerde su filtreleri kullanmayı gerektirecek kadar kirlenmiştir.(+) | 5 | 4 | 3 | 2 | 1 |
| 7-Güneyde, bazı sahillerde görülen deniz kaplumbağalarını koruma çabaları boş işlerle uğraşmaktadır.(-) | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 8-Türkiye'nin çölleşme sorunu yoktur.(-) | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 9-İnsanların temiz havaya olan ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için, kentlerin yakınlarında bulunan ormanlık alanlara küçük konutlar yapmaları özendirilmelidir.(-) | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 10-Hava, su ve toprak tükenmeyen kaynaklardır.(-) | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 11-Nükleer deneme yapan, hangi ülke olursa olsun, protesto edilmelidir.(+) | 5 | 4 | 3 | 2 | 1 |
| 12-Hızlı nüfus artışı, ciddi bir çevre sorunudur.(+) | 5 | 4 | 3 | 2 | 1 |
| 13-Geri kalmış ülkelerdeki beslenme yetersizliği, çevre sorunlarının bir sonucudur.(+) | 5 | 4 | 3 | 2 | 1 |
| 14-Yerlere çöp atan ya da tükürenlere müdahale edilmelidir.(+) | 5 | 4 | 3 | 2 | 1 |
| 15-Gecekondulaşma bir çevre sorunu değildir.(-) | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 16-Çevre koruma fikri, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasını önlemek için batılılar tarafından uydurulmuştur.(-) | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 17-Çevre sorunlarına duyarlı olunması, bir ülkenin kalkınmasını engellemez.(+) | 5 | 4 | 3 | 2 | 1 |
| 18-Çevreci grupların ortaya çıkışı, çevreyi korumaktan çok, arkadaş edinme ihtiyacından kaynaklanmaktadır.(-) | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 19-Ülkelerin, kendi doğal kaynaklarını istedikleri gibi kullanmalarına Birleşmiş Milletler dahil, hiçbir kurum ya da kuruluş karışmamalıdır.(-) | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 20-Gazete; dergi ve televizyonlarda çevre ile ilgili programlara, daha çok yer verilmelidir.(+) | 5 | 4 | 3 | 2 | 1 |
| 21-Ülkeler, çevre sorunlarını çözmek için, Çevre Bakanlıklarını kurmalıdırlar.(+) | 5 | 4 | 3 | 2 | 1 |

Tablo 5.3.3.3. ÇRAÖ ve ÇTÖ Madde Dağılımı ve Croanbach's Alfa Değerleri

| Ölçekler ve Alt Boyutları | Madde Dağılımları | Croanbach's Alfa Değerleri | |
|------------------------------------|---|----------------------------------|---------------------|
| | | Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması | Mert Değerli (2018) |
| Ekolojik Riskler | 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 | 0,90 | 0,93 |
| Kimyasal Atık Riski | 5, 6, 7, 8, 9, 11 | 0,89 | 0,92 |
| Kaynakların Tükenmesi Riski | 20, 21, 22, 23 | 0,84 | 0,81 |
| Küresel Çevre Riskleri | 1, 2, 3, 4, 5 | 0,88 | 0,93 |
| ÇRAÖ | | 0,94 | 0,96 |
| Olumlu İfadeler | 21, 20, 17, 14, 13, 12, 11, 6, 4, | | |
| Olumsuz İfadeler | 3 | | |
| ÇTÖ | 19, 18, 16, 15, 10, 9, 8, 7, 5, 2, | 0,77 | 0,83 |
| | 1 | | |

5.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın yapılabilmesi için gerekli görüşme ve yazışmalar, etik kurul izni alındı. Anket formlarınının 2017-2018 öğretim yılı içerisinde İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler tarafından doldurulması sağlandı. Anket dolduran öğrencilere; Araştırmanın amacı, alınan bilgilerin açıklanan amaç dışında kullanılmayacağı, sadakat-gizlilik ilkesine bağlı kalınacağı açıklandı. Araştırmaya katılma gönüllülük esasına dayalı olup, öğrencilerin katılım istekleri alındı ve anket formları dağıtıldı. Öğrencilerin anket formunu doldurması yaklaşık 15 dakika sürdü ve anket formu araştırmacı tarafından geri alındı.

5.5. Araştırmanın Etik ve Yasal Yönleri

İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde yapılan araştırmada kullanılan ölçekleri, ülkemiz akademik alana kazandıran akademisyenlerden izin alınmıştır. Çevresel Risk Algısı Ölçeği'ni kullanabilmek için ölçeğin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışmasını yapan Prof. Dr.Esin Atav (Sümer)'den (Ek-4), Çevresel Tutum Ölçeği'ni kullanabilmek için ölçeği geliştiren ve geçerlik güvenirliğini yapan Yard. Doç. Dr. Erdoğan Şama'dan izin alınmıştır (Ek-5).

Araştırmanın yapılacağı İstanbul Medipol Üniversitesinden, araştırmanın etik açısından uygunluğuna dair resmi izin alınmıştır (Ek-6). Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgilerinin amacı dışında kullanılmayacağı, başkalarıyla paylaşılmayacağı konusunda güvence verilmiştir. Anketin yapılma amacı açıklandıktan sonra, katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu öğrencilere açıklanmıştır.

5.6. Verilerin Değerlendirilmesi

İstanbul Medipol Üniversitesinde yapılan araştırma sonucunda ulaşılan bilgilerin istatistiksel analizleri, elektronik bilişim ortamında SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) for Windows 21.0 paket programı kullanılarak gerçekleştirildi. Kolmogorov-Smirnov testi ile ÇRAÖ ve ÇTÖ ile alt boyutlarının normal olmayan dağılım ($p < 0,05$) gösterdiği tespit edilmiştir. Aşağıda verilen tabloda, verilerin değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler gösterilmektedir.

| İncelenen Özellik | İstatistiksel Yöntemler |
|---|-----------------------------|
| Katılımcıların tanıtıcı ve hastalık özellikleri | Sayı, yüzde, ortalama |
| Ölçeklerin iç tutarlılığı | Cronbach alfa katsayısı |
| Normal Dağılım | Kolmogorov-Smirnov |
| İki bağımsız grup ortancasının karşılaştırılması | Mann Whitney U testi |
| İkiden fazla bağımsız grup ortancasının karşılaştırılması | Kruskal Wallis testi |
| İki puan ortalaması arasındaki ilişkinin gösterilmesi | Spearman korelasyon analizi |

6- BULGULAR

6.1. Öğrencilerin Bireysel Özellikleri ve Çevre Sağlığına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 6.1.1. Öğrencilerin Bireysel Özelliklerinin Dağılımı (N=1586)

| Özellikler | Sayı | Yüzde |
|---|------|-------|
| Öğrenim Görülen Bölüm | | |
| Beslenme ve Diyetetik | 495 | 31,2 |
| Hemşirelik | 466 | 29,4 |
| Fizyoterapi ve Rehabilitasyon | 341 | 21,5 |
| Sağlık Yönetimi | 284 | 17,9 |
| Öğrenim Düzeyi | | |
| Birinci Sınıf | 436 | 27,5 |
| İkinci Sınıf | 384 | 24,2 |
| Üçüncü Sınıf | 441 | 27,8 |
| Dördüncü Sınıf | 325 | 20,5 |
| Yaş Grupları (20,41±1,63)(18-34 yaş aralığı) | | |
| 19 yaş ve altı | 524 | 33,0 |
| 20 yaş | 315 | 19,9 |
| 21 yaş | 367 | 23,1 |
| 22 yaş ve üzeri | 380 | 24,0 |
| Cinsiyet | | |
| Kadın | 1292 | 81,5 |
| Erkek | 294 | 18,5 |
| Ailenin Yaşadığı Bölge | | |
| Akdeniz Bölgesi | 52 | 3,3 |
| Doğu Anadolu Bölgesi | 28 | 1,8 |
| Ege Bölgesi | 75 | 4,7 |
| Güneydoğu Anadolu Bölgesi | 40 | 2,5 |
| İç Anadolu Bölgesi | 26 | 1,6 |
| Karadeniz Bölgesi | 82 | 5,2 |
| Marmara Bölgesi | 1271 | 80,1 |
| Yurtdışı | 12 | 0,8 |
| Aile Tipi | | |
| Çekirdek | 1297 | 81,8 |
| Geniş | 242 | 15,3 |
| Parçalanmış | 47 | 2,9 |
| Ailenin Gelir Durumu | | |
| Yüksek | 65 | 4,1 |
| Orta | 1430 | 90,2 |
| Düşük | 91 | 5,7 |
| Kardeş Sayısı | | |
| Tek çocuk | 157 | 9,9 |
| 1 kardeş | 705 | 44,5 |
| 2 kardeş | 451 | 28,4 |
| 3 kardeş ve üzeri | 273 | 17,1 |
| Anne Eğitim Durumu | | |
| İlköğretim | 893 | 56,3 |
| Lise | 533 | 33,6 |
| Üniversite | 160 | 10,1 |
| Baba Eğitim Durumu | | |
| İlköğretim | 654 | 41,2 |
| Lise | 643 | 40,5 |
| Üniversite | 289 | 18,3 |

Bu alana ait yapılan araştırmada yer alan öğrencilerin bireysel özelliklerine ilişkin veriler Tablo 6.1.1’de, çevre sağlığına yönelik görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 6.1.2’de ve çevre sağlığına yönelik bilgi kaynakları Tablo 6.1.3’te verilmektedir.

Tablo 6.1.1 incelendiğinde; anket dolduran öğrencilerin %31,2’sinin beslenme ve diyetetik bölümünde (n=495) ve %27,8’inin üçüncü sınıfta (n=441) öğrenim görmekte olduğu belirlenmiştir. Yaş ortalaması $20,41 \pm 1,63$ (18-34 yaş aralığı) olup, %33’ünün 19 yaş ve altı grubunda (n=524) ve %81,5’inin kadın (n=1292) olduğu saptanmıştır. %80,1’inin ailesinin Marmara Bölgesinde yaşadığı (n=1271), %81,8’inin çekirdek tipi aile yapısında (n=1297) ve %90,2’sinin ailesinin orta gelir düzeyinde olduğu (n=1430) görülmüştür. %44,5’i bir kardeşi bulunduğunu (n=705), %56,3’ü annesinin (n=893) ve %41,2’si babasının (n=654) ilköğretim mezunu olduğunu belirtmiştir.

Tablo 6.1.2. Öğrencilerin Çevre Konularına Yönelik Görüşlerinin Dağılımı (N=1586)

| Özellikler | Sayı | Yüzde |
|---|------|-------|
| Çevre Sağlığının İlgisini Çekme Durumu | | |
| Evet | 1227 | 77,4 |
| Hayır | 108 | 6,8 |
| Kararsızım | 251 | 15,8 |
| Çevre Sağlığına Yönelik Dersi Gerekli Görme Durumu | | |
| Evet | 953 | 60,1 |
| Hayır | 266 | 16,8 |
| Kararsızım | 367 | 23,1 |
| Çevre Sağlığına Yönelik Kuruluşlara Üyelik Durumu | | |
| Var | 146 | 9,2 |
| Yok | 1440 | 90,8 |

Tablo 6.1.2 incelendiğinde; öğrencilerin %77,4’ü çevre sağlığına ilişkin konulara ilgi duyduğunu (n=1227), %60,1’i üniversitede çevre sağlığı ile ilgili dersleri gerekli gördüğünü (n=953) ve 90,8 ‘i çevre sağlığına yönelik herhangi bir kuruluşa üye olmadığını (n=1440) belirtmiştir .

Tablo 6.1.3. Öğrencilerin Çevre Sağlığına Yönelik Bilgi Kaynaklarının Dağılımı (N=1586)

| Bilgi Kaynakları | Hiçbir Zaman | | Çok seyrek | | Seyrek | | Sıklıkla | | Her Zaman | |
|-------------------|--------------|-------|------------|-------|--------|-------|----------|-------|-----------|-------|
| | Sayı | Yüzde | Sayı | Yüzde | Sayı | Yüzde | Sayı | Yüzde | Sayı | Yüzde |
| Televizyon | 133 | 8,4 | 257 | 16,2 | 532 | 33,5 | 568 | 35,8 | 96 | 6,1 |
| Gazete | 245 | 15,4 | 477 | 30,1 | 584 | 36,8 | 226 | 14,2 | 56 | 3,4 |
| İnternet | 39 | 2,5 | 59 | 3,7 | 202 | 12,7 | 619 | 39,0 | 667 | 42,1 |
| Öğretim Elemanı | 217 | 13,7 | 446 | 28,1 | 634 | 40,0 | 246 | 15,5 | 43 | 2,7 |
| Kitap | 161 | 10,2 | 302 | 19,0 | 623 | 39,3 | 394 | 24,8 | 106 | 6,7 |
| Aile | 76 | 4,8 | 195 | 12,3 | 499 | 31,5 | 591 | 37,3 | 225 | 14,2 |
| Arkadaşlar | 93 | 5,9 | 145 | 9,1 | 461 | 29,1 | 668 | 42,1 | 219 | 13,8 |
| Çevresel Örgütler | 436 | 27,5 | 462 | 29,1 | 481 | 30,3 | 174 | 11,0 | 33 | 2,1 |

Tablo 6.1.3 incelendiğinde; öğrencilerin çevre sağlığına yönelik bilgi kaynakları incelendiğinde; her zaman seçeneğini %42,1'inin internet (n=667), %14,2'sinin aile (n=225) ve %13,8'inin arkadaşlar (n=219) olarak yanıtladıkları görülmüştür. %15,4'ü gazete (n=245), %13,7'si öğretim elemanı (n=217) ve %10,2'si kitap (n=161) seçeneklerini çevre sağlığına yönelik bilgi kaynakları olarak hiçbir zaman tercih etmediklerini belirtmiştir (Tablo 6.1.3).

6.2. Öğrencilerin Ölçekler ve Alt Boyutlarından Aldıkları Madde Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular

Tablo 6.2.1. Çevresel Risk Algısı Ölçeğine Ait Puan Ortalamaları

| Ölçekler ve Alt Boyutları | Ort. ± S.S. | Min. | Max. |
|-----------------------------|-------------|------|------|
| Ekolojik Riskler | 5,54 ± 1,11 | 1 | 7 |
| Kimyasal Atık Riski | 5,65 ± 1,12 | 1 | 7 |
| Kaynakların Tükenmesi Riski | 5,04 ± 1,23 | 1 | 7 |
| Küresel Çevre Riskleri | 5,54 ± 1,24 | 1 | 7 |
| ÇRAÖ | 5,45 ± 1,05 | 1 | 7 |
| ÇTÖ | 3,71 ± 0,55 | 2,43 | 5 |

Öğrencilerin ölçekler ve alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamalarına ilişkin elde edilen veriler Tablo 6.2.1'de verilmektedir. Öğrencilerin ÇRAÖ'den aldıkları madde puan ortalamasının 5,45 ± 1,05 ve ÇTÖ'den aldıkları puan ortalamasının 3,71 ± 0,55 olduğu saptanmıştır. ÇRAÖ'nin alt boyutları incelendiğinde en yüksek madde puan ortalamasının "kimyasal atık riski" alt boyutuna (5,65 ± 1,12) ve en düşük

madde puan ortalamasının ‘‘kaynakların tükmesi riski’’ alt boyutuna ($5,04 \pm 1,23$) yönelik olduğu görülmüştür.

6.3. Öğrencilerin Bireysel Özellikleri ve Çevre Sağlığına Yönelik Görüşleri ile Ölçeklerden Alınan Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, anket doldurarak araştırmaya katılan öğrencilerin ölçeklerden aldıkları madde puan ortalamaları ile bireysel özelliklerinin karşılaştırılmasına ilişkin bulgular Tablo 6.3.1’de, çevre sağlığına yönelik görüşlerinin karşılaştırılmasına ilişkin bulgular Tablo 6.3.2’de ve çevre sağlığına yönelik bilgi kaynaklarının karşılaştırılmasına ilişkin bulgular Tablo 6.3.3’de gösterilmektedir.



Tablo 6.3.1. Öğrencilerin Bireysel Özellikleri ile ÇRAÖ ve ÇTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N=1586)

| Özellikler | ÇRAÖ | | ÇTÖ | |
|--|-------------|---|-------------|-------------------------------------|
| | Ort. ± S.S. | Test ve p Değeri | Ort. ± S.S. | Test ve p Değeri |
| Öğrenim Görülen Bölüm | | | | |
| Beslenme ve Diyetetik ^a | 5,43 ± 0,99 | KW=1,404 p=0,705 | 3,80 ± 0,54 | KW=43,773 p=0,000 a,c>b* |
| Hemşirelik ^b | 5,46 ± 1,11 | | 3,59 ± 0,55 | |
| Fizyoterapi ve Rehabilitasyon ^c | 5,47 ± 1,01 | | 3,78 ± 0,53 | |
| Sağlık Yönetimi ^d | 5,45 ± 1,07 | | 3,68 ± 0,58 | |
| Öğrenim Düzeyi | | | | |
| Birinci Sınıf ^a | 5,47 ± 1,00 | KW=16,054 p=0,001 d>c* d>b** | 3,78 ± 0,51 | KW=101,684 p=0,000 a,b,d>c* |
| İkinci Sınıf ^b | 5,39 ± 1,02 | | 3,78 ± 0,57 | |
| Üçüncü Sınıf ^c | 5,32 ± 1,22 | | 3,49 ± 0,52 | |
| Dördüncü Sınıf ^d | 5,68 ± 0,83 | | 3,86 ± 0,55 | |
| Yaş Grupları | | | | |
| 19 yaş ve altı ^a | 5,40 ± 1,03 | KW=5,001 p=0,172 | 3,77 ± 0,53 | KW=19,258 p=0,000 a, d>c** |
| 20 yaş ^b | 5,42 ± 1,08 | | 3,69 ± 0,56 | |
| 21 yaş ^c | 5,50 ± 1,09 | | 3,61 ± 0,53 | |
| 22 yaş ve üzeri ^d | 5,45 ± 1,05 | | 3,76 ± 0,58 | |
| Cinsiyet | | | | |
| Kadın | 5,49 ± 1,02 | Z=-3,094 p=0,002 | 3,73 ± 0,55 | Z=-2,986 p=0,003 |
| Erkek | 5,26 ± 1,14 | | 3,62 ± 0,56 | |
| Ailenin Yaşadığı Bölge | | | | |
| Akdeniz Bölgesi ^a | 5,47 ± 1,03 | KW=40,954 p=0,000 a, c, g>h* b, e, f>h** d>h*** | 3,72 ± 0,62 | KW=15,193 p=0,034 c>h*** |
| Doğu Anadolu Bölgesi ^b | 5,14 ± 1,15 | | 3,62 ± 0,50 | |
| Ege Bölgesi ^c | 5,41 ± 1,10 | | 3,82 ± 0,59 | |
| Güneydoğu Anadolu Bölgesi ^d | 5,01 ± 1,34 | | 3,59 ± 0,64 | |
| İç Anadolu Bölgesi ^e | 5,24 ± 0,95 | | 3,54 ± 0,55 | |
| Karadeniz Bölgesi ^f | 4,99 ± 1,08 | | 3,65 ± 0,48 | |
| Marmara Bölgesi ^g | 5,52 ± 0,99 | | 3,73 ± 0,55 | |
| Yurtdışı ^h | 3,60 ± 1,98 | | 3,32 ± 0,50 | |
| Aile Tipi | | | | |
| Çekirdek | 5,43 ± 1,03 | KW=5,941 p=0,051 | 3,72 ± 0,56 | KW=0,062 p=0,969 |
| Geniş | 5,57 ± 1,00 | | 3,70 ± 0,50 | |
| Parçalanmış | 5,42 ± 1,46 | | 3,70 ± 0,61 | |
| Ailenin Gelir Durumu | | | | |
| Yüksek | 5,35 ± 1,05 | KW=0,525 p=0,769 | 3,65 ± 0,53 | KW=5,224 p=0,073 |
| Orta | 5,46 ± 1,02 | | 3,72 ± 0,55 | |
| Düşük | 5,29 ± 1,48 | | 3,58 ± 0,61 | |
| Kardeş Sayısı | | | | |
| Tek çocuk | 5,38 ± 1,28 | KW=5,012 p=0,171 | 3,64 ± 0,59 | KW=6,752 p=0,081 |
| 1 kardeş | 5,49 ± 1,01 | | 3,76 ± 0,56 | |
| 2 kardeş | 5,38 ± 1,03 | | 3,72 ± 0,53 | |
| 3 kardeş ve üzeri | 5,50 ± 1,00 | | 3,67 ± 0,54 | |
| Anne Eğitim Durumu | | | | |
| İlköğretim ^a | 5,41 ± 1,12 | KW=1,799 p=0,407 | 3,64 ± 0,56 | KW=36,981 p=0,000 b>a* c>a*** |
| Lise ^b | 5,54 ± 0,85 | | 3,82 ± 0,52 | |
| Üniversite ^c | 5,37 ± 1,17 | | 3,76 ± 0,53 | |
| Baba Eğitim Durumu | | | | |
| İlköğretim ^a | 5,41 ± 1,16 | KW=8,044 p=0,018 b>a* b>c** | 3,67 ± 0,57 | KW=8,645 p=0,013 b>a* |
| Lise ^b | 5,56 ± 0,87 | | 3,74 ± 0,54 | |
| Üniversite ^c | 5,30 ± 1,12 | | 3,76 ± 0,53 | |

*: p<0,001

** : p<0,01

***: p<0,05

Tablo 6.3.1’de öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm ile ÇRAÖ ve ÇTÖ’den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; grupların ÇRAÖ madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmazken ($p>0,05$), ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,001$). Hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin ÇTÖ madde puan ortalamasının, beslenme ve diyetetik ve fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümünde öğrenim gören olanlardan ileri seviyede anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Öğrencilerin öğrenim düzeyleri ile ÇRAÖ ve ÇTÖ’den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamaları arasında ileri seviyede ($p<0,01$), ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,001$). Dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamasının, üçüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerden çok ileri seviyede ($p<0,001$) ve ikinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerden ileri seviyede ($p<0,01$) anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Üçüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin ÇTÖ madde puan ortalamasının, diğer düzeylerde öğrenim gören öğrencilerden ileri seviyede anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir($p<0,001$).

Öğrencilerin yaş grupları ile ÇRAÖ ve ÇTÖ’den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmazken ($p>0,05$), ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,001$). 21 yaş grubunda olan öğrencilerin ÇTÖ madde puan ortalamasının, 19 yaş ve altı ve 22 yaş ve üzeri grupta bulunanlardan ileri seviyede anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,01$).

Öğrencilerin cinsiyetleri ile ÇRAÖ ve ÇTÖ’den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Kadın öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamasının, erkek öğrencilerden ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,01$).

Öğrencilerin ailesinin yaşadığı coğrafi bölge ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede ($p<0,001$) ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Ailesi yurt dışında olan öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamasının Akdeniz, Ege ve Marmara bölgesinde olan öğrencilerden çok ileri seviyede ($p<0,001$), Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Karadeniz Bölgesinde olan öğrencilerden ileri seviyede ($p<0,01$) ve Güneydoğu Bölgesinde olan öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı derecede ($p<0,05$) düşük olduğu belirlenmiştir. Ailesi yurt dışında olan öğrencilerin ÇTÖ madde puan ortalamasının Ege Bölgesinde olan öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı derecede ($p>0,05$) düşük olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin anne eğitim düzeyi ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmazken ($p>0,05$), ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,001$). Annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin ÇTÖ madde puan ortalamasının, annesi lise mezunu olan öğrencilerden çok ileri seviyede ($p<0,001$) ve annesi üniversite mezunu olan öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Öğrencilerin baba eğitim düzeyi ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Babası liseyi bitirmiş olan öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamasının, babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerden çok ileri seviyede ($p<0,001$) ve babası üniversite mezunu olan öğrencilerden ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,01$). Babası lise mezunu olan öğrencilerin ÇTÖ madde puan ortalamasının, babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerden çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Öğrencilerin aile tipi, aile gelir düzeyi ve kardeş sayısı ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 6.3.2. Öğrencilerin Çevre Sağlığına Yönelik Görüşleri ile ÇRAÖ ve ÇTÖ Madde Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N=1586)

| Özellikler | ÇRAÖ | | ÇTÖ | |
|---|---|----------------------------------|---|---------------------------------|
| | Ort. ± S.S. | Test ve p Değeri | Ort. ± S.S. | Test ve p Değeri |
| Çevre Sağlığının İlgisini Çekme Durumu Evet ^a Hayır ^b Kararsızım ^c | 5,60 ± 0,95 4,82 ± 1,24 4,97 ± 1,17 | KW=100,047 p= 0,000 a>b,c* | 3,77 ± 0,55 3,47 ± 0,56 3,57 ± 0,53 | KW=49,295 p= 0,000 a>b,c* |
| Çevre Sağlığına Yönelik Dersi Gerekli Görme Durumu Evet ^a Hayır ^b Kararsızım ^c | 5,56 ± 0,98 5,28 ± 1,08 5,28 ± 1,15 | KW=20,758 p= 0,000 a>b,c* | 3,76 ± 0,55 3,63 ± 0,55 3,65 ± 0,54 | KW=18,401 p= 0,000 a>b,c* |
| Çevre Sağlığına Yönelik Kuruluşlara Üyelik Durumu Var Yok | 5,57 ± 1,07 5,44 ± 1,04 | Z=-1,509 p=0,131 | 3,64 ± 0,60 3,72 ± 0,55 | Z=-1,499 p=0,134 |

Tablo 6.3.2’de öğrencilerin çevre sağlığının ilgisini çekme durumu ile ÇRAÖ ve ÇTÖ’den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır (p<0,001). Çevre sağlığını ilgisinin çektiğini belirten öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamasının, ilgisini çekmeyen ve kararsız kalan öğrencilerden çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir (p<0,001).

Öğrencilerin çevre sağlığına yönelik dersi gerekli görme durumu ile ÇRAÖ ve ÇTÖ’den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır (p<0,001). Çevre sağlığına yönelik dersleri gerekli gören öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamasının, ilgisini çekmeyen ve kararsız kalan öğrencilerden çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir (p<0,001).

Öğrencilerin çevre sağlığına yönelik kuruluşlara üyelik durumu ile ÇRAÖ ve ÇTÖ’den aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (p>0,05).

Tablo 6.3.3. Öğrencilerin Çevre Sağlığına Yönelik Bilgi Kaynakları ile ÇRAÖ ve ÇTÖ Madde Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N=1586)

| | | Hiç | Çok Seyrek | Seyrek | Sıklıkla | Her Zaman | Test ve p Değeri |
|-------------------|------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-----------------------|
| Televizyon | ÇRAÖ | 5,08 ± 1,37 | 5,24 ± 1,15 | 5,39 ± 0,98 | 5,65 ± 0,85 | 5,71 ± 1,30 | KW=45,804 p= 0,000 |
| | ÇTÖ | 3,64 ± 0,65 | 3,62 ± 0,54 | 3,72 ± 0,56 | 3,78 ± 0,52 | 3,66 ± 0,56 | KW=16,929 p= 0,000 |
| Gazete | ÇRAÖ | 5,15 ± 1,14 | 5,43 ± 1,05 | 5,51 ± 0,96 | 5,67 ± 0,97 | 5,41 ± 1,55 | KW=32,782 p= 0,000 |
| | ÇTÖ | 3,71 ± 0,54 | 3,67 ± 0,54 | 3,77 ± 0,54 | 3,75 ± 0,59 | 3,48 ± 0,58 | KW=17,579 p= 0,000 |
| İnternet | ÇRAÖ | 4,89 ± 1,54 | 4,95 ± 1,07 | 5,20 ± 0,91 | 5,44 ± 1,05 | 5,61 ± 1,00 | KW=56,102 p= 0,000 |
| | ÇTÖ | 3,60 ± 0,58 | 3,48 ± 0,49 | 3,57 ± 0,52 | 3,72 ± 0,55 | 3,78 ± 0,56 | KW=39,620 p= 0,000 |
| Öğretim Elemanı | ÇRAÖ | 5,24 ± 1,15 | 5,38 ± 1,06 | 5,58 ± 0,91 | 5,38 ± 1,06 | 5,76 ± 1,69 | KW=31,631 p= 0,000 |
| | ÇTÖ | 3,70 ± 0,55 | 3,71 ± 0,55 | 3,78 ± 0,54 | 3,64 ± 0,57 | 3,34 ± 0,41 | KW=33,143 p= 0,000 |
| Kitap | ÇRAÖ | 5,23 ± 1,15 | 5,37 ± 0,97 | 5,51 ± 0,97 | 5,47 ± 1,07 | 5,57 ± 1,32 | KW=18,043 p= 0,001 |
| | ÇTÖ | 3,67 ± 0,53 | 3,75 ± 0,57 | 3,76 ± 0,53 | 3,66 ± 0,56 | 3,61 ± 0,58 | KW=14,999 p= 0,005 |
| Aile | ÇRAÖ | 5,09 ± 1,25 | 5,18 ± 0,99 | 5,41 ± 0,98 | 5,54 ± 0,98 | 5,67 ± 1,24 | KW=48,867 p= 0,000 |
| | ÇTÖ | 3,60 ± 0,60 | 3,75 ± 0,59 | 3,78 ± 0,54 | 3,70 ± 0,54 | 3,63 ± 0,56 | KW=15,842 p= 0,003 |
| Arkadaşlar | ÇRAÖ | 4,99 ± 1,18 | 5,34 ± 1,02 | 5,43 ± 1,01 | 5,49 ± 0,96 | 5,64 ± 1,25 | KW=36,204 p= 0,000 |
| | ÇTÖ | 3,68 ± 0,55 | 3,79 ± 0,53 | 3,71 ± 0,57 | 3,74 ± 0,54 | 3,61 ± 0,56 | KW=12,143 p= 0,016 |
| Çevresel Örgütler | ÇRAÖ | 5,28 ± 1,08 | 5,60 ± 0,95 | 5,46 ± 1,01 | 5,57 ± 1,04 | 4,81 ± 1,73 | KW=27,793 p= 0,000 |
| | ÇTÖ | 3,71 ± 0,55 | 3,78 ± 0,55 | 3,67 ± 0,53 | 3,69 ± 0,64 | 3,55 ± 0,55 | KW=14,411 p= 0,006 |

Tablo 6.3.3' de öğrencilerin bilgi edindiği kaynaklardan televizyon seçeneği ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0,001$). Çevre sağlığına yönelik bilgiyi her zaman televizyondan edinenlerin, diğerlerine göre ÇRAÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < 0,001$). Çevre sağlığına yönelik bilgiyi sıklıkla televizyondan edinenlerin, diğerlerine göre ÇTÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < 0,001$).

Öğrencilerin bilgi edindiği kaynaklardan gazete seçeneği ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0,001$). Çevre sağlığına yönelik bilgiyi sıklıkla gazeteden edinenlerin, diğerlerine göre ÇRAÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu

belirlenmiştir ($p<0,001$). Çevre sağlığına yönelik bilgiyi seyrek olarak gazeteden edinenlerin, diğerlerine göre ÇTÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Öğrencilerin bilgi edindiği kaynaklardan internet seçeneği ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,001$). Çevre sağlığına yönelik bilgiyi her zaman internetten edinenlerin, diğerlerine göre ÇRAÖ ve ÇTÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Öğrencilerin bilgi edindiği kaynaklardan öğretim elemanı seçeneği ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,001$). Çevre sağlığına yönelik bilgiyi her zaman öğretim elemanından edinenlerin, diğerlerine göre ÇRAÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Çevre sağlığına yönelik bilgiyi her zaman öğretim elemanından edinenlerin, diğerlerine göre ÇTÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Öğrencilerin bilgi edindiği kaynaklardan kitap seçeneği ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Çevre sağlığına yönelik bilgiyi her zaman kitaptan edinenlerin, diğerlerine göre ÇRAÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Çevre sağlığına yönelik bilgiyi her zaman kitaptan edinenlerin, diğerlerine göre ÇTÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Öğrencilerin bilgi edindiği kaynaklardan aile seçeneği ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede ($p<0,001$) ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Çevre sağlığına

yönelik bilgiyi her zaman aileden edinenlerin, diğerlerine göre ÇRAÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Çevre sağlığına yönelik bilgiyi hiçbir zaman aileden edinmeyenlerin, diğerlerine göre ÇTÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Öğrencilerin bilgi edindiği kaynaklardan arkadaşlar seçeneği ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede ($p<0,001$) ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Çevre sağlığına yönelik bilgiyi her zaman arkadaşlardan edinenlerin, diğerlerine göre ÇRAÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Çevre sağlığına yönelik bilgiyi her zaman arkadaşlardan edinenlerin, diğerlerine göre ÇTÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Öğrencilerin bilgi edindiği kaynaklardan çevresel örgütler seçeneği ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede ($p<0,001$) ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Çevre sağlığına yönelik bilgiyi her zaman çevresel örgütlerden edinenlerin, diğerlerine göre ÇRAÖ ve ÇTÖ puan ortalamasının çok ileri seviyede anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

6.4. Öğrencilerin Bireysel Özellikleri ve Çevre Sağlığına Yönelik Görüşleri ile ÇRAÖ'nin Alt Boyutlarından Alınan Madde Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tablo 6.4.1. Öğrencilerin Bireysel Özellikleri ve Çevre Sağlığına Yönelik Görüşleri ile CRAÖ Alt Boyutlarına Ait Madde Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N=1586)

| Özellikler | Ekolojik Riskler | | Kimyasal Atık Riski | | Kaynakların Tükenmesi Riski | | Küresel Çevre Riskleri | |
|---|------------------|--|---------------------|--|-----------------------------|--|------------------------|--|
| | Ort. ± S.S. | Test ve p Değeri | Ort. ± S.S. | Test ve p Değeri | Ort. ± S.S. | Test ve p Değeri | Ort. ± S.S. | Test ve p Değeri |
| Öğrenim Görülen Bölüm | | | | | | | | |
| Beslenme ve Diyetetik ^a | 5,53 ± 1,04 | KW=1,069 p=0,785 | 5,67 ± 1,08 | KW=0,094 p=0,993 | 4,92 ± 1,21 | KW=10,735 p=0,013 b>a* | 5,57 ± 1,20 | KW=1,291 p=0,731 |
| Hemşirelik ^b | 5,52 ± 1,20 | | 5,64 ± 1,18 | | 5,17 ± 1,23 | | 5,46 ± 1,11 | |
| Fizyoterapi ve Rehabilitasyon ^c | 5,57 ± 1,08 | | 5,67 ± 1,08 | | 5,01 ± 1,16 | | 5,47 ± 1,01 | |
| Sağlık Yönetimi ^d | 5,57 ± 1,11 | | 5,63 ± 1,14 | | 5,05 ± 1,32 | | 5,45 ± 1,07 | |
| Öğrenim Düzeyi | | | | | | | | |
| Birinci Sınıf ^a | 5,55 ± 1,07 | KW=23,180 p=0,000 d>a* d>b** d>c*** | 5,72 ± 1,08 | KW=34,588 p=0,000 d>b,c*** d>a* | 5,02 ± 1,30 | KW=12,139 p=0,007 c>a* | 5,64 ± 1,18 | KW=37,385 p=0,000 d>b,c*** a>c*** |
| İkinci Sınıf ^b | 5,49 ± 1,06 | | 5,58 ± 1,10 | | 4,94 ± 1,12 | | 5,46 ± 1,23 | |
| Üçüncü Sınıf ^c | 5,37 ± 1,26 | | 5,43 ± 1,28 | | 5,19 ± 1,25 | | 5,27 ± 1,41 | |
| Dördüncü Sınıf ^d | 5,80 ± 0,94 | | 5,96 ± 0,89 | | 4,96 ± 1,20 | | 5,87 ± 0,99 | |
| Yaş Grupları | | | | | | | | |
| 19 yaş ve altı ^a | 5,49 ± 1,09 | KW=4,644 p=0,200 | 5,62 ± 1,11 | KW=3,369 p=0,338 | 4,95 ± 1,30 | KW=8,051 p=0,045 c>a* | 5,54 ± 1,22 | KW=3,135 p=0,371 |
| 20 yaş ^b | 5,51 ± 1,14 | | 5,61 ± 1,16 | | 5,06 ± 1,18 | | 5,46 ± 1,31 | |
| 21 yaş ^c | 5,58 ± 1,16 | | 5,66 ± 1,15 | | 5,19 ± 1,19 | | 5,51 ± 1,28 | |
| 22 yaş ve üzeri ^d | 5,59 ± 1,06 | | 5,73 ± 1,07 | | 4,98 ± 1,20 | | 5,63 ± 1,20 | |
| Cinsiyet | | | | | | | | |
| Kadın | 5,58 ± 1,09 | Z=-2,965 p=0,003 | 5,70 ± 1,09 | Z=-2,828 p=0,005 | 5,07 ± 1,21 | Z=-2,361 p=0,018 | 5,59 ± 1,21 | Z=-3,161 p=0,002 |
| Erkek | 5,35 ± 1,19 | | 5,47 ± 1,22 | | 4,87 ± 1,31 | | 5,31 ± 1,35 | |
| Ailenin Yaşadığı Bölge | | | | | | | | |
| Akdeniz Bölgesi ^a | 5,57 ± 1,07 | KW=44,324 p=0,000 a, c, g>h*** b, d, e>h* | 5,83 ± 1,03 | KW=29,789 p=0,000 a, c, g>h*** d, e, f>h*** | 4,85 ± 1,49 | KW=38,019 p=0,000 g>h*** a, c, e>h** d, f>h* | 5,63 ± 1,30 | KW=27,597 p=0,000 a, c, g>h** |
| Doğu Anadolu Bölgesi ^b | 5,33 ± 1,09 | | 5,25 ± 1,37 | | 4,65 ± 4,51 | | 5,19 ± 1,26 | |
| Ege Bölgesi ^c | 5,59 ± 1,06 | | 5,53 ± 1,28 | | 4,87 ± 1,35 | | 5,58 ± 1,26 | |
| Güneydoğu Anadolu Bölgesi ^d | 5,13 ± 1,42 | | 5,20 ± 1,40 | | 4,78 ± 1,28 | | 4,73 ± 1,77 | |
| İç Anadolu Bölgesi ^e | 5,28 ± 0,94 | | 5,35 ± 1,07 | | 4,97 ± 1,01 | | 5,37 ± 1,14 | |
| Karadeniz Bölgesi ^f | 4,96 ± 1,15 | | 5,32 ± 1,24 | | 4,58 ± 1,30 | | 5,19 ± 1,23 | |
| Marmara Bölgesi ^g | 5,61 ± 1,07 | | 5,73 ± 1,05 | | 5,12 ± 1,17 | | 5,61 ± 1,19 | |
| Yurtdışı ^h | 3,72 ± 2,03 | | 3,61 ± 2,08 | | 3,08 ± 1,65 | | 3,86 ± 2,30 | |
| Aile Tipi | | | | | | | | |
| Çekirdek ^a | 5,51 ± 1,10 | KW=6,353 p=0,042 b>a* | 5,64 ± 1,11 | KW=3,224 p=0,200 | 5,03 ± 1,22 | KW=1,691 p=0,429 | 5,52 ± 1,24 | KW=4,655 p=0,098 |
| Geniş ^b | 5,66 ± 1,07 | | 5,76 ± 1,08 | | 5,12 ± 1,16 | | 5,66 ± 1,24 | |
| Parçalanmış ^c | 5,58 ± 1,52 | | 5,64 ± 1,49 | | 4,84 ± 1,67 | | 5,56 ± 1,47 | |
| Ailenin Gelir Durumu | | | | | | | | |
| Yüksek | 5,42 ± 1,11 | KW=0,941 p=0,625 | 5,58 ± 1,12 | KW=0,568 p=0,753 | 4,96 ± 1,29 | KW=0,134 p=0,935 | 5,41 ± 1,31 | KW=1,092 p=0,579 |
| Orta | 5,55 ± 1,08 | | 5,67 ± 1,10 | | 5,04 ± 1,20 | | 5,56 ± 1,22 | |
| Düşük | 5,35 ± 1,36 | | 5,51 ± 1,54 | | 4,94 ± 1,61 | | 5,35 ± 1,62 | |
| Kardeş Sayısı | | | | | | | | |
| Tek çocuk | 5,53 ± 1,29 | KW=3,896 p=0,273 | 5,56 ± 1,38 | KW=5,837 p=0,120 | 4,84 ± 1,50 | KW=3,323 p=0,345 | 5,54 ± 1,45 | KW=6,235 p=0,101 |
| 1 kardeş | 5,56 ± 1,09 | | 5,69 ± 1,07 | | 5,09 ± 1,19 | | 5,58 ± 1,22 | |
| 2 kardeş | 5,48 ± 1,09 | | 5,58 ± 1,11 | | 5,01 ± 1,21 | | 5,45 ± 1,20 | |
| 3 kardeş ve üzeri | 5,59 ± 1,08 | | 5,75 ± 1,10 | | 5,07 ± 1,17 | | 5,58 ± 1,24 | |
| Anne Eğitim Durumu | | | | | | | | |
| İlköğretim | 5,48 ± 1,18 | KW=3,555 p=0,169 | 5,60 ± 1,20 | KW=1,372 p=0,504 | 5,06 ± 1,26 | KW=2,393 p=0,302 | 5,48 ± 1,32 | KW=1,337 p=0,513 |
| Lise | 5,66 ± 0,93 | | 5,76 ± 0,91 | | 5,06 ± 1,14 | | 5,64 ± 1,09 | |
| Üniversite | 5,45 ± 1,22 | | 5,62 ± 1,29 | | 4,83 ± 1,33 | | 5,54 ± 1,30 | |
| Baba Eğitim Durumu | | | | | | | | |
| İlköğretim ^a | 5,46 ± 1,19 | KW=10,527 p=0,005 b>a* b>c** | 5,59 ± 1,23 | KW=4,517 p=0,105 | 5,05 ± 1,27 | KW=10,656 p=0,005 a>c* b>c** | 5,47 ± 1,36 | KW=1,320 p=0,517 |
| Lise ^b | 5,67 ± 0,96 | | 5,77 ± 0,95 | | 5,12 ± 1,16 | | 5,64 ± 1,08 | |
| Üniversite ^c | 5,37 ± 1,20 | | 5,55 ± 1,20 | | 4,82 ± 1,27 | | 5,48 ± 1,30 | |
| Çevre Sağlığının İlgisini Çekme Durumu | | | | | | | | |
| Evet ^a | 5,70 ± 1,02 | KW=101,452 p=0,000 a>b,c*** | 5,81 ± 1,03 | KW=95,943 p=0,000 a>b,c*** | 5,14 ± 1,18 | KW=24,773 p=0,000 a>b,c*** | 5,73 ± 1,13 | KW=112,308 p=0,000 a>b,c*** |
| Hayır ^b | 4,90 ± 1,20 | | 4,99 ± 1,38 | | 4,65 ± 1,40 | | 4,73 ± 1,55 | |
| Kararsızım ^c | 5,04 ± 1,23 | | 5,17 ± 1,21 | | 4,69 ± 1,31 | | 4,97 ± 1,31 | |
| Çevre Sağlığına Yönelik Dersi Gerekli Görme Durumu | | | | | | | | |
| Evet ^a | 5,66 ± 1,05 | KW=22,597 p=0,000 a>b, c*** | 5,77 ± 1,03 | KW=19,770 p=0,000 a>b, c* | 5,11 ± 1,21 | KW=6,608 p=0,037 a>c** | 5,68 ± 1,16 | KW=28,803 p=0,000 a>b, c*** |
| Hayır ^b | 5,36 ± 1,12 | | 5,47 ± 1,20 | | 5,01 ± 1,20 | | 5,27 ± 1,31 | |
| Kararsızım ^c | 5,36 ± 1,21 | | 5,49 ± 1,24 | | 4,87 ± 1,28 | | 5,37 ± 1,35 | |
| Çevre Sağlığına Yönelik Kuruluşlara Üyelik Durumu | | | | | | | | |
| Var | 5,60 ± 1,16 | Z=-0,857 p=0,392 | 5,73 ± 1,11 | Z=-0,928 p=0,354 | 5,30 ± 1,25 | Z=-2,948 p=0,003 | 5,65 ± 1,27 | Z=-1,436 p=0,151 |
| Yok | 5,53 ± 1,10 | | 5,65 ± 1,12 | | 5,01 ± 1,22 | | 5,53 ± 1,24 | |

*: p<0,05 **: p<0,01 ***: p<0,001

Tablo 6.4.1’de öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm ile ÇRAÖ alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin “kaynakların tükenmesi riski” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin “kaynakların tükenmesi riski” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının, beslenme ve diyetetik bölümünde öğrenim görenlerden istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm ile ÇRAÖ’nin diğer alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Öğrencilerin öğrenim düzeyi ile ÇRAÖ alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin “ekolojik riskler”, “kimyasal atık riski” ve “küresel çevre riskleri” alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede ($p<0,001$) ve “kaynakların tükenmesi riski” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamaları arasında ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin “ekolojik riskler” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının, birinci sınıfta öğrenim görenlerde istatistiksel olarak ($p<0,05$), ikinci sınıf öğrenim görenlerden ileri düzeyde ($p<0,01$) ve üçüncü sınıfta öğrenim görenlerden çok ileri seviyede ($p<0,001$) anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin “kimyasal atık riski” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının, birinci sınıfta öğrenim görenlerde istatistiksel olarak ($p<0,05$), ikinci sınıf ve üçüncü sınıfta öğrenim görenlerden çok ileri seviyede ($p<0,001$) anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Üçüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin “kaynakların tükenmesi riski” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının, birinci sınıfta öğrenim görenlerde istatistiksel olarak ($p<0,05$) anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin “küresel çevre riskleri” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının ikinci sınıfta ve üçüncü sınıfta öğrenim görenlerden ve birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin madde puan ortalamasının üçüncü sınıfta öğrenim görenlerden çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,001$).

Öğrencilerin yaş grupları ile ÇRAÖ alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin “kaynakların tükenmesi riski” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). 21 yaş grubunda bulunan öğrencilerin “kaynakların tükenmesi riski” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının, 19 yaş ve altı grubunda bulunan öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Öğrencilerin yaş grupları ile ÇRAÖ’nin diğer alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Öğrencilerin cinsiyetleri ile ÇRAÖ alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin “ekolojik riskler”, “kimyasal atık riski” ve “küresel çevre riskleri” alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları arasında ileri seviyede ($p<0,01$) ve “kaynakların tükenmesi riski” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Kadın öğrencilerin, erkek öğrencilere göre “ekolojik riskler”, “kimyasal atık riski” ve “küresel çevre riskleri” alt boyutlardan aldıkları madde puan ortalamasının ileri seviyede ($p<0,01$) ve “kaynakların tükenmesi riski” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının istatistiksel olarak ($p<0,05$) anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin ailesinin yaşadıkları coğrafi bölge ile ÇRAÖ alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin “ekolojik riskler”, “kimyasal atık riski”, “küresel çevre riskleri” ve “kaynakların tükenmesi riski” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır. Ailesi yurt dışında olan öğrencilerin ekolojik riskler, kimyasal atık riski, küresel çevre riskleri ve kaynakların tükenmesi riski alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamasının, ailesi diğer bölgelerde olan öğrencilerden düşük olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin aile tipi ile ÇRAÖ alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin “ekolojik riskler” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Geniş aile tipine sahip olan öğrencilerin ekolojik riskler alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının, çekirdek aile yapısına sahip olan öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,05$).

Öğrencilerin aile tipi ile ÇRAÖ'nin diğer alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Öğrencilerin baba eğitim düzeyi ile ÇRAÖ alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin "ekolojik riskler" ve "kaynakların tükenmesi riski" alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları arasında ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Babası lise mezunu olan öğrencilerin "ekolojik riskler" alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerden istatistiksel olarak ($p<0,05$) ve babası üniversite mezunu olan öğrencilerden ileri düzeyde anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,01$). Babası üniversite mezunu olan öğrencilerin "kaynakların tükenmesi riski" alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerden istatistiksel olarak ($p<0,05$) ve babası lise mezunu olan öğrencilerden ileri düzeyde anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür ($p<0,01$). Öğrencilerin baba eğitim düzeyi ile ÇRAÖ'nin diğer alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Öğrencilerin çevre sağlığının ilgisini çekme durumu ile ÇRAÖ alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin "ekolojik riskler", "kimyasal atık riski", "kaynakların tükenmesi riski" ve "küresel çevre riski" alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,001$). Çevre sağlığını ilgisini çeken öğrencilerin "ekolojik riskler", "kimyasal atık riski", "kaynakların tükenmesi riski" ve "küresel çevre riski" alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamasının, ilgisini çekmeyen ve kararsız kalan öğrencilerin madde puan ortalamasından çok ileri seviyede yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,001$).

Öğrencilerin çevre sağlığına yönelik dersi gerekli görme durumu ile ÇRAÖ alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin "ekolojik riskler", "kimyasal atık riski", ve "küresel çevre riski" alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları arasında çok ileri düzeyde ($p<0,001$) ve "kaynakların tükenmesi riski" alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Çevre sağlığını ilgisini çeken öğrencilerin "ekolojik riskler" ve "küresel çevre riski" alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamasının, ilgisini çekmeyen ve kararsız kalan öğrencilerin madde puan ortalamasından çok ileri düzeyde anlamlı derecede

yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,001$). Çevre sağlığını ilgisini çeken öğrencilerin “kimyasal atık riski” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının, ilgisini çekmeyen ve kararsız kalan öğrencilerin madde puan ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Çevre sağlığını ilgisini çeken öğrencilerin “kaynakların tükenmesi riski” alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının, kararsız kalan öğrencilerin madde puan ortalamasından ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,01$).

Öğrencilerin çevre sağlığına yönelik kuruluşlara üye olma durumu ile ÇRAÖ alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin “kaynakların tükenmesi riski” alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları arasında ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Çevre sağlığına yönelik kuruluşlara üye olan öğrencilerin kaynakların tükenmesi riski alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının, olmayanlara göre ileri düzeyde anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,01$). Öğrencilerin çevre sağlığına yönelik kuruluşlara üye olma durumu ile ÇRAÖ’nin diğer alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Öğrencilerin aile gelir durumu, kardeş sayısı ve anne eğitim düzeyi ile ÇRAÖ alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

6.5. Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı ve Çevresel Tutumlarına Ait Bulgular

Bu bölümde, öğrencilerin çevresel risk algılarına ve çevresel tutumlarına ilişkin bulgulara yer verildi (Tablo 6.5.1, Tablo 6.5.2).

Tablo 6.5.1. Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı Ölçeğine Ait Puan Ortalamaları

| Soru No | Risk Maddeleri | Sıralama | Faktörler | \bar{x} | S |
|---------|--|-----------|----------------------------|--------------|-------|
| 1 | Asit yağmurları | 14 | Küresel Çevre Riski | 5,394 | 1,524 |
| 2 | Sera etkisi | 7 | Küresel Çevre Riski | 5,622 | 1,402 |
| 3 | Ozon tabakasının incilmesi | 9 | Küresel Çevre Riski | 5,565 | 1,415 |
| 4 | Petrol çıkarma | 15 | Küresel Çevre Riski | 5,375 | 1,407 |
| 5 | Tehlikeli atıklar | 4 | Kimyasal Atık Riski | 5,768 | 1,283 |
| 6 | Radyasyon | 1 | Kimyasal Atık Riski | 5,892 | 1,314 |
| 7 | Kalıcı zehirli organik bileşikler | 6 | Kimyasal Atık Riski | 5,669 | 1,366 |
| 8 | Ağır metaller | 10 | Kimyasal Atık Riski | 5,564 | 1,348 |
| 9 | Pestitler | 20 | Kimyasal Atık Riski | 5,281 | 1,389 |
| 10 | Ötrofikasyon | 18 | Ekolojik Riskler | 5,349 | 1,4 |
| 11 | Kanalizasyon | 3 | Kimyasal Atık Riski | 5,781 | 1,287 |
| 12 | GDTÜ (Genetiği Değiştirilmiş Tarım Ürünü) | 2 | Ekolojik Riskler | 5,79 | 1,309 |
| 13 | İstilacı türler | 12 | Ekolojik Riskler | 5,508 | 1,385 |
| 14 | Ormanlarda kesim | 8 | Ekolojik Riskler | 5,59 | 1,384 |
| 15 | Habitatların bozulması | 5 | Ekolojik Riskler | 5,729 | 1,304 |
| 16 | Baraj yapımı | 17 | Ekolojik Riskler | 5,36 | 1,402 |
| 17 | Sulak alanların kaybı | 11 | Ekolojik Riskler | 5,524 | 1,373 |
| 18 | İç suların kimyasal kirliliği | 13 | Ekolojik Riskler | 5,499 | 1,387 |
| 19 | Açık madencilik | 21 | Kay.Tük.Riski | 5,048 | 1,417 |
| 20 | Aşırı otlatma | 23 | Kay.Tük.Riski | 4,66 | 1,607 |
| 21 | Sportif avlanma | 19 | Kay.Tük.Riski | 5,315 | 1,479 |
| 22 | Ticari balıkçılık | 22 | Kay.Tük.Riski | 4,806 | 1,592 |
| 23 | Nüfus artışı | 16 | Kay.Tük.Riski | 5,372 | 1,472 |

Tablo 6.5.2. Öğrencilerin Çevresel Tutum Ölçeğine Ait Puan Ortalamaları

| Soru No | Çevresel Tutum Maddeleri | Sıralama | \bar{X} | S |
|---------|---|-----------|--------------|-------|
| 1 | Türkiye'de desteklenmesi gereken daha önemli projeler olduğu halde, Dünya Bankası'nın hava kirliliğini ölçme projelerini desteklemesi gereksizdir. | 17 | 2,339 | 1,21 |
| 2 | Konut ve işyerlerinde doğalgaz kullanmanın hava kirliliği sorununun çözümüne bir katkısı olamaz. | 14 | 2,39 | 1,172 |
| 3 | Ozon tabakasındaki incelleme tüm insanları tehdit etmektedir. | 1 | 4,24 | 1,072 |
| 4 | Ozon tabakasına zarar veren, teknoloji ürünlerinin protesto edildiği toplantılar düzenlenmelidir. | 5 | 3,923 | 1,038 |
| 5 | Deniz, akarsu ve göllerin kirlendiği haberleri abartılıdır. | 20 | 2,27 | 1,218 |
| 6 | Büyük kentlerdeki içme suları, evlerde su filtreleri kullanmayı gerektirecek kadar kirlenmiştir. | 8 | 3,807 | 1,036 |
| 7 | Güneyde, bazı sahillerde görülen deniz kaplumbağalarını koruma çabaları boş işlerle uğraşmaktır. | 21 | 2,223 | 1,233 |
| 8 | Türkiye'nin çölleşme sorunu yoktur. | 15 | 2,385 | 1,174 |
| 9 | İnsanların temiz havaya olan ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için, kentlerin yakınlarında bulunan ormanlık alanlara küçük konutlar yapmaları özendirilmelidir. | 11 | 3,026 | 1,275 |
| 10 | Hava, su ve toprak tükenmeyen kaynaklardır. | 16 | 2,374 | 1,294 |
| 11 | Nükleer deneme yapan, hangi ülke olursa olsun, protesto edilmelidir. | 6 | 3,89 | 1,196 |
| 12 | Hızlı nüfus artışı, ciddi bir çevre sorunudur. | 7 | 3,866 | 1,016 |
| 13 | Geri kalmış ülkelerdeki beslenme yetersizliği, çevre sorunlarının bir sonucudur. | 9 | 3,804 | 1,018 |
| 14 | Yerlere çöp atan ya da tükürenlere müdahale edilmelidir. | 2 | 4,187 | 1,051 |
| 15 | Gecekondulaşma bir çevre sorunu değildir. | 19 | 2,291 | 1,207 |
| 16 | Çevre koruma fikri, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasını önlemek için batılılar tarafından uydurulmuştur. | 18 | 2,337 | 1,257 |
| 17 | Çevre sorunlarına duyarlı olunması, bir ülkenin kalkınmasını engellemez. | 10 | 3,508 | 1,303 |
| 18 | Çevreci grupların ortaya çıkışı, çevreyi korumaktan çok, arkadaş edinme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. | 13 | 2,631 | 1,297 |
| 19 | Ülkelerin, kendi doğal kaynaklarını istedikleri gibi kullanmalarına Birleşmiş Milletler dahil, hiçbir kurum ya da kuruluş karışmamalıdır. | 12 | 2,822 | 1,246 |
| 20 | Gazete; dergi ve televizyonlarda çevre ile ilgili programlara, daha çok yer verilmelidir. | 4 | 3,965 | 0,978 |
| 21 | Ülkeler, çevre sorunlarını çözmek için, Çevre Bakanlıklarını kurmalıdırlar. | 3 | 4,021 | 1,009 |

İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin çevresel risk algısı ölçeğinden aldıkları puanlar incelendiğinde; radyasyon, GDTÜ, kanalizasyon tehlikeli atık alanları, habitatların bozulması en önemli görülen ilk beş çevre riski olarak belirlenmiştir. En düşük ortalamaya sahip risk maddeleri; aşırı otlatma, ticari balıkçılık, açık madencilik, pestitler ve sportif avlanmadır (Tablo 6.5.1).

Çevresel tutum anket sorularına verilen cevaplar içerisinde en düşük ortalama çıkan ilk üç madde; " Güneyde, bazı sahillerde görülen deniz kaplumbağalarını koruma çabaları boş işlerle uğraşmaktır", " Deniz, akarsu ve göllerin kirlendiği haberleri abartılıdır", "Gecekondulaşma bir çevre sorunu değildir" şeklinde belirlenmiştir.

En yüksek çevresel tutuma ait ortalamaya sahip ilk üç madde ise; "Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir.", "Yerlere çöp atan ya da tükürenlere müdahale edilmelidir." ve "Ülkeler, çevre sorunlarını çözmek için Çevre Bakanlıklarını kurmaladırlar" olarak sıralanmaktadır (Tablo 6.5.2) .

6.6. Öğrencilerin Çevresel Risk Alguları ve Çevresel Tutumları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Bulgular

Tablo 6.6.1. Öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ Madde Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki (N=1586)

| Ölçekler ve Alt Boyutları | ÇTÖ | |
|------------------------------------|--------------|----------|
| | r Değeri | p Değeri |
| Ekolojik Riskler | 0,354 | 0,000 |
| Kimyasal Atık Riski | 0,364 | 0,000 |
| Kaynakların Tükenmesi Riski | 0,049 | 0,051 |
| Küresel Çevre Riskleri | 0,360 | 0,000 |
| ÇRAÖ | 0,316 | 0,000 |

Tablo 6.6.1 de yer alan ÇRAÖ ile ÇTÖ maddeleri puan ortalamaları arasındaki ilişki Spearman korelasyon analizi ile incelendiğinde; hemşirelerin ÇRAÖ ile ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=0,316$; $p<0,001$). ÇTÖ ile ÇRAÖ'nün ekolojik riskler ($r=0,354$; $p<0,001$), kimyasal atık riski ($r=0,364$; $p<0,001$) ve küresel çevre riskleri ($r=0,360$; $p<0,001$) alt boyutları arasında pozitif yönde zayıf ilişki olduğu saptanmıştır.

7-TARTIŞMA

Çevre sorunların yarattığı olumsuzluklar günümüzde fazlasıyla hissedildiğinden, sorunların ortaya çıkışında temel neden olan insanın, çevresine karşı ilgisi, risk algısı ve tutumu sorgulanmaktadır. Çevrenin korunmasına yönelik duyarlı insanların yetiştirilmesi ve çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik yapılacak çalışmaların, çevresel sorunların çözümünü ve azaltılmasını sağlayacağı anlaşılmıştır. Üniversitelerde çevreye duyarlı bireyler yetiştirilebilmesi için, öncelikle öğrencilerin mevcut çevreye yönelik bilgi, bilinç ve tutum düzeylerinin belirlenmesi ve daha sonra bunların geliştirilmesi için hangi önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır (44).

İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi lisans öğrencilerinin, çevresel sorunlarından kaynaklanan tehlikelerin boyutunu anlamasını sağlayan risk algısı ve çevresel tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada; üniversite öğrencilerinin çevresel risk algıları ve çevresel tutumlarının hangi düzeyde olduğu, çevresel risk algıları ve çevresel tutumlarının çeşitli faktörler açısından farklılık gösterip göstermediği, çevresel risk algıları ve çevresel tutumları arasında anlamlı bir etkileşim olup olmadığı incelendi. Elde edilen bulgular, literatür bilgileri doğrultusunda 4 başlık altında tartışıldı. Bunlar;

- 1- Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ve Çevre Konularına Yönelik Görüşlerinin Tartışılması.
- 2- Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı ve Çevresel Tutumlarının Tartışılması.
- 3- Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile Çevresel Risk Algıları ve Çevresel Tutumları Arasındaki İlişkinin Tartışılması.
- 4- Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı ile Çevresel Tutumları Arasındaki İlişkinin Tartışılması.

7.1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ve Çevre Konularına Yönelik Özelliklerinin Tartışılması

Bu çalışmada 1586 öğrencinin %81,5'i kız, %18,5'i erkek, %81,8'i çekirdek aileye sahip, %44,5'inin 1 kardeşe sahip oldukları, büyük çoğunluğunun (%80,1) Marmara Bölgesi'nde yaşadığı %90,2'nin gelirinin orta düzeyde olduğu, anne eğitim

düzeyinin %56,3 ile ilköğretim mezunu, baba eğitim düzeyinin %41,2 ile ilköğretim mezunu olduğu belirlendi (Tablo 6.1.1).

Öğrencilerin ailelerinde çevre konularının konuşulması durumu incelendiğinde; %14,2'sinin ailesinde her zaman çevre konuları konuşulduğu, % 37,3'nün sıklıkla, %4,8'inin ailesinde çevre konularının hiç konuşulmadığı tespit edildi (Tablo 6.1.3).

Şenyurt ve arkadaşlarının (2011) yaptığı çalışmada; Öğrencilerin ailesinin çevreden kaynaklanan sorunların %37,2'sinde orta düzeyde konuşulduğu ifade etmiştir (45).

Sayan (2013) yaptığı çalışmada ise Öğrencilerin ailelerinde çevre konularının konuşulması durumu incelendiğinde; %48,3'ünün ailesinde çevre konuları konuşulduğu belirtmiştir (46). Yurtseven ve arkadaşlarının (2010) yaptığı çalışmada öğrencilerin %52,1'i konuya göre değiştiğini ifade etmiştir.

Öğrencilerinin ailesinde çevre konularının konuşulma oranının fazla olması sevindirici bir sonuç olarak değerlendirildi.

Öğrencilerin çevre sorunlarına karşı ilgilerinin ne düzeyde olduğu ile ilgili yapılan çalışmada; Öğrencilerin %77,4'ü çevre sağlığına ilişkin konulara ilgi duyduğu tespit edilmiştir (Tablo 6.1.2). Sam ve arkadaşlarının (2010), "Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesindeki 424 ankete katılmaya istekli öğrenciye yaptığı çalışmada öğrencilerin %73,1'i kendisini çevreye karşı duyarlı olarak gördüğü tespit edilmiştir" (2). Yurtseven ve arkadaşlarının (2010) çalışmasında çevre sorunlarının ilgilerini çekip çekmediğine dair soruya "öğrencilerin %42,5'i ise "evet" cevabı vermiştir" (13) . Sayan (2013) yaptığı çalışmada, "öğrencilerin %43,7'si çevre sorunlarının ilgisini çektiğini belirtmiştir" (46). Örnekleminin içinde Türkiye'nin de yer aldığı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında gerçekleştirilen çalışmada Dunlap ve diğerleri tarafından "ülkenizin karşılaşılabileceği en önemli sorun nedir?" sorusuna cevap aranmıştır. Bu çalışmaya Türk katılımcıların %18'i çevre sorunları yanıtını vermişler ve bu oran Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve İngiltere gibi endüstrileşmiş toplumlarda çevre sorunlarını ilk sırada tehlike olarak görenlerin oranından daha yüksektir (50). Çalışmada öğrencilerin çevre sorunlarına karşı ilgilerinin diğer çalışmalara göre yüksek çıkması olumlu bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çevre eğitimi, çevreden kaynaklanan sorunlarının tartışılması ve çaresi için gerekli tutumun oluşturulmasında büyük bir öneme sahiptir. Çevre eğitimini toplumun

çevresini tanınması, var olan ve gelecekte meydana gelebilecek çevre sorunlarını çözebilmesi için çeşitli çalışmalar geliştirebilme süreci olarak tanımlayabiliriz (51).

Bu çalışmada İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencileri, Çevre Sağlığına Yönelik Dersi Gerekli Görme Durumuna %60,1'i evet cevabı vermiştir (Tablo 6.1.2). Sam ve Ark. (2010), Bodur (2010), Şenyurt ve ark.(2011), Özdemir ve Ark. (2004), çalışmalarında da benzer bulgular elde edilmiştir.

Çalışmada, Öğrencilerinin dersleri arasına Çevre Sağlığı ile ilgili derslerin konulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Doğayı korumak ve sahip çıkmak demek olan çevre bilincinin geliştirilmesinde, aileden başlayarak, eğitim kurumlarının her kademesinde, kitle iletişim araçlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve önemli çalışmaları bulunmaktadır. Çevreye karşı bilinçli insanların yetiştirilmesinde eğitiminin önemi büyüktür. Çevre eğitiminde sivil toplum kuruluşlarının, yerel yönetimlerin katkıları oldukça fazladır. Çevresel sorunlara karşı duyarlılığı, bilinci geliştirici, kamuoyu oluşturucu, karar süreçlerine ağırlıklarını koyucu nitelikteki etkili, sistemli halk eğitimi çalışmalarının katkısı önem taşımaktadır. Toplum çevresel sorunlara karşı katılımcı ve canlı hale getirmek ancak bu katkıyla mümkün görünmektedir (51).

Bu çalışmada İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencileri, Çevre Sağlığına Yönelik Kuruluşlara Üyelik Durumuna %90,8' i üyelik yok cevabı vermişlerdir.

Sayan (2013) yaptığı çalışmada, "öğrencilerin sadece %6,9'unun bir çevre kuruluşuna üye olduğu belirtmiştir" (46).

Benzer bir çalışmada (Yurtseven ve ark. 2010); "öğrencilerin sadece %0,03'ünün çevre derneğine üye olduğu tespit etmiştir" (13).

Uzun (2007) ortaöğretim öğrencilerinin çevreye yönelik bilgi ve tutumları üzerine yaptığı doktora çalışmasında; " çevre kuruluşlarının çalışmalarına katılma durumuna göre yapılan değerlendirmede, öğrencilerin çok az bir kısmının çalışmalara katıldığı belirlenmiştir demektir "(52). Smyrna Tıp Dergisinde (Tamam ve ark. 2017) "Tıp Fakültesi öğrencilerine yönelik yaptıkları çevresel farkındalık çalışmasında, herhangi bir çevre kuruluşuna üyelik sorusuna karşılık %92,2'si hayır cevabı vermişlerdir" (1).

Gedik (2015) Meslek Lisesi Öğrencilerine yönelik yaptığı çevresel tutum çalışmasında; çevreci örgütleri öğrencilerin %69,4'ünün tanınmasına ve bilmesine

rağmen herhangi bir çevreci gruba katılım oranının oldukça düşük olduğunu belirtmiştir (53).

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar literatürle uyumlu olup; çevreyle ilgili Sivil Toplum Kuruluşlarının ulaşamadığı veya tanıtlamadığı sonucunu vermektedir .

7.2. Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı ve Çevresel Tutumlarının Tartışılması

7.2.1. Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı

Risk algısı “tehlikenin şiddeti ile ilgili bilgilerin birey tarafından algılanarak sonucunda endişelenmesi ve zihinde işleyerek değerlendirilmesi” olarak tanımlanmaktadır (54). Çevre sorunlarından kaynaklanan tehlikelerin azaltılmasında çevresel riskler konusunda bilgili, riskleri algılayabilen, çevreye duyarlı nesillerin yetiştirilmesi önemlidir. Yapılan araştırmalarda çevreyle ilgili birçok sorunun çevre konularına ilişkin düşük ilgi, bilgi, tutumun ve çevreye ilişkin düşük ya da yanlış risk algısına bağlı olduğu ortaya çıkmıştır. Çevreden kaynaklanan sorunlara karşı duyarlı davranış oluşturmada, çevresel risk algısının etkili olduğu belirtilmektedir (11).

Bu çalışmada öğrencilerin genel çevre risk algılarının yüksek olduğu görüldü ($5,45 \pm 1,05$). Çevresel risk algısı ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde; en yüksek puan ortalamasıyla ($5,65 \pm 1,12$) “kimyasal atık riski” üzerinde yoğunlaştıkları, “küresel çevre riskleri” puan ortalamasının ($5,54 \pm 1,24$), “ekolojik riskler” puan ortalamasının ($5,54 \pm 1,11$) olduğu, “kaynakların tükenme riski” ile ilgili maddeleri ($5,04 \pm 1,23$) ise diğer boyutlardaki maddelere göre daha az önemli gördükleri belirlendi (Tablo 6.2.1). Öğrencilerin çevresel risk algısı ölçeğinden aldıkları puanlar incelendiğinde radyasyon, genetiği değiştirilmiş tarım ürünü, kanalizasyon, tehlikeli atık alanları, habitatların bozulması , en önemli görülen ilk beş çevre riski olarak belirlenmiştir. En düşük ortalamaya sahip risk maddeleri; aşırı otlatma, ticari balıkçılık, açık madencilik, pestitler, sportif avlanma, En düşük ortalamaya “aşırı otlatma”, en yüksek ortalamaya “radyasyonun” sahip olduğu belirlendi (Tablo 6.5.1).

Sayan (2013) yaptığı çalışmada, öğrencilerin genel çevre risk algılarının yüksek olduğunu belirtmiştir ($6,04 \pm 0,81$). Çevresel risk algısı ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde; en yüksek puan ortalamasıyla ($6,29 \pm 0,82$) “kimyasal atık riski” üzerinde yoğunlaştıkları, “küresel çevre riskleri” puan ortalamasının $6,18 \pm 0,96$,

“ekolojik riskler” puan ortalamasının $6,10 \pm 0,86$ olduğu, “kaynakların tükenme riski” ile ilgili maddeleri ($5,49 \pm 1,29$) ise diğer boyutlardaki maddelere göre daha az önemli gördüklerini tespit etmiştir (46).

Sam ve ark.(2010)’nın Uludağ Üniversitesi öğrencilerine yaptıkları çalışmada; çevresel risk algısı ölçeğine verilen cevapların ortalaması 4,23 olarak bulunmuş, ÇRA ölçeğinde en düşük ortalama çıkan maddeler ; “Ticari balıkçılık”, “Çayır ve meralarda hayvanların aşırı otlatılması” ve “Açık madencilik” dir. En yüksek ortalamaya sahip maddeler ise “Radyasyon”, “Tehlikeli atık alanları” ve “Kanalizasyon” maddeleridir (2).

Altunoğlu ve Atav (2009)’ın ÇRA ölçeğini kullanarak yaptığı çalışmada benzer şekilde ortaöğretim öğrencilerinin çevre riskleri konusundaki farkındalıklarının yüksek olduğu, çevre risklerinin sırasıyla sera etkisi, radyasyon, ozon tabakasının incelmeye, tehlikeli atık alanları ve kanalizasyon olduğu belirlemiştir. Ticari balıkçılığın 4,38 en düşük ortalama, sera etkisinin 6,27 ile en yüksek ortalamaya sahip olduğu tespit etmiştir (11).

Beyhun ve arkadaşlarının (2007) yapmış olduğu bir araştırmada, "tıp fakültesi son sınıfında öğrenim gören öğrenciler tarafından çok ileri seviyede risk faktörü olarak algılanan çevresel riskler sırasıyla; stres (%79,8), ozon tabakasının delinmesi (%76,9), motorlu araç kazaları (70,2), fabrikalardan kaynaklanan hava kirliliği (%66,0), pasif içicilik (%65,5), şehirlerde sık olarak suç işlenen bölgelerin bulunması (%65,5), nükleer atıklar (%64,7), küresel ısınma (%64,8), araba egzozlarından kaynaklanan hava kirliliği (%64,3), sigara (%63,4) şeklinde iken, öğrencilerin risk olarak görmedikleri veya düşük seviyede risk olarak gördükleri çevresel riskler sırasıyla; şişe suları (%57,6), iklim değişimi (%42,8) ve barınaksızlık (%40,0) şeklinde belirtmiştir" (55).

Vaizoğlu ve arkadaşlarının (2005) tıp fakültesi son sınıfında öğrenim gören öğrencilerinin çevre bilincini değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmada; öğrencilerin çevre bilinci araştırma formundan aldıkları puan 27,47 olarak bulunmuş, öğrencilerin çevre bilinci konusunda yetersiz oldukları belirtmiştir. "Öğrencilerin yirmibirinci yüzyılda önemli sorun olarak karşılaşılabileceğimiz sorunlar; ormanların azalması (%10,1), havanın kirlenmesi (%8), nüfusun çoğalması (%7,8), nükleer silahlar (%7,3) endüstriyel atıklar (%7,1) bulunmaktadır" (47).

Altunoğlu (2010) "Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevresel Risk Algısı" konulu doktora tezinde; Öğrencilerin çevre risk algısı ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar

incelendiğinde, ortalamanın orta değer olan dört'ün üzerinde olduğu ve 4,57 ile 6,18 arasında değiştiği görülmektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin çevre sorunlarını orta derecenin üzerinde bir düzeyde risk olarak algıladıkları ve çevreye ilişkin sorunlar konusundaki farkındalıklarının yüksek olduğu söylenebilir. Çevre risklerinin çevrede ya da doğada yol açtığı zarar büyüklüğünün değerlendirilmesinden elde edilen ortalama puanlar incelendiğinde zarar büyüklüğü değerlendirmesinde, radyasyon, sera etkisi, tehlikeli atık alanları, kalıcı zehirli organik bileşikler ve asit yağmuru doğa için en büyük zararı veren ilk beş madde olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Düşük düzeyde risk olarak gördükleri çevresel riskler, ticari balıkçılık, açık madencilik, aşırı otlatma, sportif avlanma olarak belirtmiştir (50).

Bu çalışmada, elde edilen sonuçların literatür araştırmalarına uygun olduğu tespit edilmiştir (Tablo 7.2.1.1). Çevresel Risk Algılarının sıralamalarının oluşumunda çevre sağlığına yönelik bilgi kaynaklarının etkili olduğu düşünülmektedir. Sıralamaya etkileyen temel nedenin, güncel çevre risklerinden görsel medyada yer alan güncel çevresel risk konularının olduğu, bu nedenle ilgili riskler hakkında duyarlılığın daha çok olduğu tahmin edilmektedir. Radyasyonun en önemli çevre risklerinden biri olarak görülmesi, ülkemiz sınırlarına yakın Çernobil nükleer kazasının hala gündemde olmasıdır. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalarda, çalışmaya katılanların zamana ve yaşadıkları bölgenin çevresel risklerini ön plana çıkardıkları ve bunlar hakkında daha duyarlı oldukları görülmektedir.

Tablo 7.2.1.1. Son Yıllarda Gerçekleştirilen Çevre Risk Algısı Araştırmalarına Göre İlk Onda Yer Alan Çevre Sorunları

| Araştırma | Ölçme Aracı | Örneklem | Sıralamada İlk Beşte Yeralan Çevre Riskleri | Ölçek Alt Boyutları |
|--|--|--|---|-----------------------------|
| Mevcut Çalışma (Yükek Lisans) M.Alperen DEĞERLİ Dr.Öğrt.Üyesi Nihal SUNAL (2018) | Sosyo-Demografik Anket, Çevresel Risk Algısı Ölçeği, Çevresel Tutum Ölçeği | İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencileri 21 Ortalama Yaş 1586 kişi | 1- Radyasyon | Kimyasal Atık Riski |
| | | | 2- Tehlikeli Atık Alanları | Kimyasal Atık Riski |
| | | | 3-Genetiği Değ. Tar. Ürünleri | Ekolojik Riskler |
| | | | 4- Kanalizasyon | Kimyasal Atık Riski |
| | | | 5- Kalıcı Zehirli Organik | Kimyasal Atık Riski |
| B.Deniz ALTUNOĞLU Esin ATAV (2009) | Çevre Risk Algısı Ölçeği 23 Madde 7'li likert ölçeği | Lise öğrencileri 15-17 yaş 320 kişi | 1- Sera Gazları (Küresel Isınma) | Küresel Çevre Riski |
| | | | 2- Radyasyon | Kimyasal Atık Riski |
| | | | 3- Ozon | Küresel Çevre Riski |
| | | | 4- Tehlikeli Atık Alanları | Kimyasal Atık Riski |
| | | | 5- Kanalizasyon | Kimyasal Atık Riski |
| Gürsoy ve Diğerleri (2008) | Çevre Bilinci Anket Formu 49 Madde 5'li likert ölçeği | Üniversite ve Lise Mezunları 35 Ortalama Yaş 225 Kişi | 1- Ozon | Faktör Analizi Mevcut Değil |
| | | | 2- Kimyasal Kirlilik | |
| | | | 3- Küresel Isınma | |
| | | | 4- Su Kirliliği | |
| | | | 5- İçme Suyunda Kirlilik | |
| Beyhun ve Diğerleri (2007) | Çevre Bilinci Anket Formu 49 Madde 5'li likert ölçeği | Üniversite Öğrencileri 23 Ortalama Yaş 238 Kişi | 1- Ozon | Faktör Analizi Mevcut Değil |
| | | | 2- Hava Kirliliği | |
| | | | 3- Kimyasal Kirlilik | |
| | | | 4- Pasif İçicilik | |
| | | | 5- Radyasyon | |
| Slimak ve Dietz (2006) | Çevre Risk Algısı Ölçeği 23 Madde 5'li likert ölçeği | Üniversite mezunları, 51 ortalama yaş, 614 kişi ABD | 1- Tehlikeli Atık Alanları | Kimyasal Atık Riski |
| | | | 2- Kalıcı Zehirli Organik Bileşikler | |
| | | | 3- Kanalizasyon | |
| | | | 4- Radyasyon | |
| | | | 5- Ağır Metaller | |
| Lai ve Diğerleri (2003) | Çevre Değer Anketi 27 Madde 7'li likert ölçeği | Halktan kişiler, 35 ortalama yaş 239 kişi ÇİN | 1- Radyasyon | Kimyasal Atık Riski |
| | | | 2- Kimyasal Atıklar | İnsan Kaynaklı Riskler |
| | | | 3- Ozon | Küresel Çevre Riski |
| | | | 4- Su Kirliliği | Doğal Kaynaklı Riskler |
| | | | 5- Kamu Alanlarında Sigara İçme | |
| Walsh-Daneshmandi ve Maclachlan, (2000) | Çevre Değer Anketi 26 Madde 7'li likert ölçeği | Üniversite öğrencileri ve mezunları 17-54 yaş 159 kişi İrlanda | 1- Ozon | Küresel Çevre Riski |
| | | | 2- Otomobil Kaynaklı Kirlilik | İnsan Kaynaklı Riskler |
| | | | 3- Kamu Alanlarında Sigara | Günlük Yaş. Kay. Risk. |
| | | | 4- Fabrika Kaynaklı Kirlilik | Doğal Kaynaklı Risk. |
| | | | 5- Radyoaktivite | |
| Riechard ve Peterson, (1998) | 20 Madde 6'lı likert ölçeği | Öğrenci 10-17 yaş 234 kişi ABD | 1- Su Kirliliği | Faktör Analizi Mevcut Değil |
| | | | 2- Hava Kirliliği | |
| | | | 3- Ozon | |
| | | | 4- Petrol Çıkarma | |
| | | | 5- Tropik Ormanların Zarar Görm. | |
| Betül Sayan (2013) | Sosyo-Demografik Anket, Çevresel Risk Algısı Ölçeği, Çevresel Tutum Ölçeği | İstanbul'da Üniversitelerde Okuyan Hemşirelik Bölümü Öğrencileri 778 Öğrenci Ortalama Yaş 21 | 1- Radyasyon | Kimyasal Atık Riski |
| | | | 2- Tehlikeli Atık Alanları | Kimyasal Atık Riski |
| | | | 3-Genetiği Değ. Tar. Ürünleri | Ekolojik Riskler |
| | | | 4- Kanalizasyon | Kimyasal Atık Riski |
| | | | 5- Kalıcı Zehirli Organik Bileşikler | Kimyasal Atık Riski |
| Sam ve diğerleri (2010) | 23 maddelik 5'li likert tipi ölçek | Örneklem: üniversite öğrencileri Yas: 21±1,49 yas ortalaması, 424 kişi | 1- Radyasyon 2- Tehlikeli Atık Alanları 3- Kanalizasyon | Kimyasal Atık Riski |

Tablo 7.2.1.1 incelendiğinde son yıllarda yapılan farklı örneklemlerde gerçekleştirilmiş risk algısı çalışmalarında, araştırma sonuçlarıyla uyumlu olarak kimyasal atık riskinden kaynaklanan risklerin en önemli görülen çevre riski olduğu , Küresel ve Ekolojik çevre risklerinin ise en fazla riskli bulunan çevre sorunları arasında yer aldığı görülmektedir. (Riechard, and Peterson 1998; Walsh-Daneshmandi and Maclahlan, 2000; Lai, et. al., 2003; Slimak and Dietz 2006; Altunoğlu ve Atay, 2009; Sam ve diğerleri, 2010) (56,57,58, 59,11,2).

7.2.2. Öğrencilerin Çevresel Tutumları

Tutum, davranışa yansıdığı anda ölçülebilinen bir nesneye ait duygu, düşünce ve davranışlardan oluşmaktadır. Çevresel tutum ise, çevre sorunlarından kaynaklanan huzursuzluklar, korkular, kızgınlıkların çevreye yararlı davranışa dönmesidir. İnsanları çevre konusunda bilgilendirme ve onlara istenilen tutumlar kazandırarak davranış değişikliği oluşturma zorunluluğu vardır. Çevreden kaynaklanan sorunları çözüme ve önlemede, olumlu tutum sağlamanın en önemli yolu eğitimidir. Verilecek eğitim konusunda göstereceğimiz başarı, toplumu oluşturan insanlarda olumlu tutum ve davranış olarak geri dönecektir. Çevresel sorunlara karşı olumsuz tutuma sahip bireylerin de çevre sorunlarına karşı duyarsız olacağı ve hatta çevreye sorun çıkaracağı da şüphesizdir (60).

Bu çalışmada, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin çevresel tutum ölçeği puan ortalamasının iyiye yakın düzeyde olduğu ($3,71 \pm 0,55$) görüldü (Tablo 6.2.1). Çevresel tutum ölçeğinde yer alan sorular arasında en düşük puan ortalamasına sahip olan maddeler; “Güneyde, bazı sahillerde görülen deniz kaplumbağalarını koruma çabaları boş işlerle uğraşmaktır.”, " Deniz, akarsu ve göllerin kirlendiği haberleri abartılıdır.", " Gecekondulaşma bir çevre sorunu değildir." sonucu bulunmuştur. Çevresel tutum ölçeğinde yer alan sorular arasında en yüksek ortalamaya sahip ilk üç madde ise; “Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir. ”, " Yerlere çöp atan ya da tükürenlere müdahale edilmelidir.", " Ülkeler, çevre sorunlarını çözmek için, Çevre Bakanlıklarını kurmalıdırlar." olarak sıralanmaktadır (Tablo 6.5.2). Öğrencilerin çevresel tutumlarında en düşük ortalamaya “Güneyde, bazı sahillerde görülen deniz kaplumbağalarını koruma çabaları boş işlerle uğraşmaktır” ve en yüksek ortalamaya “Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir. ” konularının yer aldığı

görüldü. Bu bulgular daha önce yapılmış araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Şenyurt ve arkadaşlarının (2011) çevresel tutum ölçeği kullanarak yaptıkları çalışmada; "öğrencilerin en önemli buldukları çevre sorunları; öğrenciler ilk sırada %67,6'sı küresel ısınmayı, %51,6'sı hava kirliliğini ikinci sırada, %36,4'ü ozon tabakasının incelmelerini üçüncü sırada en önemli gördükleri çevre sorunları olarak belirttikleri görülmüştür" (45).

Sam ve arkadaşlarının (2010) Çevresel Tutum Ölçeği'ni kullanarak üniversite öğrencilerinde yaptıkları çalışmada; En yüksek puan alan maddeler; "Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir." (4,38), "Gecekondulaşma bir çevre sorunu değildir." (4,32) ve "Gazete, dergi ve televizyonlarda çevre ile ilgili programlara daha çok yer verilmelidir." (4,31) şeklinde sıralanmıştır. ÇTÖ en düşük puan alan maddeler; "İnsanların temiz hava ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için ormanlık alanlara küçük konutlar yapmaları özendirilmelidir" (3,62), "Geri kalmış ülkelerdeki beslenme yetersizliği, çevre sorunlarının bir sonucudur." (3,53) ve "Ülkelerin, kendi doğal kaynaklarını istedikleri gibi kullanmalarına BM dahil hiçbir kurum ya da kuruluş karışmamalıdır." (3,17) maddeleridir (2).

Çınar ve arkadaşlarının (2010) hemşirelik ana bilim dalında öğrenim gören son sınıf öğrencilerine yaptıkları çalışmada; öğrencilerin çevresel tutum puanlarının orta düzeyde ($83,18 \pm 7,47$) olduğu saptanmış, öğrencilerin ÇTÖ maddelerinden en yüksek puan ortalamasını "Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir" (4,51) maddesinden aldıkları, en düşük puan ortalaması da "Ülkelerin, kendi doğal kaynaklarını istedikleri gibi kullanmalarına Birleşmiş Milletler dahil, hiçbir kurum ya da kuruluş karışmamalıdır" (2,64) sorusundan aldıkları belirlenmiştir (61).

Özmen ve ark.(2005)'nin Sağlık Yüksekokulu (ebelik, hemşirelik, sağlık memurluğu) öğrencilerine yönelik yaptıkları çalışmada; öğrencilerin çevresel tutum ortalaması yüksek ($83,19 \pm 8,68$) olarak bulunmuş, öğrencilerin en yüksek puan aldıkları çevresel tutum maddeleri; "Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir." (4,43), "Yerlere çöp atan ya da tükürenlere müdahale edilmelidir." (4,37), "Gecekondulaşma bir çevre sorunu değildir." (4,31) şeklinde iken, en düşük puan aldıkları maddeler; "Ülkelerin, kendi doğal kaynaklarını istedikleri gibi kullanmalarına Birleşmiş Milletler dahil, hiçbir kurum ya da kuruluş karışmamalıdır." (2,86), "Hava, su ve toprak tükenmeyen kaynaklardır." (3,32), "İnsanların temiz

havaya olan ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için, kentlerin yakınlarda bulunan ormanlık alanlara kk konutlar yapmaları özendirilmelidir.” (3,56) olarak belirtilmiştir (62).

Sayan (2013) yaptığı çalışmada, öğrencilerin çevresel tutum leği puan ortalamasının iyi düzeyde olduğu (4,02±0,47) tespit etmiştir. Çevresel tutum leği soruları arasında en düşük puan ortalamasına sahip olan maddeler; “lkelerin kendi doğal kaynaklarını istedikleri gibi kullanmalarına Birleşmiş Milletler dahil hiçbir kurum ya da kuruluş karışmamalıdır.”, “İnsanların temiz havaya olan ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için kentlerin yakınlarda bulunan ormanlık alanlara kk konutlar yapmaları özendirilmelidir” ve “evre sorunlarına duyarlı olunması bir ülkenin kalkınmasını engellemez” şeklinde sıralanmaktadır. En yüksek puan ortalamasına sahip maddeler ise; “Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir”, “Yerlere p atan ya da tükürenlere müdahale edilmelidir” ve “lkeler evre sorunlarını ozmek için evre Bakanlıklarını kurmalıdırlar” olarak sıralanmaktadır. Öğrencilerin evresel tutumlarında en düşük ortalamaya “doğal kaynakların kullanımı” ve en yüksek ortalamaya “ozon tabakasının incelmesi” konularının yer aldığı tespit edilmiştir (46).

Bu alışmada, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi ğrencilerinin çevresel tutum leği puan ortalamasının iyiye yakın düzeyde olduğu (3,71±0,55) grlmştir. Bu sonucun daha yukarılara çıkarılması için öğrencilere çevresel risk algılarını eyleme dönüştürecek sosyal etkinlik içeren çalışmalar yaptırılmalı çevresel kulüplere ve kuruluşlara katılmaları özendirilmelidir.

7.3. Öğrencilerin Sosyodemografik zellikleri ile evresel Risk Alguları ve evresel Tutumları Arasındaki İlişkinin Tartışılması

evre bilincinin oluşturulmasını sağlayacak eğitimin, toplumdaki herkesi kapsayan bir eğitim olması gerekirken, genç nesilin evre eğitiminin en önemli hedef kitlesi durumunda olmalıdır. Genç nesil, bugünkü evre sorunlarının sorumluları olmamasına rağmen, evre sorunlarından en çok etkilenecek ve bu nedenle de bu konuda en fazla bilgi, bilinç ve çevresel tutum kazandırılması gereken kişilerdir.

Konuyla ilgili literatür taramalarında sosyodemografik değişkenlerden özellikle yaş, cinsiyet, sınıf, ailenin tipi, kardeş sayısı, anne-babanın eğitim durumu, yaşanılan bölge ve yerleşim birimi, ekonomik durum, evre konularına ilgi durumu, evre

eğitimi alıp almama, evre kuruluşlarına üyelik ve çevresel aktivitelere katılma gibi değişkenlerin öğrencilerin çevresel risk algıları ve çevresel tutumları üzerinde etkili olabileceği vurgulanmaktadır.

Bu çalışmada öğrencilerin cinsiyeti ile çevresel risk algısı ve çevresel tutum puan ortalamaları karşılaştırıldığında, kız öğrencilerin çevresel risk algıları ve çevresel tutum puanlarının, erkek öğrencilerin çevresel risk algıları ve çevresel tutum puanlarından daha yüksek olduğu görüldü (Tablo 6.3.1). Benzer evresel tutum ölçeğini kullanan şama (2003) (10). Kaya ve arkadaşlarının (2009) evresel tutumu cinsiyet açısından inceleyen çalışmasında; lise ğrencilerinin evre tutumlarında istatistiksel olarak kız öğrencilerin lehine anlamlı bir fark olduğu, çevresel düşünce açısından anlamlı farklılık görülmezken çevresel davranışlarla ilgili olarak kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha duyarlı oldukları, evre ile ilgili faaliyetlere gönüllülük ve çevreye zarar verecek ürünlerin seçiminde kızların erkek öğrencilere göre daha duyarlı oldukları belirtilmiştir (63).

Sayan (2013) yaptığı çalışmada, öğrencilerin cinsiyeti ile çevresel risk algısı ve çevresel tutum puan ortalamaları karşılaştırıldığında, kız öğrencilerin çevresel risk algıları ve çevresel tutum puanlarının, erkek öğrencilerin çevresel risk algıları ve çevresel tutum puanlarından daha yüksek olduğu görüldünü tespit etmiştir (46).

Benzer alışmalarda (Özmen ve ark. 2005; Vaizoğlu ve ark. 2005; Bodur 2010; Kahyaoğlu 2012; Atasoy ve Ertürk 2008; Uzun 2007; ınar ve ark. 2010; Aksoy ve Karatekin 2011; şenyurt ve ark. 2011) kız öğrencilerin çevreye karşı duyarlılığı erkek öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur (62,47,14,64,65,52,61,66,45).

Ateş (2015) alışmasında, bayanların, erkeklere oranla, küresel iklim değişikliğinin büyük ölçüde insan faaliyetlerinden kaynaklandığına ve insanlar ve doğal evre için olumsuz ve ciddi sonuçlar doğuracağına ilişkin daha güçlü inanç taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır (48).

Alpak Tunç (2015) Fen Bilgisi ğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarına yönelik yaptığı çalışmasında, erkek ğretmen adaylarının çevreye yönelik itici ve kaygısız bir yaklaşım sergilerken kız ğretmen adaylarının çevreyi merkeze alan ve korumacı bir yaklaşımına sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır (5).

Bu sonuçlar kız ğrencilerinin; erkek öğrencilere göre daha çok evre merkezli bir tutuma sahip oldukları evre sorunlarını azaltmaya yönelik daha yüksek seviyede davranış niyeti taşıdıkları ve daha çok gelecek zaman yönelimine sahip oldukları tespit edilmiştir. Aynı zamanda uyumlu, empatik, şefkatli, duyarlı, sorumlu,

hoşgörülü özellikleriyle çevresel sorunlara karşı daha dikkatli olduklarını düşündürmektedir.

Kadınların çevreyle ilgili daha olumlu bir tutuma sahip olabilecekleri fikri birçok yurt dışı kaynaklı çalışma tarafından da desteklenmektedir Peki, erkek ve kadınlar arasındaki bu fark nasıl açıklanabilir?

Ruigrok ve arkadaşlarının (67) erkek ve kadın beyninin yapısal farklılıklarına ilişkin yaptıkları kapsamlı bir meta-analiz çalışmasında; beynin duygu merkezi olan limbik sistemin kadınlarda daha büyük yapıda olduğuna ve kadınların duygusal sinyallere daha duyarlı olduklarına dikkat çekilmiştir. Bu nedenle kadınlar, ölçeklerdeki önermeleri cevaplarırken çevre ile ilgili üzücü olaylara daha fazla tepki vermiş ve ölçeklerden daha yüksek puan almış olabilirler (1).

Bu Çalışmada Öğrencilerin yaş grupları ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmazken ($p>0,05$), ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,001$). 21 yaş grubunda olan öğrencilerin ÇTÖ madde puan ortalamasının, 19 yaş ve altı ve 22 yaş ve üzeri grupta bulunanlardan ileri düzeyde anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,01$) (Tablo 6.3.1).

Erol ve Gezer (2006)'in öğretmen adaylarında yaptıkları çalışmada; 22 yaş ve üzeri öğrencilerin, 21 yaş ve altındakilere göre çevreye yönelik tutumları daha yüksek bulunmuştur (68). Ek ve arkadaşlarının (2009) çalışmasında da; 21 yaş ve üzeri olan öğrencilerin Çevresel Tutum Ölçeği puan ortalamalarının, 20 yaş ve altında olanlara oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (69). Uzun (2007)'un ortaöğretim öğrencilerinin çevreye yönelik bilgi ve tutumları üzerine yaptığı çalışmada; yaş düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin çevre bilgisi ve çevresel tutum puanlarının da anlamlı düzeyde arttığını bildirmiştir (52). Başka çalışmalarda ise (Çınar ve ark. 2010; Yurtseven ve ark. 2010) öğrencilerin yaş gruplarına göre çevresel riskler konusundaki duyarlılıklarında ve çevresel tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak bir fark olmadığı belirtilmiştir (61,13).

Sayan (2013) yaptığı çalışmada, öğrencilerin yaş grupları ile çevresel tutum puan ortalamaları karşılaştırıldığında gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı, ancak 24 ve üzeri yaş grubunda olanların çevresel risk algısı ortalaması, 18-20 yaş grubuna göre daha yüksek olduğu görüldüğünü tespit etmiştir (46).

Bu sonuçlar öğrencilerin yaşı arttıkça olgunlaşmanın etkisi ile çevreye daha duyarlı olunabileceği şeklinde açıklanabilir.

Bu çalışmada öğrencilerin öğrenim düzeyleri ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamaları arasında ileri düzeyde ($p<0,01$), ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,001$). Dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamasının, üçüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerden çok ileri düzeyde ($p<0,001$) ve ikinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerden ileri düzeyde ($p<0,01$) anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Üçüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin ÇTÖ madde puan ortalamasının, diğer düzeylerde öğrenim gören öğrencilerden çok ileri düzeyde anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$) (Tablo 6.3.1).

Uzun (2007) çalışmasında; öğrencilerin sınıf düzeyi artarken çevresel düşünce ve bilgilerinin arttığını, fakat çevreye yönelik davranış puanlarının artmadığını belirtmiştir. Öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça bilgi birikiminin yükselmesi, çevresel riskler konusundaki farkındalığının artması beklenen bir sonuç iken, bu bilgi ve farkındalıklarını davranışa dönüştürememedeki sıkıntı düşündürücüdür (52).

Alpak Tunç (2015) Fen Bilgisi öğretmen adaylarının sınıf düzeyi açısından, 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören fen bilgisi öğretmen adayları 1. ve 2. sınıfta öğrenim gören fen bilgisi öğretmen adaylarına göre çevreye yönelik tutumları dikkate değer ölçüde yüksek bulmuştur (5).

Bulut (2015) ortaöğrenim öğrencilerinin çevresel risk algısı ve tutumlarının belirlenmesine yönelik yaptığı çalışmada; Sınıf düzeyinin artmasına paralel olarak çevre risk algısının ve çevresel düşüncenin artması, öğrencilerin büyüdükçe çevreyle daha bağımsız bir ilişki kurmaları sonucu çevre farkındalıklarının artması etkili olabileceği düşünülmektedir sonucuna varmıştır (70).

Bu çalışma ile İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde görevli öğretim elemanlarına, öğrencilerin bilgilerinin tutum ve davranışa dönüştürülmesinde büyük görev düşmektedir. Çevre Eğitim programlarında faaliyetlerin artırılması gerekmekte olup öğrencilere rol model olma ile çevresel duyarlılığın geliştirilmesi gerekmektedir (65).

Bu çalışmada öğrencilerin anne eğitim düzeyi ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmazken ($p>0,05$),

ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,001$). Annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin ÇTÖ madde puan ortalamasının, annesi lise mezunu olan öğrencilerden çok ileri seviyede ($p<0,001$) ve annesi üniversite mezunu olan öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$) (Tablo 6.3.1).

Bu çalışmada öğrencilerin baba eğitim düzeyi ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Babası lise mezunu olan öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamasının, babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerden çok ileri seviyede ($p<0,001$) ve babası üniversite mezunu olan öğrencilerden ileri düzeyde anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,01$). Babası lise mezunu olan öğrencilerin ÇTÖ madde puan ortalamasının, babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerden çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$) (tablo 6.3.1).

Özmen ve arkadaşlarının (2005) çalışmasında eğitim düzeyi yüksek ebeveyne sahip öğrencilerin çevresel tutumlarının da yüksek olduğu belirlenmiştir (62).

Şenyurt ve arkadaşlarının (2011) çalışmasında; üniversite öğrencilerinin çevresel tutum ortalamalarının anne eğitim düzeyinden etkilenmediği, babanın eğitim düzeyinden etkilendiği belirtilmiştir (45).

Altunoğlu (2010) çalışmasında anne ve babanın eğitim düzeylerinin öğrencilerin çevre risk algılarına anlamlı bir etkisinin olmadığını ifade etmiştir (50).

Ünal (2009) ilköğretim öğrencilerinin çevresel tutum, bilgi, duyarlılık, aktif katılım düzeylerinin belirlenmesi üzerine yaptığı çalışmada; ailenin eğitim düzeyinin yüksek olması, çocuğunun çevresel bilincin oluşmasına, çevre duyarlılığının kazanmasına ve bunları tutum ve davranışlara dönüştürmesine katkı yaptığı düşünülmektedir demektedir (71).

Bu çalışmada, genel olarak eğitim düzeyi yüksek ebeveyne sahip öğrencilerin, çevreye karşı tutumlarının daha olumlu olduğu görülmektedir. Bu durum eğitim düzeyi yüksek bir aile ortamının; çocuğun çevre ve çevre sorunlarına karşı daha duyarlı olmasının ve olumlu çevresel tutum geliştirmesinin bir nedeni olabileceği ileri sürülebilir. Ailelerin çocuklarına çevre konusunda rol model olabilmeleri için "Anne-Baba" eğitimlerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Öğrencilerin ailesinin yaşadığı coğrafi bölge ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri düzeyde ($p<0,001$) ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Ailesi yurt dışında olan öğrencilerin, ÇRAÖ madde puan ortalamasının Akdeniz, Ege ve Marmara bölgesinde olan öğrencilerden çok ileri düzeyde ($p<0,001$), Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Karadeniz Bölgesinde olan öğrencilerden ileri düzeyde ($p<0,01$) ve Güneydoğu Bölgesinde olan öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı derecede ($p<0,05$) düşük olduğu belirlenmiştir. Ailesi yurt dışında olan öğrencilerin ÇTÖ madde puan ortalamasının Ege Bölgesinde olan öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı derecede ($p>0,05$) düşük olduğu belirlenmiştir (Tablo 6.3.1).

Abramson and Ingelhart (1995) çevresel tutumu; gelişmekte olan ülkelerde çevreye ilişkin endişeleri çevrecilikten ziyade, yaşanan koşullarla, yani kişilerin yaşadıkları yerde çevre sorunlarından daha fazla etkilenme veya etkilenmeme durumuyla ilişkilendirmektedirler (72).

Bu çalışmada, ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları ile Marmara Bölgesinde yaşayan öğrenci ailelerine mensup öğrencilerin puan ortalamaları yüksek çıkmıştır. Marmara Bölgesindeki kentleşmenin yoğun olması ve yeşil alanların azalması kentleşmenin getirdiği sorunlar Marmara Bölgesinde yaşayan insanların risk algısına bağlı olarak davranışlarının da etkilediği sonucuna varılmıştır.

Benzer çalışmalarda, (Ek ve ark. 2009; Özmen ve ark. 2005; Şama 2003) öğrencilerin en uzun süre yaşadıkları yer ile çevresel tutumları arasında ilişki incelendiğinde; küçük yerleşim biriminden kente doğru gidildikçe çevresel risk algısı ile çevresel tutumun yükseldiği saptanmıştır (69,62,10).

Öğrencilerin aile tipi, aile gelir düzeyi ve kardeş sayısı ile ÇRAÖ ve ÇTÖ'den aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Öğrencilerin aile tipi ile ÇRAÖ alt boyutlarından aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin 'ekolojik riskler' alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Geniş aile tipine sahip olan öğrencilerin ekolojik riskler alt boyutundan aldıkları madde puan ortalamasının, çekirdek aile yapısına sahip olan öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Öğrencilerin aile tipi ile ÇRAÖ'nin diğer alt boyutlarından aldıkları madde puan

ortalamları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 6.4.1).

Bu çalışmada, geniş aileye sahip öğrencilerin; çevresel sorunlara karşı risk algılarının daha yüksek olduğu, çevresel sorunları aile içersinde konuşulduğu, çevresel değerlerin daha etkili aktarıldığı düşünüldü.

Tarıselçuk ve ark. (2016); Ailesiyle çevresel sorunlarla ilgili konular konuşan öğrencilerin, üniversiteye başlamadan önce ve üniversitede çevre dersi görenlerde çevresel risk algısı ölçeği puan ortalamasının yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Aile ortamı, sorumluluk bilincinin ve çevre sorunlarına karşı gerekli hassasiyetin kazanabileceği, sosyalleşme sürecinin başladığı en önemli ortamlardan biridir (54). Özmen ve arkadaşlarının (2005), Çevre sorunları ile ilgili konuların konuşulduğu tartışıldığı aile ortamlarında yetişen bireylerin çevre sorunlarına karşı duyarlı olduğunu belirtmiştir (62).

Bu çalışmada öğrencilerin gelir durumu "orta ve üzeri" düzeydeki öğrencilerin çevre sağlığına yönelik görüşlerinin daha olumlu olduğu sonucuna varılmıştır (Tablo 6.4.1).

Öğrencilerin gelir düzeyi ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda (Şenyurt ve ark. 2011; Yurtseven ve ark. 2010; Aydın ve Kaya 2010) öğrencilerin gelir düzeyi ile çevreye yönelik tutumları ve risk algıları arasında anlamlı fark görülmemiştir (45,13,73). Özmen ve arkadaşlarının (2005) çalışmasında gelirin giderinden fazla olduğunu söyleyen üniversite öğrencilerinin çevresel tutum puan ortalamasının geliri orta ve kötü durumdaki öğrencilerden daha yüksek olduğu belirtilmiştir (62). Şama'nın (2003) çalışmasında orta ve üzeri gelire sahip öğrencilerin düşük gelirlilerden daha olumlu çevresel tutum geliştirdikleri görülmüştür (10).

Sayan (2013) yaptığı çalışmada; Sosyodemografik anketi dolduran öğrencilerin ailelerinin gelir durumları ile çevresel risk algısı ve çevresel tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulmamasına rağmen, "geliri giderini karşılayan öğrencilerin yani geliri orta seviyede olan ailelerin çocuklarının çevresel risk algısı ve çevresel tutum puan ortalamaları daha yüksek saptandı" demektedir (46).

Bu çalışma ile aile gelirinin giderleri karşılayamama durumunda, çevresel sorunlara karşı öğrencilerin duyarlılıklarının azaldığı sonucuna varılmaktadır. Öğrenciler karşılıksız burslar ile desteklenmeli sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada, öğrencilerin kardeş sayısı ile çevresel risk algısı ve çevresel tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, ancak bir kardeşi olan öğrencilerin çevresel risk algısı ve çevresel tutumlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 6.3.1). Öğrencilerin çevresel tutum puanlarının kardeş sayısı çoğaldıkça düştüğü görülmüştür.

Öğrencilerin kardeş sayısı ile ilgili yapılan çalışmalarda; Özmen ve arkadaşlarının (2005) çalışmasında; öğrencilerin üçden daha az kardeşe sahip olanların çevresel tutum ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları, üç ve daha fazla kardeşe sahip olanlardan daha yüksek bulunmuştur (62). Erol ve Gezer'in (2006) çalışmasında da benzer sonuçlar görülmüştür (68).

Sayan (2013) yaptığı çalışmada; “Öğrencilerin kardeş sayısı ile çevresel risk algısı ve çevresel tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, ancak tek çocuk olan ve 2-3 kardeşe sahip olanların çevresel risk algısı ve çevresel tutum puan ortalamalarının, 4 ve üzeri kardeşe sahip olanlara göre daha yüksek olduğu görüldü” demektedir (46).

Bu çalışma ile ailede çocuk sayısının fazla olması çevresel duyarlılığı olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Tablo 6.3.2’de öğrencilerin çevre sağlığının ilgisini çekme durumu ile ÇRAÖ ve ÇTÖ’den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,001$). Çevre sağlığını ilgisinin çektiğini belirten öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamasının, ilgisini çekmeyen ve kararsız kalan öğrencilerden çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Bu sonuç benzer çalışma bulgularıyla paraleldir.

Öğrencilerin çevre sağlığına yönelik dersi gerekli görme durumu ile ÇRAÖ ve ÇTÖ’den aldıkları madde puan ortalamaları incelendiğinde; Öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında çok ileri seviyede anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,001$). Çevre sağlığına yönelik dersleri gerekli gören öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ madde puan ortalamasının, ilgisini çekmeyen ve kararsız kalan öğrencilerden çok ileri seviyede anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Sayan (2013) yaptığı çalışmada; “Öğrencilerin üniversitede çevre ile ilgili dersi gerekli görme durumları ile çevresel risk algısı puan ortalaması arasında anlamlı, ÇRAÖ alt boyutlarından kimyasal atık riski puan ortalaması arasında ileri düzeyde

anlamli, Kuresel çevre riskleri puan ortalamasi arasında anlamlı, çevresel tutum puan ortalamaları arasında da anlamlı fark olduğu saptandı” tespitinde bulunmuştur (46).

Bu bulguya benzer olarak Özmen ve arkadaşlarının çalışmasında (2005); Çevre eğitiminin lisede verilmesini gerekli gören öğrencilerin çevresel tutum ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (62).

Yurtseven ve ark. çalışmasında (2010); Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda yapılan bir çalışmada da çevre dersinin zorunlu olması gerektiğini belirten öğrencilerin çevresel duyarlılık ortalamaları daha yüksek bulunmuştur (13).

Bu çalışmada Öğrencilerin çevre konularına farkındalığının artırılması ve çevre sorunlarına stratejik çözümler geliştirecek gençlerin yetiştirilebilmesi için çevre ile ilgili etkin derslerin, ilköğretimden başlayarak üniversite de dahil tüm eğitim basamaklarında olması gerektiği söylenebilir. Nitekim Kastamonu Üniversitesinde yapılan bir çalışmada, çevre eğitimi derslerinin bulunduğu ve bulunmadığı lisans programlarının mevcudiyetinden bahsedilmiş ve çevre eğitiminin bulunduğu lisans programlarındaki öğrencilerin çevresel tutumlarının daha olumlu olduğu bildirilmiştir (1).

7.4. Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı ile Çevresel Tutumları Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Bu çalışmada Tablo 6.6.1 de yer alan ÇRAÖ ile ÇTÖ madde puan ortalamaları arasındaki ilişki Spearman korelasyon analizi ile incelendiğinde; İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin ÇRAÖ ile ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=0,316$; $p<0,001$). ÇTÖ ile ÇRAÖ'nün ekolojik riskler ($r=0,354$; $p<0,001$), kimyasal atık riski ($r=0,364$; $p<0,001$) ve küresel çevre riskleri ($r=0,360$; $p<0,001$) alt boyutları arasında pozitif yönde zayıf ilişki olduğu saptanmıştır.

Sam ve arkadaşlarının (2010) çalışmasında da çevresel tutum ile çevresel risk algısı arasında anlamlı pozitif doğrusal ilişki olduğu belirtilmiştir (2). Vaizoğlu ve arkadaşlarının (2005) tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinde yaptıkları çalışmada ise; öğrencilerin duyu ve mantalite açısından çevre dostu görünmelerine rağmen çevreyi korumaya yönelik tutum ve eyleme geçme konusunda yetersiz oldukları belirtilmektedir (47).

Sayan (2013) yaptığı çalışmada, öğrencilerin çevresel risk algısı ve çevresel tutumları arasında çok ileri seviyede pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu saptandı ($r= 0,366$; $p<0,001$). Çevresel risk algıları yüksek olan öğrencilerin çevreye karşı olumlu tutumları da yüksektir. Bu durum bireylerin algı ve düşüncelerinin tutuma yansımaları olarak değerlendirilebilir (46).

Çınar ve Ark. (2010) Hemşirelik Ana Bilim Dalı 4. sınıf öğrencilerine çevre sorunlarına yönelik tutumları ile ilgili yaptığı çalışmada; "öğrencilerinin çevreden kaynaklanan sorunlara yönelik takındıkları tutumlarının istenilen düzeye yakın olmasına rağmen çevresel risk olarak kabul edilen bazı kriterlerin öğrenciler tarafından yeterince riskli olarak algılanamadığı belirlenmiştir" demektedir (61).

Bu Çalışmada elde edilen sonuç literatüre uygun olup, Öğrencilerin; Çevresel risk algıları yüksek olan öğrencilerin çevreye karşı olumlu tutumlarında yüksek olması beklenen durum iken, bu çalışmada bireylerin algı ve düşüncelerinin çevresel tutuma zayıf olarak yansımaları olarak değerlendirilebilir. Çevresel kirlenmeden kaynaklanan hastalıklara karşı, halk sağlığının korunması yönelik önemli rolleri olan sağlık bölümü öğrencilerinin, küresel-yerel çevre sorunları, çevrenin sağlık üzerine etkileri ve korunma yolları yönünden bilinçli ve yetkin donanıma sahip olarak mezun olmaları sağlanmalıdır.

8-SONUÇ

Bu çalışma, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde okuyan 1586 öğrenciye; Öğrencilerin çevresel risk algısı ve çevresel tutumlarını belirlemek amacı ile yapılmıştır. Çalışmada üniversite öğrencilerinin çevresel risklere karşı algılarının ve çevresel tutumlarının ne düzeyde olduğu, çeşitli sosyodemografik değişkenler açısından çevresel sorunlardan kaynaklanan risk algıları ve çevresel tutumlarının ortalama puanlarının farklılık gösterip göstermediği, çevresel risk algısı ve çevresel tutum arasında pozitif anlamda anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelendi. Çalışmadaki öğrenci sayısının daha önce benzer çalışma yapanlardan çok daha fazla olması çalışmayı anlamlı kılmaktadır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar şu şekildedir;

- Araştırma kapsamındaki öğrencilerin; %81,5'nin (n=1292) kadın, %18,5'nin erkek (n=294), yaş ortalamasının $20,41 \pm 1,63$ (18-34 yıl), %31,2'si (n=495) Beslenme ve Diyetik Ana Bilim Dalında, %29,4'de (n=466) Hemşirelik Ana Bilim Dalında, %21,5'nin (n=341) Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Ana Bilim Dalında, %17,9'u (n=284) Sağlık Yönetimi Ana Bilim Dalında, %81,8'nin (n=1297) çekirdek aileye sahip olduğu, %44,5'inin (n=705) 1 kardeşi olduğu, annelerinin %56,3'ünün (n=893) babalarının ise %41,2'sinin (n=654) ilköğretim düzeyinde eğitim gördükleri, %90,2'sinin (n=1430) aile gelirinin orta düzeyde olduğu, %80,1'nin (n=1271) Marmara Bölgesi'nde, yaşadığı belirlendi.
- %77,4'nün (n=1227) çevre sağlığının ilgisini çektiğini, %60,1'nin (n=953) üniversitede çevre ile ilgili dersi gerekli görmeleri, %9,2'nin (n=146) çevre sağlığına yönelik kuruluşlara üye olduğu belirlendi.
- Öğrencilerin; çevresel risk algılarının (Max.7) $5,45 \pm 1,05$ toplam puan ortalaması ile iyi olduğu, çevresel risk algısı ölçeğinin alt boyutlarından "Kimyasal Atık Riski"nin en yüksek puan ortalamasına ($5,65 \pm 1,12$) sahip olduğu, çevresel tutumlarının (Max.5) $3,71 \pm 0,55$ toplam puan ortalaması ile orta düzeyde olduğu, en önemli gördüğü çevresel risk canlılarda genetik değişikliğe neden olan aynı zamanda çevrede ekolojik dengeyi bozan "Radyasyon; nükleer enerji üretiminden ortaya çıkan radyoaktif maddelerin etrafa yayılması" iken (ÇRÖ-6.Mad.) en düşük çıkan çevresel risk, çevresel risk algısı ölçeğinin 20. maddesinde yer alan; "Çayır ve meralarda çok miktarda çiftlik hayvanının aşırı otlatılması" olduğu, en düşük puan ortalamasına sahip çevresel tutumun "Güneyde, bazı sahillerde görülen deniz kaplumbağalarını koruma çabaları boş işlerle uğraşmaktır" maddesiyken (ÇTÖ-

7.Mad.), en yüksek puan ortalamasına sahip çevresel tutumun “Ozon tabakasındaki incelve tüm insanları tehdit etmektedir.” (ÇTÖ-3.Mad.) olduğu saptanmıştır.

- Araştırmada, kadın öğrencilerin çevresel risk algıları ve çevresel tutum puanlarının erkek öğrencilerden çok ileri düzeyde anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptandı.
- Öğrencilerin okumakta olduğu 4.sınıf düzeyinde ÇRAÖ ve ÇTÖ ortalamaları alt sınıflara göre anlamlı olarak yüksektir.
- Yaş gruplarında 21 yaşındaki öğrencilerin ÇRAÖ yüksek iken 19 yaş ve altı öğrencileri ÇTÖ ortalamaları yüksektir.
- Geniş aile tipine sahip öğrencilerin ÇRAÖ ortalaması yüksek iken çekirdek aile tipine sahip öğrencilerin ÇTÖ ortalaması daha yüksektir.
- Ailenin yaşadığı bölgede ÇRAÖ ortalaması en fazla Marmara Bölgesi iken ÇTÖ ortalaması en fazla Ege Bölgesi saptanmıştır.
- Ailenin gelir durumu "orta" olan öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ ortalamaları anlamlı derecede yüksektir.
- Anne ve babanın eğitim seviyesi yükseldikçe ÇTÖ ortalamalarında yükselmektedir.
- Çevre sağlığına ilgisini çektiğini belirten öğrencilerin, çevresel risk algılarının anlamlı derecede ve çevresel tutumları da anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görüldü.
- Üniversitede çevre ile ilgili dersi gerekli gören, öğrencilerin çevresel risk algısı ve çevresel tutumlarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlendi.
- Çevre sağlığına yönelik kuruluşlara üye olan öğrencilerin ÇRAÖ ve ÇTÖ ortalamaları anlamlı derecede yüksek olduğu belirlendi.
- Öğrencilerin çevre sağlığına yönelik bilgi kaynaklarında ÇRAÖ ortalamaları; Öğretim elemanları, televizyon ve aile anlamlı derecede diğer bilgi kaynaklarından yüksek, ÇTÖ ortalamaları; İnternet, televizyon, aile anlamlı derecede yüksek çıkmıştır.
- İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin ÇRAÖ ile ÇTÖ madde puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=0,316$; $p<0,001$).

Araştırma sonuçlarına göre;

- ❖ Sağlık-Çevre ilişkisi üzerine küresel boyutta çevre konularında daha yoğun eğitim programlarının düzenlenmelidir,
- ❖ Öğrencilerle sosyal çevre kulüplerinin kurulması var olan çevre kuruluşlarının tanıtımının yapılarak çevresel risk algısı ve tutumunun arttırılması,
- ❖ Üniversite eğitiminde gönüllü çevre çalışmalarının (çevre temizliği, ağaçlandırma ve çevre düzenlemesi, geri dönüşüm, atık ayrıştırması, su ve enerji tasarrufu, bilinçli tüketim gibi) sürdürülmesi, özellikle de erkek öğrencilerin katılımlarının teşvik edilmelidir,
- ❖ Üniversitelerde eğitim gören öğrencilerin çevre sorunlarına karşı daha duyarlı olmaları, çevre risklerine karşı farkındalığı arttırmak için; seminer, toplantı, panel, konferans gibi etkinliklere katılmaları sağlanmalıdır,
- ❖ Çevresel risklerin zararlarına karşı toplumsal bilincin oluşturulması amacıyla çevre eğitimine okulöncesi ve ilköğretimden itibaren başlanılmalı, eğitimlere Anne-Baba Eğitimi de eklenmelidir,
- ❖ Çevresel risklerin neler olduğuna dair bilgi seviyelerinin artmasına bağlı olarak, çevresel duyarlılığın bir davranış şekli olarak ortaya çıkması zaman alacağından, uzun vadede istenilen sonuçlara ulaşmak için, okul öncesi eğitimden başlayarak tüm öğretim kademelerinde ve özellikle üniversitelerde, çevre konularını içeren görsel ağırlıklı dersler okutulmalıdır,
- ❖ Çevre duyarlılığının sürekli gündemde kalması konusunda düzenli eğitimler sık sık yapılmalı, duyarlı olan gruplar çevreci sivil toplum örgütleriyle birlikte eyleme geçirilmelidir,
- ❖ Çevre sorunlarına yönelik, toplumun tüm kesimlerinin risk algısı ve tutumun geliştirilmesi için televizyon yayınlarından faydanılması,

Sağlıklı insan ancak sağlıklı çevre ile mümkündür. İnsan ile çevre arasındaki bozulmuş olan doğal dengeyi tekrar kurmak için toplumun bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar daha etkili olarak yapılmalıdır. İnsanoğlu çevreyi sağlığını koruduğu gibi titizlikle korumalıdır. Bu konuda İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine, öğretim görevlilerine ve sağlık çalışanlarına da büyük görev düşmektedir.

9. KAYNAKLAR

1. Tamam, İ. Yürekli, M.V. Başaran, Ö. Uskun, E. Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Farkındalıkları ve Çevresel Tutumları, Smyrna Tıp Dergisi Araştırma Makalesi, 2017.
2. Sam, N. Gürsakal, S. Sam, R. “ Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Risk Algısı ve Çevresel Tutumlarının Belirlenmesi “ Akademik Bakış Dergisi Sayı 20 ISSN:1694-528X Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Kırgızistan, 2010.
3. Health And Environment Alliance, TheUnpaidHealth Bill - How coalpowerplantsmake us sick? Brussels, 2013.
4. Bostancıoğlu,D. Saraçoğlu,G.V. Öztürk,M. "Öğrencilerin Çevre Farkındalık ve Tutum Düzeyleri ve Bunları Etkileyen Faktörlerin Araştırılması" Akademik Bakış Dergisi Sayı 60 ISSN:1694-528X Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Kırgızistan, 2017.
5. Alpak Tunç, G. "Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Etik Yaklaşımları İle Sürdürülebilir Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi", Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2015.
6. Tunç, Ö.A. Ömür, G.A. Düren, A.Z. "Çevresel Farkındalık", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı 47, Sayfa 227-246, İstanbul, 2012.
7. Aksu, M. Temeloğlu,E. Özkaya, E. Gündeğer, M. “ Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm ve Çevre Bilinci Üzerine Bir Araştırma “, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl:2, Sayı:2, 2012.
8. Aslan, O.Sağır, Ş.U. ve Cansaran ,A. “Çevre Tutum Ölçeği Uyarlanması ve İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Tutumlarının Belirlenmesi”, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 25: 283-295-2008.

9. Alp, Ç. Tan, S. “ Ziraat Fakültesi Öğrencilerinin Çevre Bilinci Düzeyinin araştırılması “ Süleyman Demirel Üniversitesi, Ziraat Fakültesi XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Sayfa 1409-1418, 2016.
10. Şama, E. “Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları”, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 23, Sayı 2: 99-110, 2003.
11. Altunoğlu, B. D. ve Atav, E. “Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevre Risk Algısı”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 36: 1-11, 2009.
12. Çabuk, B. ve Karacaoğlu, Ö.C. “Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt 36, Sayı 12, 2003.
13. Yurtseven E. Vehid, S. Köksal, S. Erdoğan, M.S. İstanbul Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Çevresel Riskler Konusundaki Duyarlılıkları. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi, 2010.
14. Bodur, G. Hemşirelik Öğrencilerinin Çevre Duyarlılığına İlişkin Görüşleri. (Yükseklisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü/ Hemşirelik Öğretimi ABD. İstanbul. Tez No: 261009, 2010.
15. Ünsal, A. Hemşireliğin Dört Temel Kavramı: İnsan-Çevre-Sağlık Hastalık-Hemşirelik, Ahi Evran Üniversitesi, Cilt1, Sayı1, 2017.
16. Kılıç, S. İnal, M.E “Yüksek Öğretimde Çevre Eğitimi Alan ve Almayan Öğrencilerse Çevre Bilinci – Niğde Üniversitesi Örneği”, Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, Cilt:3, Sayı:2, s.70-83, 2010
17. Çevre Kanunu. 2872 Sayılı. Yayımlandığı Resmi Gazete, Tarih: 11.08.1983, Sayı: 18132, 26.04.2006 Tarihli ve 5491 Sayılı Yasa İle Değişik Hali.
18. Kaypak, Ş. Çevre Sorunlarının Çözümünde Küresel Çevre Politikalarının Önemi. Muğla Sıtkı Kocaman Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi Sayı 31 2013

19. Kıvılcım, İ. "2020'ye Doğru Kyoto-Tipi İklim Değişikliği Müzakereleri - Avrupa Birliği'nin Yeterliliği ve Türkiye'nin Konumu ",İKV Yayınları 268, İstanbul, 2013
20. Uysal, G. "Çevre Jeofizikinde Manyetik Duyarlılık Ölçümleri İle Kirlilik Belirlenmesi-Bir Uygulama Örneği", Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü , Jeofizik Mühendisliği Ana Bilim Dalı, Isparta, 2016.
21. T.C Milli Eğitim Bakanlığı, MEGEP, Aile ve Tüketici Hizmetleri, Çevre Kuruluşları, Ankara, 2011.

http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/%C3%87evre%20Hizmetleri.pdf

22. Sarkis KHODABANDEH, D.T. "Çevre Sorunları Açısından Küreselleşme Sürecinde Kitle İletişim ve Çevre İçin Eğitimin Önemi", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara, 2010.
23. Baykal, H. Baykal, T. "Küreselleşen Dünyada Çevre Sorunları", Mustafa Kemal Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 9, ss. 1-17, 2008.
24. Sipahi, E.S. "Küresel Çevre Sorunlarına Kolektif Çözüm Arayışları ve Yönetişim" Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 24, 2010
25. Kiper, T. " Peyzaj Mimarlığı Öğrencilerinin Çevre Tutumlarının Belirlenmesi", Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:11, Sayı:2, 2014
26. Uzel, E. Küresel Çevresel Yönetişim (İyi Yönetim), Yüksek Lisans Tezi, Ankara Ün. Sosyal Bilimler Ens., Ankara 2006.
27. Çınar, T. "Çevremerkezcilik ve Derin Ekoloji Akımı", Ankara, Mülkiyeliler Birliği Yayınları 25. Sayı, 2001

28. Karabıçak, M. Armağan, R. "Çevre Sorunlarının Ortaya Çıkış Süreci, Çevre Yönetiminin Temelleri ve Ekonomik Etkileri", SDÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Cilt 9, Sayı 2, Sayfa 203-228, 2004.
29. Özçağ, M. Hotunluoğlu, H. "Kalkınma Anlayışında Yeni Bir Boyut: Yeşil Ekonomi", Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 13, Sayı 12, 2015.
30. Aksu, C. "Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre", Güney Ege Kalkınma Ajansı, Sayfa 6, 2011.
31. Bilgili, M.Y. "Anayasal Bir Hak Olarak Çevre Hakkı", Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi, 6(2):563-584, Çankırı, 2015.
32. Çukurçayır, M.A. Sağır, H. "Enerji Sorunu, Çevre ve Alternatif Enerji Kaynakları", S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2008, Sayı: 20, ss. 257-278, 2009.
33. Lale, Z. "Sürdürülebilir Kalkınma Temeline Dayalı Yaşanabilir Çevre Oluşturulması", Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.
34. Bozlağan, R. "Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesine Giriş", Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 1, Ocak, ss. 56-72, 2002.
35. Thomas, S.A. Chapter 2: Historical Development of Community Health Nursing, 2003.
36. Ergül, Ş. "Halk sağlığı Hemşireliği'nin Dünü, Bugünü ve Geleceği", Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 21(1) : 157-166, 2005
37. Stanhope M, Lancaster J. "Community & Public Health Nursing", The C.V Mosby Company, 20-39, 2000.
38. Anderson D, Guthrie T, Schirle R. "A Nursing model of community organization for change", Public Health Nursing, 19(1), 40-46, 2002.

39. Padem, H. Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı, Sarajevo International Burch University, 2012.
40. Turgut, M.F. Baykul, Y. Eğitimde ölçme ve değerlendirme, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2010.
41. Özkalp, E. Davranış Bilimlerine Giriş , Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 2004.
42. Tavşancıl, E. Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri Analizi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010.
43. Akkoyunlu, B. Altun, A. Yılmaz Soylu, M. Öğretim tasarımı, Maya Akademi Yayın Dağıtım, Ankara, 2008.
44. Kiper, T. Korkut, A. Topal, T. Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıkları Üzerine Bir Araştırma, İnönü Üniversitesi sanat ve Tasarım Dergisi, Sayı 7, Sayfa 121, 2017.
45. Şenyurt, A., Temel, A.B., Özkahraman, Ş. Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Konulara Duyarlılıklarının İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Cilt 2,Sayı 1,Sayfa 10, 2011.
46. Sayan, B. Hemşirelik Öğrencilerinin Çevresel Risk Algısı ve Çevresel Tutumlarının Belirlenmesi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
47. Vaizoğlu, S., Altıntaş, H., Temel, F., Ahrabi, A.F., Aydoğan, D., Bostancı, S., Duran, A., Koçkesen, D., Turan, N., Güler, Ç. Tıp Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Bilincinin Değerlendirilmesi. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 4 (4). 151-171, 2005.
48. Ateş, D. "The Role Of Future Time Perspective, Enviromental Attitudes, Perceived Knowledge, Self-Efficacy Of Cooperation And Gender In Predicting University Students' Beliefs And Behavioral Intention About Global Climate Change", A Thesis Submitted To The Graduate School Of Social Sciences Of Middle East Technical Al University, 2015
49. Bican, S. "Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Çevre Risk Algılarının Belirlenmesi", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilimdalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014

50. Altunoğlu, B.D. "Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevresel Risk Algısı", Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitim ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2010
51. Şeşen, E.Çevre Eğitiminde Kamusal Halkla İlişkiler ve STK ile ilişkiler, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Cilt 9,Sayı 1, Sayfa 429-443, 2015.
52. Uzun, N. Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Bilgi ve Tutumları Üzerine Bir Çalışma. Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.
53. Gedik, K. "Meslek Lisesi Öğrencilerinin Çevresel Tutumlarının İncelenmesi (Kartal İlçesi Örneği), Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015.
54. Tarıselçuk, K. Mercan, Y. Çevik, C. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinde Çevresel Risk Algısı ve İlişkili Etmenler, Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi, Sayı 7, 2016
55. Beyhun, N.E., Vaizoğlu, S.A., Mete, A., Okur, S., Ongun, M., Orçam, S., Güler, Ç. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi 2005-2006 Öğretim Dönemi Son Sınıf Öğrencilerinde Çevresel Risk Algılama Düzeyi. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 6 (5),Sayfa 345-350, 2007.
56. Riechard, D. E. & Peterson S. J., Perception of environmental risk related to gender, community socioeconomic setting, age, and locus of control. The Journal of Environmental Education, 30(1), 11-19, 1998.
57. Walsh-Daneshmandi, A. & MacLachlan, M., Environmental risk to self: Factor analysis and development of subscales for the environmental appraisal inventory (EAI) with an Irish sample. Journal of Environmental Psychology, 20, 141-149, 2000.
58. Lai, C. J., Brennan, A., Chan, H. & Tao, J., Disposition toward environmental hazards in Hong Kong Chinese: validation of a Chinese version of the environmental appraisal inventory (EAI-C). Journal of Environmental Psychology 23, 369-384, 2003.

59. Slimak, M. W. & Dietz, T., Personal values, beliefs and ecological risk perception. *Risk Analysis*, 26(6), 1689-1705, 2006.
60. Uzun, N., Sağlam, N. Orta Öğretim Öğrencileri İçin Çevresel Tutum Ölçeği Geliştirme ve Geçerliliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı 30, Sayfa 240-250, 2006
61. Çınar, N., Akduran, F., Dede, C., Altınkaynak, S. Hemşirelik Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2010 Sempozyum Özel Sayısı, Sayfa 242-252, 2010.
62. Özmen, D., Çetinkaya, A.Ç., Nehir, S. Üniversite Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*. 4 (6), Sayfa 330-344, 2005.
63. Kaya, E., Akıllı, M., Sezek, F. Lise Öğrencilerinin Çevreye Karşı Tutumlarının Cinsiyet Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 9 (18): 43-54, 2009.
64. Kahyaoğlu, M. The Relationship Between Teacher Candidates' Environmental Risk Perceptions and Problem Solving Skills. *Journal of Education and Future*. Issue 2, 93-104, 2012.
65. Atasoy, E., Ertürk, H. İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Alan Araştırması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10(1):105-122, 2008.
66. Aksoy. B., Karatekin. K. Farklı Programlardaki Lisans Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Duyuşsal Eğilimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 15(3):23-36, 2011.
67. Ruigrok AN, Salimi-Khorshidi G, Lai MC, Baron-Cohen S, Lombardo MV, Tait RJ et al. A meta-analysis of sex differences in human brain structure. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews* 39:34-50, 2014
68. Erol, G.H. and Gezer, K. "Prospective Of Elementary School Teacher's Attitudes Towards Environment And Environmental Problems". *International Journal of Environmental and Science Education*. 1 (1): 65-77, 2006.

69. Ek, N.H., Kılıç, N., Ögdüm, P., Düzgün, G., Şeker, S. Adnan Menderes Üniversitesi'nin Farklı Akademik Alanlarında Öğrenim Gören İlk ve Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutum ve Duyarlılıkları. Kastamonu Eğitim Dergisi. 17 (1): 125-136, 2009.
70. Bulut, M. "Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevresel Risk Algısı, Tutum ve Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma", Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2015.
71. Ünal, F.T. "İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum, Bilgi, Duyarlılık, ve Aktif Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma", Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre mühendisliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ, 2009.
72. Abramson, P. R. & Ingelhart, R., Value change in global perspective, Ann Arbor, University of Michigan Press, pp. 192, 1995.
73. Aydın, F., Kaya, H. Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi. Marmara Coğrafya Dergisi. 24: 229-257, 2011.

10- EKLER

| EK - 1 SOSYO - DEMOGRAFİK ANKET | |
|---|---|
| <p>Değerli Katılımcı; Bu Çalışma Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Risk Algıları ve Çevresel Tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılmaktadır. Konuya ilişkin algılarınızı net bir şekilde ortaya çıkarabilmemiz, sizin sorulara objektif ve gerçekçi olarak cevap vermeniz ile mümkün olacaktır. Lütfen hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız ve "kararsızım" ifadesini mümkün olduğunca az kullanmaya çalışınız. Saygılarımla,</p> | <p>Mert Alperen DEĞERLİ İstanbul Medipol Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi</p> |

1- Yaşınız 2- Cinsiyetiniz Kız () Erkek () 3- Sınıfınız 1.() 2.() 3.() 4.()

4- Aile Tipi 1- () Çekirdek Aile 2- () Geniş Aile 3- () Parçalanmış Aile

5 - Kaç Kardeshiniz ? (Siz dahil belirtiniz)

6- Annenizin Eğitim Durumu 1 - () İlköğretim 2- () Lise 3 - () Üniversite ve Üzeri

7- Babanızın Eğitim Durumu 1 - () İlköğretim 2- () Lise 3 - () Üniversite ve Üzeri

8- Ailenizin Yaşadığı Bölge

() Akdeniz Bölgesi - () Doğu Anadolu Bölgesi - () Ege Bölgesi - () Güney Doğu Anadolu Bölgesi

() İç Anadolu Bölgesi - () Karadeniz Bölgesi - () Marmara Bölgesi - () Yurtdışı

9-Ailenizin Gelir Durumu () Yüksek () Orta () Düşük

10- Çevre Sorunları İlginizi Çekiyor mu ? () Evet () Hayır () Kararsızım

11- Üniversitede çevre ile ilgili ders gereklidir. () Evet () Hayır () Kararsızım

12- Herhangi bir çevre kuruluşuna üyeliğiniz var mı? () Evet () Hayır

13- Çevre sorunlarına ilişkin yararlandığınız bilgi kaynaklarına ve bu kaynaklara başvurma sıklığınız nedir?

| | HİÇ | ÇOK SEYREK | SEYREK | SIKLIKLA | HER ZAMAN |
|----------------------------------|-----|------------|--------|----------|-----------|
| TELEVİZYON | | | | | |
| GAZETE | | | | | |
| İNTERNET | | | | | |
| ÖĞRETMEN | | | | | |
| KİTAP | | | | | |
| AİLE | | | | | |
| ARKADAŞLAR | | | | | |
| ÇEVRE ÖRGÜTLERİ-YEREL YÖNETİMLER | | | | | |

EK-2 ÇEVRE RİSK ALGISI ÖLÇEĞİ

Aşağıda sıralanmış insan etkinlikleri veya çevredeki değişimler sizin için ne kadar önemlidir?

| Soru No | Risk Maddeleri | 1- Hiç Önemli Değil | 2- Önemli Değil | 3- Biraz Önemli | 4- Orta Derecede Önemli | 5- Önemli | 6- İleri Derecede Önemli | 7- Çok Önemli |
|---------|--|---------------------|-----------------|-----------------|-------------------------|-----------|--------------------------|---------------|
| 1 | Genellikle kömürün yanmasından kaynaklanan sülfür oksidin neden olduğu asit yağmurlarının akarsuları ve orman alanlarını etkilemesi | | | | | | | |
| 2 | Karbondioksit ve metan gibi sera gazlarının aşırı salınımının neden olduğu küresel ısınmanın seller ve hava sıcaklığı artışı gibi olaylara yol açması | | | | | | | |
| 3 | Soğutucularda kullanılan gazlar nedeniyle koruyucu ozon tabakasının incelmesinin güneş kaynaklı ultraviyolenin artmasına neden olması | | | | | | | |
| 4 | Denizlerde petrol çıkartma için sondaj yapılması ve petrol ürünlerinin taşınması (boru hattı, tanker kamyonları, tanker gemiler vb.) ve bunun neden olabileceği kazalar | | | | | | | |
| 5 | Tehlikeli atık alanları; buradaki zehirli kimyasalların akarsulara ve toprağa karışması | | | | | | | |
| 6 | Radyasyon; nükleer enerji üretiminden ortaya çıkan radyoaktif maddelerin (atıkların) etrafa yayılması | | | | | | | |
| 7 | Kalıcı yani uzun süre bozulmayan ve zehirli organik kirleticilerin (DDT, PBC, Dioksin, Benzen vb.) fabrikalardan akarsulara ve atmosfere verilmesi. Bu maddeler bozulmadan uzun süre kalabilir ve çok uzaklara taşınabilir | | | | | | | |
| 8 | Kurşun, çinko, kadmiyum gibi ağır metallerin maden çıkarma faaliyetleri sonucu yüzey sularına karışması, kömürün yanması sonucu civanın atmosfere salınması | | | | | | | |
| 9 | Pestisitler; böcekler, kemirgenler, yabancı otlar gibi zararlılarla mücadelede kullanılan kimyasallar | | | | | | | |
| 10 | Ötrofikasyon; su içinde azotlu gübre ve azot oksit gibi bileşiklerin aşırı artışı sonucu alg patlaması meydana gelir. Bu durum nehir ve kıyı sularında çözünmüş oksijen miktarını azaltır. | | | | | | | |
| 11 | Kanalizasyon; atık suların arıtılmadan akarsulara veya denizlere verilmesi | | | | | | | |
| 12 | Genetik olarak değiştirilmiş tarım ürünleri (GDTÜ, örn; mısır). | | | | | | | |
| 13 | İstilacı türler; ait olmadıkları bir bölgeye insan eliyle taşındıktan sonra o bölgede hızla çoğalarak yerli türlerin varlığını tehdit etmesi | | | | | | | |
| 14 | Kâğıt ve kereste ihtiyacı için büyük orman arazilerinde traşlama şeklinde ağaç kesimi | | | | | | | |
| 15 | Kentleşme ve yerleşim nedeniyle doğal alanların (habitatlarn) bozulması ve parçalanması | | | | | | | |
| 16 | Elektrik üretimi, su taşkınlarının önlenmesi, nehirlerin yönlerinin değiştirilmesi amacıyla baraj yapımı | | | | | | | |
| 17 | Sulak alanların endüstriyel gelişim, ticaret, tarım alanı elde etme, turizm ve yerleşim amaçlı olarak bozulması ve yok edilmesi | | | | | | | |
| 18 | Denizlere ve göllere akan iç suların tarım alanlarından taşınan tarım ilacı ve gübre gibi kimyasallar ve tortular ile kirlenmesi | | | | | | | |
| 19 | Açık madencilik | | | | | | | |
| 20 | Çayır ve meralarda çok miktarda çiftlik hayvanının aşırı otlatılması | | | | | | | |
| 21 | Spor ve eğlence amaçlı avlanma (örn; bıldırcın, geyik avlama, derin su veya kıyı balıkçılığı). | | | | | | | |
| 22 | Ticari balıkçılık (örn; insan beslenmesi için hamsi, mezigit, uskumru avlama). | | | | | | | |
| 23 | Dünya genelinde nüfus artışı | | | | | | | |

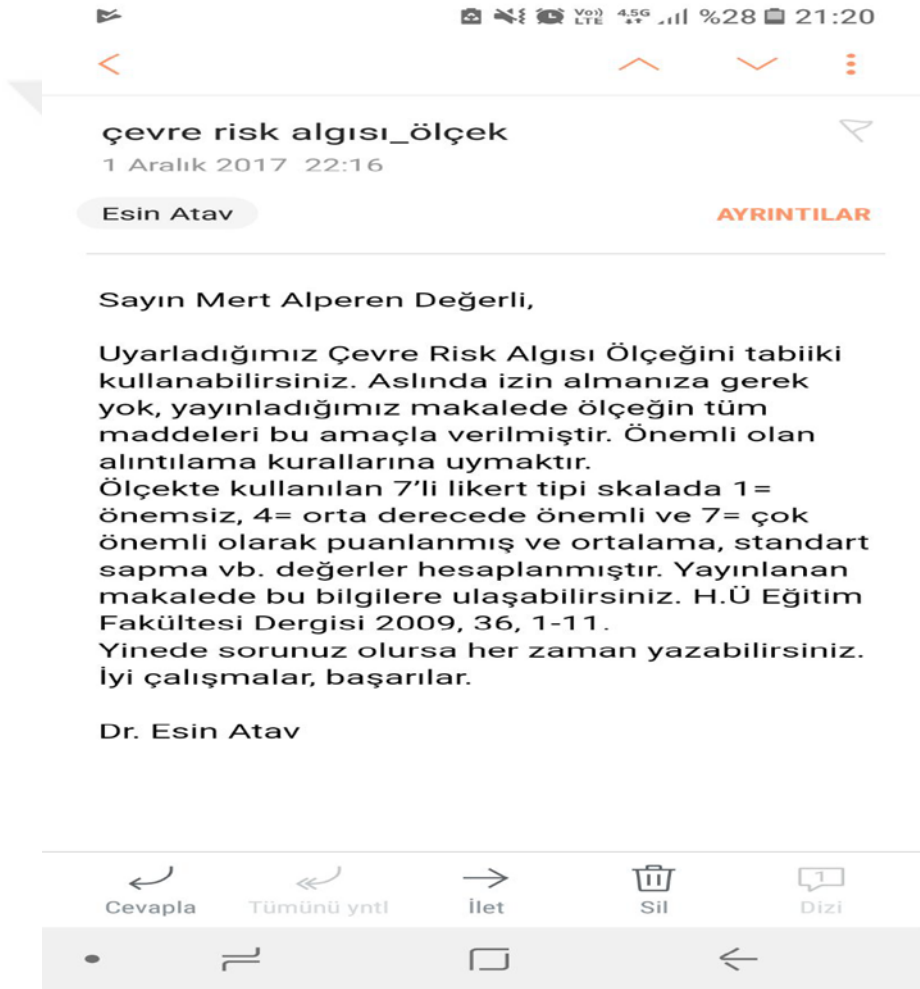
EK -3**ÇEVRESEL TUTUM ÖLÇEĞİ**

Aşağıdaki her cümleyi dikkatli okuyarak ölçek üzerinde size uygun olan dereceyi (X) işareti ile işaretleyiniz. Yanıtların “Doğru” ya da “Yanlış” olması söz konusu değildir. Lütfen her ifadeyi cevaplayınız.

| | | Kesinlikle Katılmıyorum | Katılmıyorum | Kararsız | Katılıyorum | Kesinlikle Katılıyorum |
|----|--|----------------------------|--------------|----------|-------------|---------------------------|
| 1 | Türkiye'de desteklenmesi gereken daha önemli projeler olduğu halde, Dünya Bankası'nın hava kirliliğini ölçme projelerini desteklemesi gereksizdir. (-) | | | | | |
| 2 | Konut ve işyerlerinde doğalgaz kullanmanın hava kirliliği sorununun çözümüne bir katkısı olamaz. (-) | | | | | |
| 3 | Ozon tabakasındaki incelleme tüm insanları tehdit etmektedir. (+) | | | | | |
| 4 | Ozon tabakasına zarar veren, teknoloji ürünlerinin protesto edildiği toplantılar düzenlenmelidir. (+) | | | | | |
| 5 | Deniz, akarsu ve göllerin kirlendiği haberleri abartılıdır. (-) | | | | | |
| 6 | Büyük kentlerdeki içme suları, evlerde su filtreleri kullanmayı gerektirecek kadar kirlenmiştir. (+) | | | | | |
| 7 | Güneyde, bazı sahillerde görülen deniz kaplumbağalarını koruma çabaları boş işlerle uğraşmaktır. (-) | | | | | |
| 8 | Türkiye'nin çölleşme sorunu yoktur. (-) | | | | | |
| 9 | İnsanların temiz havaya olan ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için, kentlerin yakınında bulunan ormanlık alanlara küçük konutlar yapmaları özendirilmelidir. (-) | | | | | |
| 10 | Hava, su ve toprak tükenmeyen kaynaklardır. (-) | | | | | |
| 11 | Nükleer deneme yapan, hangi ülke olursa olsun, protesto edilmelidir.(+) | | | | | |
| 12 | Hızlı nüfus artışı, ciddi bir çevre sorunudur.(+) | | | | | |
| 13 | Geri kalmış ülkelerdeki beslenme yetersizliği, çevre sorunlarının bir sonucudur.(+) | | | | | |
| 14 | Yerlere çöp atan ya da tükürenlere müdahale edilmelidir.(+) | | | | | |
| 15 | Gecekondulaşma bir çevre sorunu değildir. (-) | | | | | |
| 16 | Çevre koruma fikri, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasını önlemek için batılılar tarafından uydurulmuştur. (-) | | | | | |
| 17 | Çevre sorunlarına duyarlı olunması, bir ülkenin kalkınmasını engellemez. (+) | | | | | |
| 18 | Çevreci grupların ortaya çıkışı, çevreyi korumaktan çok, arkadaş edinme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. (-) | | | | | |
| 19 | Ülkelerin, kendi doğal kaynaklarını istedikleri gibi kullanmalarına Birleşmiş Milletler dahil, hiçbir kurum ya da kuruluş karışmamalıdır. (-) | | | | | |
| 20 | Gazete; dergi ve televizyonlarda çevre ile ilgili programlara, daha çok yer verilmelidir. (+) | | | | | |
| 21 | Ülkeler, çevre sorunlarını çözmek için, Çevre Bakanlıklarını kurmalıdırlar. (+) | | | | | |

EK-4

ÇEVRESEL RİSK ALGISI ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ



EK-5

ÇEVRESEL TUTUM ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNI

 | Evernote

Ölçeği kullanabilirsin. Değerlendirmenin nasıl yapıldığı makalenin içinde (yöntem) anlatıldı. SPSS programını bilen ölçme-istatistik alanından bir asistan arkadaştan yardım almalısın.

Dr. Erdoğan Şama

Kimden: "Mert Alperen Değerli"
<mertalperendegerli@hotmail.com>
Kime: esama@gazi.edu.tr
Gönderilenler: 7 Nisan Cuma 2017 10:14:17
Konu: Çevresel Tutum Ölçeği İzni Hk.

Sayın hocam,
Ben Mert Alperen Değerli, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği alanında yüksek lisans yapmaktayım. " Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Risk Algıları ve Çevresel Tutumları'nın Belirlenmesi " konulu yüksek lisans tezi yapmayı planlıyorum. Çalışmamda " Çevresel Tutum Ölçeği "nizi kullanabilmem konusunda izninizi ve ölçeğin değerlendirme şeklini göndermenizi arz ederim. Çok değerli zamanınızı ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederim. Saygılarımla.

11-ETİK KURUL ONAYI



T.C.
İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı

E-İmzalıdır

Sayı : 10840098-604.01.01-E.14382
Konu : Etik Kurulu Kararı

25/08/2016

Sayın Mert Alperen Değerli

Üniversitemiz Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kuruluna yapmış olduğunuz “Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Risk Algısı ve Çevresel Tutumlarının Belirlenmesi” isimli başvurunuz incelenmiş olup, etik kurulu kararı ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

Doç. Dr. Hanefi ÖZBEK
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar
Etik Kurulu Başkanı

EK:
-Karar Formu (2 sayfa)

Bu belge 5070 sayılı e-İmza Kanununa göre Doç. Dr. Hanefi ÖZBEK tarafından 25.08.2016 tarihinde e-imzalanmıştır. Evrağımızı <https://ebys.medipol.edu.tr/e-imza> linkinden 7FB5C116XF kodu ile doğrulayabilirsiniz.

İstanbul Medipol Üniversitesi

Kavacık Mah. Ekinçiler Cad.No:19 Kavacık Kavşağı 34810
Beykoz/İSTANBUL

Tel: 444 85 44
İnternet: www.medipol.edu.tr
Ayrıntılı Bilgi İçin : bilgi@medipol.edu.tr

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU KARAR FORMU

| | | | | | |
|--------------------------|---|--|--|---|--|
| BAŞVURU BİLGİLERİ | ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI | Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Risk Algısı ve Çevresel Tutumlarının Belirlenmesi | | | |
| | KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI | Mert Alperen Değerli | | | |
| | KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI | Hemşirelik | | | |
| | KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ | İstanbul | | | |
| | DESTEKLEYİCİ | - | | | |
| | ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER | TEK MERKEZ <input checked="" type="checkbox"/> | ÇOK MERKEZLİ <input type="checkbox"/> | ULUSAL <input checked="" type="checkbox"/> | ULUSLARARASI <input type="checkbox"/> |

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU KARAR FORMU

| Değerlendirilen Belgeler | Belge Adı | Tarihi | Versiyon Numarası | Dili |
|-------------------------------------|--|--------------------------|--|--|
| | ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ/PLANI | 17.08.2016 | | Türkçe <input checked="" type="checkbox"/> İngilizce <input type="checkbox"/> Diğer <input type="checkbox"/> |
| BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU | 17.08.2016 | | Türkçe <input checked="" type="checkbox"/> İngilizce <input type="checkbox"/> Diğer <input type="checkbox"/> | |
| Karar Bilgileri | Karar No: 430 | Tarih: 24/08/2016 | | |
| | Yukarıda bilgileri verilen Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve araştırmanın etik ve bilimsel yönden uygun olduğuna "oybirliği" ile karar verilmiştir. | | | |

| İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU | |
|---|-----------------------|
| BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI | Doç. Dr. Hanefi ÖZBEK |

| Unvanı/Adı/Soyadı | Uzmanlık Alanı | Kurumu | Cinsiyet | | Araştırma ile ilişki | | Katılım * | | İmza |
|------------------------------------|--------------------------|-------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|----------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|------|
| Prof. Dr. Şeref DEMIRAYAK | Eczacılık | İstanbul Medipol Üniversitesi | E <input checked="" type="checkbox"/> | K <input type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> | H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> | H <input type="checkbox"/> | |
| Doç. Dr. Hanefi ÖZBEK | Farmakoloji | İstanbul Medipol Üniversitesi | E <input checked="" type="checkbox"/> | K <input type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> | H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> | H <input type="checkbox"/> | |
| Yrd. Doç. Dr. Sibel DOĞAN | Psiko-onkoloji | İstanbul Medipol Üniversitesi | E <input type="checkbox"/> | K <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> | H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> | H <input type="checkbox"/> | |
| Yrd. Doç. Dr. Devrim TARAKCI | Ergoterapi | İstanbul Medipol Üniversitesi | E <input checked="" type="checkbox"/> | K <input type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> | H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> | H <input checked="" type="checkbox"/> | |
| Yrd. Doç. Dr. İlknur KESKİN | Histoloji ve Embriyoloji | İstanbul Medipol Üniversitesi | E <input type="checkbox"/> | K <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> | H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> | H <input type="checkbox"/> | |
| Öğr. Gör. Dr. Mehmet Hikmet ÜÇİŞİK | Biyoteknoloji | İstanbul Medipol Üniversitesi | E <input checked="" type="checkbox"/> | K <input type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> | H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> | H <input type="checkbox"/> | |

* :Toplantıda Bulunma

12-ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

| | | | |
|------------|--------------------------------|--------------|------------|
| Adı | Mert Alperen | Soyadı | DEĞERLİ |
| Doğum Yeri | Safranbolu | Doğum Tarihi | 18.05.1992 |
| Uyruğu | T.C | TC Kimlik No | |
| E-mail | mertalperendegerli@hotmail.com | Tel | |

Eğitim Düzeyi

| | Mezun Olduğu Kurumun Adı | Mezuniyet Yılı |
|------------------|--|----------------|
| Doktora/Uzmanlık | | |
| Yüksek Lisans | İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü | 2018 |
| Lisans | İstanbul Medipol Üniversitesi | 2015 |
| Lise | Mudanya Sami Evkuran Anadolu Lisesi | 2011 |

İş Deneyimi (Sondan geçmişe doğru sıralayın)

| Görevi | Kurum | Süre (Yıl - Yıl) |
|----------------------|----------------------------|------------------|
| 1. Genel Yoğun Bakım | Medipol Hastanesi | 2014-2016 |
| 2.Genel Yoğun Bakım | Koç Üniversitesi Hastanesi | 2016-2018 |
| 3. | | - |

| Yabancı Dilleri | Okuduğunu Anlama* | Konuşma* | Yazma* |
|-----------------|-------------------|----------|--------|
| İngilizce | Çok iyi | İyi | İyi |

* Çok iyi, iyi, orta, zayıf olarak değerlendirin

| Yabancı Dil Sınav Notu | | | | | | | | |
|------------------------|-----|-------|-----------|-----------|-----------|-----|-----|-----|
| KPDS | YDS | IELTS | TOEFL IBT | TOEFL PBT | TOEFL CBT | FCE | CAE | CPE |
| | | | | | | | | |

□□ Başarılmış birden fazla sınav varsa, tüm sonuçlar yazılmalıdır

□□ KPDS: Kamu Personeli Yabancı Dil Sınavı; YDS: Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavı; IELTS: International English Language Testing System; TOEFL IBT: Test of English as a Foreign Language-Internet-Based Test TOEFL PBT: Test of English as a Foreign Language-Paper-Based Test; TOEFL CBT: Test of English as a Foreign Language-Computer-Based Test; FCE: First Certificate in English; CAE: Certificate in Advanced English; CPE: Certificate of Proficiency in English

| | Sayısal | Eşit Ağırlık | Sözel |
|---------------|---------|--------------|-------|
| ALES Puanı | 65 | 70 | 75 |
| (Diğer) Puanı | | | |

Bilgisayar Bilgisi

| Program | Kullanma becerisi |
|---|-------------------|
| Windows 2017 - Microsoft Office Programları | Çok İyi |
| | |

*Çok iyi, iyi, orta, zayıf olarak değerlendirin

Uluslararası ve Ulusal Yayınları/Bildirileri/Sertifikaları/Ödülleri/Diğer